

PODRŠKA SAMOZAPOŠLJAVANJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Vidljivost i sigurnost nezavisnih radnika

Centar za politike i upravljanje
Decembar 2022

Centar za politike i upravljanje
Centre for Policy and Governance

Naslov:

Podrška samozapošljavanju u Bosni i Hercegovini:
vidljivost i sigurnost nezavisnih radnika

Izdavač:

Centar za politike i upravljanje

Godina:

2022

Adresa izdavača:

Antuna Branka Šimića 2b, 71000 Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

Kontakt:

info@cpu.org.ba; www.cpu.org.ba

Ova publikacija objavljena je u okviru projekta MarketMakers kojeg podržava Vlada Švicarske, a sprovodi konzorcij Helvetas i Kolektiv d.o.o. u BiH. Sadržaj ove publikacije, kao i nalazi prikazani u njoj, ne odražavaju nužno stavove Vlade Švicarske.

Sarajevo, Decembar 2022

Sadržaj

1. Okvir istraživanja.....	4
1.1. Istraživanja ekonomskog i pravnog statusa samozaposlenih.....	4
1.3. Ostale definicije i srodni pojmovi.....	10
1.4. Principi porezne politike.....	11
1.5. Fokus istraživanja.....	13
2. Zakonska formulacija kategorija samozaposlenih radnika u BiH.....	13
2.1. Radna legislativa.....	13
2.2. Privredna legislativa.....	14
2.3. Porezni tretman.....	15
2.4. Prava.....	18
3. Prakse u tretmanu samozaposlenih u evropskim zemljama.....	20
3.1. Status samozaposlenih, status slobodnih ugovarača i obaveza registracije poslovanja.....	20
3.2. Poticaji za formalizaciju poslovanja.....	31
4. Preporuke.....	31
4.1. Principi porezne politike.....	32
4.2. Dobre prakse poticanja samozapošljavanja – lekcije za BiH.....	33
4.3. Preporuke.....	34
Prilog - pregled pristupa referentnih zemalja u kreiranju i uspostavi rješenja javnih politika i zakonodavnog okvira za samozaposlenike.....	37

1. Okvir istraživanja

Turbulentne promjene odnosa na tržištu rada, uzrokovane ubrzanim razvojem tehnologije, novim poslovnim modelima i potrebama kompanija, dovele su do buma „gažne ekonomije“ i freelancing-a. Prema definiciji iz Investipedia-e, Freelancer (slobodni ugovarač ili tzv. novi samozaposlenik¹) je osoba koja zarađuje novac po principu „po-poslu“ i „po-zadatku“, uobičajno za kratkoročni rad. Pravni status, porezni tretman i pristup javnim servisima za sve veću skupinu freelancer-a često nije adekvatno regulisan, a rješenja su veoma različita u pojedinim zemljama.

Da bi se adekvatno regulisao status i potakao razvoj ovog vida ekonomske aktivnosti, potrebno je sagledati različite međunarodne prakse i iskustva sa kojima se susreću donosioci odluka u ovoj oblasti. Pravni i porezni sistemi trebaju pratiti promjene na tržištu rada, te se brzo prilagođavati tim promjenama.

Domaći zakonodavni okvir, uprkos potrebama koje ovaj trend nameće i prilikama koje pruža, nema rješenja za promjene na tržištu rada. Iste izazove prilagodbe novim okolnostima ima i niz razvijenih država. U Bosni i Hercegovini je više izazova u definisanju prava i obaveza freelancera.

Države kontinentalne Evrope, uključujući i BiH, imaju robusne socijalne sisteme, te neke pokušavaju nove radne odnose rigidno „ugurati“ u okvire tradicionalnog pravnog i poreznog tretmana. Potreba za kreiranjem poticajnog okruženja za freelancing ekonomske aktivnosti uz osiguranje socijalnih usluga za freelancere je obično u drugom planu, dok se u fokus stavlja nastojanje da se osiguraju sredstva za javne fondove.

Cilj ovog istraživanja je da sagleda iskustva zemalja sa sličnim sistemima socijalne zaštite, čiji su donosioci odluka prepoznali potrebu za definisanjem novih formi poslovnih i radnih odnosa (freelancing-a) – članice EU, Velika Britanija i zemlje regiona, te da na osnovu najboljih praksi u sferi definisanja pravnog i poreznog tretmana ponudi odgovore na sljedeća pitanja.

1. Da li pravni sistem prepoznaje kategorije „slobodni ugovarač“ (freelancer) kao samozaposlenike? Ako da, kako ih definiše? Da li pravni sistem obavezuje samozaposlene „slobodne ugovarače“ da registruju poslovanje (privredno društvo – incorporated ili s.p./obrt – unincorporated) ili postoji alternativa da se fizičko lice bavi biznisom? Kakva su rješenja u pojedinim zemljama u tom kontekstu?
2. Kakav je sistem oporezivanja ovih kategorija po pojedinim zemljama, uključujući dohodak, dobit, PDV?
3. Kako ove kategorije ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava? Pregled prava i obaveza po zemljama.
4. Koje su najbolje prakse poticanja ovih kategorija - pregled po zemljama.

Odgovori će biti ponuđeni kroz pregled primarnih i sekundarnih izvora informacija, čime će se postići puno sagledavanje ekonomskog i pravnog statusa slobodnih ugovarača u važećim zakonodavnim okvirima navedenih zemalja i EU, kao i najboljih praksi za poticanje pojedinaca da iz statusa ekonomski i/ili socijalno nezavisne pozicije slobodnih ugovarača naprave tranziciju u preduzetništvo kao oblika poslovanja koji osigurava rast, stabilnost i veći nivo socijalne zaštite. Na osnovu pregleda ćemo identifikovati replikabilna rješenja koja su u skladu sa obavezama Bosne i Hercegovine na EU putu, usmjerena na unapređenje ekonomske pozicije mladih i zaustavljanje emigracione krize, u skladu sa trenutnim reformskim naporima i opredjeljenjem.

1.1. Istraživanja ekonomskog i pravnog statusa samozaposlenih

U većini zemalja pravni okvir i statističke klasifikacije jasno definišu status zaposlenih koji rade za platu i status poslodavaca. Nezavisni rad, odnosno različiti načini na koji pojedinci ostvaruju prihode, a da nemaju

¹ Termin koji se koristi u Austriji

tradicionalnu ulogu zaposlenih, ima dugu historiju i zbog različitih faktora postaje sve značajniji na tržištima rada danas. Ipak, statistički obuhvat i praćenje ove vrste rada, kao i pravno regulisanje nisu jednoobrazni, razlikuju se od zemlje do zemlje i u značajnoj mjeri onemogućuju adekvatne analize ovog segmenta tržišta i međunarodna poređenja.

U stručnoj literaturi se najčešće koristi termini *freelanceri* i *nezavisni radnici*, dok pravni okvir i zvanična statistika u većini zemalja ovu vrstu radnika prepoznaje kao **samozaposlene** ili kao **nezavisne ugovarače**. Ovakvo heterogeni pristupi u definisanju *freelancera* i drugih netradicionalnih načina ostvarivanja prihoda opravdavaju detaljniju analizu različitih pristupa.

1.1.1. Definicije *freelancera* i nezavisnih radnika zasnovane na karakteristikama rada

Evropski forum nezavisnih profesionalaca definiše **freelancere** kao: „podskup visoko obučenih (highly-skilled) samozaposlenih radnika, bez poslodavca i bez zaposlenih, koji nude specijalizirane usluge koje su po svojoj prirodi intelektualne i zasnovane na znanju.”² Generalno ih karakterišu visok nivo nezavisnosti, visoka produktivnost rada, rezultati zasnovani na znanju i visok stepen preduzetništva i specijalizacije. Ovi nezavisni profesionalci nisu homogena grupa i rade na fleksibilnoj osnovi u širokom spektru kreativnih, menadžerskih, naučnih i tehničkih zanimanja. Ova definicija pravi distinkciju između *freelancera* i drugih samozaposlenih prije svega na bazi prirode usluga koje nude, a ne pravnih aranžmana.

Konsultantska kompanija McKinsey je u svom istraživanju različite načine na koji pojedinci mogu zaraditi dohodak, a da nemaju tradicionalnu ulogu zaposlenih označio terminom **nezavisni rad**, odnosno **nezavisni radnici**. Njihova definicija se također ne zasniva na pravnim aranžmanima nego na ključnim karakteristikama nezavisnog rada³:

- **Visok stepen autonomije** koji daje nezavisnim radnicima visok stepen kontrole i fleksibilnosti u određivanju radnih obaveza i portfolija zadataka,
- **Plaćanje po zadatku**, ugovoru ili obimu prodaje, a ne po osnovu vremena utrošenog na izvršenje zadatka i
- **Kratkoročni odnos između radnika i klijenta**; kako neki ugovori mogu trajati mjesecima ili čak godinama i po toj osnovi izjednačiti nezavisnog radnika sa zaposlenim, McKinsey je definisao nezavisni rad kao rad koji traje kraće od 12 mjeseci.

Probleme neadekvatne statističke klasifikacije nezavisnog rada istraživači McKinsey-a su prevazišli korištenjem podataka o samozaposlenim i privremenim radnicima kao *proxy* za nezavisne radnike i uključivanjem onih koji nezavisnim radom ostvaruju dopunske prihode, kao što su osobe sa stalnim zaposlenjem, penzioneri i studenti. Ovakav pristup je omogućio realniju procjenu stvarnog broja osoba koje su angažovane u nezavisnom radu kao i analizu najznačajnijih karakteristike nezavisnog rada odnosno nezavisnih radnika. Osnovni nalazi istraživanja su slijedeći⁴:

- Broj nezavisnih radnika je značajno veći nego što to pokazuju zvanične statistike. Procijenjeni broj nezavisnih radnika za SAD i Evropu u 2015.g. je 162 miliona, od kojih više od 50% ovakvim radnim aranžmanima ostvaruje dopunske prihode.
- Nezavisni radnici predstavljaju vrlo heterogenu skupinu u pogledu starosti, nivoa dohotka, obrazovanja, pola, zanimanja i djelatnosti. Uticaj ekonomskog konteksta i problema nezaposlenosti

² [Evropski forum nezavisnih profesionalaca, www.efip.org](http://www.efip.org)

³ INDEPENDENT WORK: CHOICE, NECESSITY, AND THE GIG ECONOMY, McKinsey Global Institute, oktobar 2016., dostupno na: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/featured%20insights/employment%20and%20growth/independent%20work%20choice%20necessity%20and%20the%20gig%20economy/independent-work-choice-necessity-and-the-gig-economy-executive-summary.pdf>

⁴ Ibid 3.

je uočen kroz značajnu razliku u strukturi nezavisnih radnika u Španiji u odnosu na ostale posmatrane zemlje. Naime, u Španiji 39% nezavisnih radnika dolazi iz domaćinstava sa niskim primanjima, a 63% mladih koji ostvaruju prihode su nezavisni radnici.⁵

- Najveći dio nezavisnih radnika ovakvim radnim aranžmanom ostvaruje dopunske, a ne primarne prihode. Za samo 25% do 30% nezavisnih radnika ovakav status je posljedica ekonomske nužde, a ne vlastitog izbora. Ipak, procijenjeni broj ovakvih radnika u SAD i Americi je 50 miliona osoba, pri čemu 20 miliona osoba nezavisnim radom ostvaruje primarni dohodak.

1.1.2. Osnovne pravne definicije samozaposlenih i nezavisnih ugovarača

Evropska unija ne definiše “freelancere” u bilo kojem pravnom tekstu. Međutim, definiše **samozaposlenu osobu** kao „sve osobe koje obavljaju djelatnost s ciljem ostvarenja dohotka za svoj račun, pod uvjetima utvrđenim nacionalnim pravom”⁶. Status samozaposlenih u EU je uglavnom regulisan samo na nacionalnom nivou. Pri tome, često pojedina tijela u istoj državi primjenjuju vlastite pravne i regulatorne odredbe koje se mogu razlikovati u različitim područjima politika (porezni zakoni, socijalna sigurnost, zakoni o preduzećima, zakon o radu, socijalnom osiguranju...). Odredbe koje se odnose na samozaposlene se u velikoj mjeri razlikuju među zemljama članicama.

I zakonodavstvo **SAD** ne poznaje termin freelanceri, a za radnike koji nisu angažovani kao zaposleni koristi termin **nezavisni ugovarači**. Čak i poslodavci u SAD-u nekada pogrešno klasificiraju radnike kao nezavisne ugovarače (freelancere), kako bi izbjegli plaćanje radnicima kompenzacija za odgovarajuće poreze i doprinose kao i kompenzacije za nezaposlenost. Zbog toga su u 2009. godini federalne i državne agencije počele provoditi pojačani nadzor primjene odgovarajućih propisa od strane poslodavaca.⁷ Ovo je imalo negativan uticaj na kompanije čiji se poslovni model zasniva na korištenju radnika koji nisu zaposleni u kompaniji kao i na nezavisne profesionalce koji su izabrali da rade kao nezavisni ugovarači. Na federalnom nivou je definisano šta predstavlja samozaposlenost, ali većina država primjenjuje strožije propise u pogledu definisanja nezavisnih ugovarača, pa prema propisima nekih saveznih država, kao i u evropskim državama, kompanija može unajmiti nezavisnog ugovarača samo za poslove koji su van njene osnovne djelatnosti, dok se radnici koji rade u okviru osnovne djelatnosti kompanije moraju klasificirati kao zaposleni. Ovo je kreiralo probleme za kompanije u operacijama gdje se uobičajeno angažuju firme ili samozaposleni konsultanti za rješavanje specifičnih poslovnih potreba koje su u okviru osnovne djelatnosti poslodavca.

1.1.3. Statističke klasifikacije samozaposlenika

Najsveobuhvatnija statistička klasifikacija samozaposlenosti sadržana je u revidiranoj Klasifikaciji statusa zaposlenosti koju je 2018. godine usvojila Međunarodna konferencija statističara rada koja služi kao koristan analitički alat za razvijanje efektivnih politika obezbjeđivanja socijalne zaštite samozaposlenim radnicima⁸. Zbog širine i kompleksnosti ove klasifikacije mi ćemo prikazati samo njene osnovne elemente, prije svega one koje se odnose na samozaposlene i koje su relevantne za temu istraživanja.

Ova klasifikaciju kategoriše sve radnike po osnovu dvije dimenzije:

1. **tip nadležnosti**, što se odnosi na kontrolu koju radnik/ica ima nad organizacijom svog rada, tip nadležnosti koju ima nad ekonomskom jedinicom (poslovnim subjektom) za koju obavlja rad i nivo

⁵ Ibid 3.

⁶ Definicija sadržana u Direktivi 2010/41/EU EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 7.7.2010., Član 2. – Opseg, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0041&from=EN>

⁷ Kancelarija za odgovornost Vlade S.A.D., Loša klasifikacija zaposlenih: unaprijeđena koordinacija, komunikacija i ciljanje bi mogle bolje osigurati detekciju i prevenciju, avgust 2009., dostupno na: <https://www.gao.gov/products/gao-09-717>

⁸ Osiguranje bolje socijalne zaštite za samozaposlene radnike - Papir pripremljen za 2. Sasatnak G20 Radne grupe za zapošljavanje pod predjedništvom Saudjske Arabije, April 2020, Međunarodna organizacija rada (ILO) i Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), dostupno na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---ddg_p/documents/publication/wcms_742290.pdf

zavisnosti koju radnik/ica ima o drugoj osobi ili ekonomskoj jedinici za organizaciju rada i pristup tržištu; po ovoj dimenziji svi radnici se grupišu u nezavisne i zavisne radnike,

2. **tip ekonomskog rizika**, što se odnosi na nivo izloženosti gubitku finansijskih i drugih resursa radnika/ice pri obavljanju radnih aktivnosti i nepouzdanosti naknade u novcu/naturi ili izostanku naknade; po ovoj dimenziji radnici se svrstavaju u one koji rade za platu i one koji rade za profit.

Tabela 1 ilustruje ovu klasifikaciju radnika odnosno poslova.

Tabela 1 - ICSE-18 klasifikacija radnika⁹

		Ekonomski rizik	
		Radnici (za platu)	Radnici za profit (samozaposleni)
Nadležnost	Nezavisni radnici	Poslodavci u korporacijama; Vlasnici-operatori u korporacijama bez Zaposlenih	Poslodavci kućanska nekorporisana preduzeća - op.a. obrtnici, samostalni preduzetnici, domaće radinosti, gazdinstva; Radnici za svoj račun kućanska nekorporisana preduzeća bez zaposlenih - op.a. obrtnici, samostalni preduzetnici, domaće radinosti, gazdinstva, kućne djelatnosti i sl. bez zaposlenih).
	Zavisni	Zaposleni na neodređeno; Zaposleni na određeno; Kratkoročno ili povremeno zaposleni; Plaćeni šegrti, pripravnici, osobe na profesionalnom treningu.	Radnici Zavisni ugovarači; Porodični radnici koji doprinose.

U osnovi, samozaposleni su oni radnici koji imaju visok stepen nezavisnosti u svom radu i rade za profit što znači da su izloženi visokom stepenu rizika. Prema navedenoj tabeli, u samozaposlene se ubrajaju poslodavci u obrtu i domaćoj radinosti i radnici koji rade za svoj račun kao obrtnici ili preduzetnici bez zaposlenih.

1.1.4. EU definicija

I EU statistička definicija samozaposlenika¹⁰ prati ICSE-18 klasifikaciju i prezentirana je u Tabeli 2.

Tabela 2 - EU kategorizacija samozaposlenika na osnovu ICSE-18 modela

		Ekonomski rizik	
		Radnici (za platu)	Radnici za profit (samozaposleni)
Nadležnost	Nezavisni		Poslodavci jedini ili zajednički vlasnici preduzeća koja nisu privredna društva, ne specificira se da li zapošljavaju Radnici za svoj račun jedini ili zajednički vlasnici preduzeća koja nisu privredna društva; radnici koji se pojedinačno ili zajednički bave proizvodnjom za vlastitu finalnu potrošnju ili ulaganje u vlastiti kapital
	Zavisni		Samozaposleni Zavisni ugovarači vanjski radnici koji pružaju robe ili usluge naručiocu Porodični radnici neplaćeni porodični radnici uključujući one koji rade u preduzećima koja nisu privredna društva i koja se bave tržišnom proizvodnjom

⁹ Ibid

¹⁰ UREDBA (EU) br. 549/2013 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 21.5.2013. o Evropskom sistemu nacionalnih i regionalnih računa u Evropskoj uniji (Tekst značajan za EGP), Službeni list Evropske unije L 174, 26.6.2013, p. 1–727, tačke 11.15 i 11.16, dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2013.174.01.0001.01.ENG

1.2. Pravne klasifikacije samozaposlenika

Eurofond (Evropska fondacija za unapređenje života i radnih uslova) je razvio klasifikaciju samozaposlenika koju koristi u svojim istraživanjima¹¹. Ovu klasifikaciju koriste i mnoge države članice EU kako bi napravile razliku između različitih formi samozaposlenosti. Ove razlike su osnova za definisanje prava i obaveza samozaposlenika i njihovih potencijalnih zaposlenika ili uzdržanih članova porodice, npr. u kontekstu poreza i socijalne zaštite. U mnogim se EU članicama specifična pravila i uslovi primjenjuju na određene profesije i zanimanja koja se povezuju sa statusom samozaposlenika, što proširuje klasifikaciju Eurofonda. Mapiranje Eurofonda pravi razliku između kategorija koje se odnose na „stvarne samozaposlene“ i kategorija koje pokušavaju da obuhvate forme samozaposlenosti koje se nalazi između podređenog (zavisnog) i nezavisnog zapošljavanja (u smislu ekonomske zavisnosti).

Prema klasifikaciji Eurofonda stvarno samozaposleni obuhvataju četiri grupe radnika: preduzetnici, slobodne profesije, freelanceri i pomažući članovi porodice, kao što je prikazano u Tabeli 3.

1.2.1. Preduzetnici

Tradicionalna forma samozaposlenosti su „preduzetnici“, kao kategorija za koju je teško naći (pravnu) definiciju. Preduzetnikom/com se smatra osoba koja pokreće preduzeće/a, preuzimajući finansijske rizike u nadi da ostvari profit. Preduzetnik može imati zaposlene i biti poslodavac, ali to nije pravilo. U većini država, da bi otvorili preduzeće i bili smatrani preduzetnikom, samozaposlena osoba je dužna registrovati se u neki poslovni registar. Ipak, za zarade ispod određenog nivoa, samozaposlena osoba može biti izuzeta od upisa u registar, dok se za određene grupe mogu postaviti dodatni zahtjevi za registraciju. Npr. u Belgiji je potrebna specijalna dozvola za tezge na pijaci ili trgovačke putnike (prodaja od vrata do vrata). Nasuprot tome, u nekim državama pravna regulativa eksplicitno isključuje određene grupe iz statusa preduzetnika, npr. u Češkoj autori, iznajmljivači poslovnih nekretnina i freelanceri ne mogu biti označeni kao „preduzetnici“.

U Bosni i Hercegovini se preduzetničkim aktivnostima može baviti kroz osnivanje privrednog društva ili registracijom obrtničke/slobodne/samostalne preduzetničke djelatnosti. Više u dijelu [2.2. Privredna legislativa - 2.2.1. Preduzetnici](#).

1.2.2. Slobodna/samostalna zanimanja (slobodne profesije)

U većini država se primjenjuju specifična pravila za zanimanja označena kao „slobodna zanimanja“. Nekoliko zahtjeva mora biti ispunjeno da bi se takva zanimanja (djelatnosti) obavljala, često uključuje upis u registar zanimanja i/ili akreditaciju od strane neke profesionalne organizacije ili institucije. Ti zahtjevi su često rezultat historijskih okolnosti, a rjeđe povezani sa specifičnim intelektualnim postignućima povezanim s profesijom. Neke od ovih grupa su advokati, koji imaju pravno regulisan slobodan status kako bi bili nezavisni u zastupanju klijenata. Definicije slobodnih zanimanja variraju od države do države, od uske grupe zanimanja – uključujući notare, revizore i licencirane evaluatore/revizore, npr. u Bugarskoj i Rumuniji, do šire grupe zanimanja koja također uključuje doktore medicine, arhitekta isl. u Belgiji, Francuskoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Latviji i Luksemburgu.

U Belgiji, slobodna zanimanja su obično „intelektualne usluge“ sa sljedećim karakteristikama:

- usluga je uglavnom intelektualno postignuće
- može se obavljati nakon značajnog i kontinuiranog treninga

¹¹ Greet Vermeylen, Mathijn Wilkens, Isabella Biletta and Andrea Fromm (Eurofound), uz podršku Agnès Parent-Thirion i Ricardo Rodriguez Contreras, Evropska fondacija za unapređenje života i radnih uslova - Eurofound, Kancelarija za publikovanje Evropske unije, Istraživanje samozaposlenosti u Evropskoj uniji, 2017, Luksemburg, str. 37 i 38, dostupno na: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1718en.pdf.

- uključena je personalna odgovornost
- usluga se pruža na nezavisnoj osnovi (od vrijednosti za naručioca kao i za opšte dobro)
- primjenjuje se akreditacija i kodeks profesionalnog ponašanja određen zakonom ili od strane profesionalne organizacije.

U Bosni i Hercegovini se slobodne profesije također specifično uređuju. Više u dijelu [2.2. Privredna legislativa – 2.2.2. Slobodna/.](#)

1.2.3. Freelanceri

Freelanceri su istaknuti u dijelu država članica, kao što su Češka, Danska, Estonija, Francuska, Irska, Norveška, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Švedska i Ujedinjeno kraljevstvo. Freelance radnici uobičajno imaju ugovor (ili pisani/usmeni dogovor) za specifični zadatak ili posao, npr. prevođenje. Mnoge države bilježe povećano angažovanje freelance radnika, posebno u medijskoj industriji, poput novinara. Pored freelancera, u Danskoj, Finskoj i Švedskoj, postoji specifična grupa primaoca grantova koji su samozaposleni i rade u umjetničke, naučne i prevodilačke svrhe, ali umjesto plate dobijaju grantove za svoj rad. U nekim državama umjetnici imaju poseban status. U Belgiji i Češkoj, gdje se u principu umjetnici smatraju zaposlenima, mogu biti povezani i dobiti „status umjetnika“ i tako nastupati za proviziju koju plaća nalogodavac. Za ovo nema daljih definicija u legislativi. Kada prihod od freelance aktivnosti ostane ispod određenog nivoa, u većini država se freelanceri nisu dužni registrovati.

Kao što je već navedeno, mnoge države primjenjuju stroga pravila o odnosima radnika i poslodavca kako bi smanjile poreznu evaziju i štitile prava radnika, dok se u fleksibilnijim sistemima eventualna povreda radničkih prava (zavisnost spram poslodavca) utvrđuje samo u parničnim postupcima.

U Bosni i Hercegovini ne postoji formalno prepoznat termin „freelancer“, slobodni ili nezavisni ugovarač. Pojedinci koji nemaju registrovanu privrednu djelatnost svoj rad naplaćuju i obaveze plaćaju kroz ugovore koji su definisani Zakonom o obligacionim odnosima. Više u dijelu [2.2. Privredna legislativa - 2.2.3. Freelanceri – slobodni ugovarači \(neregistrovani samozaposleni\).](#)

1.2.4. Pomažući članovi porodice

U većini država članica, specifična pažnja je posvećena porodičnim pomagačima: članovi porodice koji asistiraju samozaposlenim osobama bez zaključivanja ugovora o radu. Legislativa u Belgiji, Danskoj, Grčkoj, Portugalu, Španiji i Švedskoj im dozvoljava da budu pokriveni socijalnim osiguranjem.¹²

Tabela 3 - Eurofond kategorizacija samozaposlenika na osnovu ICSE-18 modela

¹² Ibid 11.

1.3. Ostale definicije i srodni pojmovi

1.3.1. Freelanceri

Prema definiciji iz Investopedia-e, **Freelancer** (tzv. novi samozaposlenik) je osoba koja zarađuje novac po principu „po-poslu“ i „po-zadatku“, uobičajno za kratkoročni rad. Freelancer nije osoba zaposlena u specifičnoj firmi i može biti slobodna da izvršava različite poslove istovremeno za razne pojedince i firme, osim ako ugovorno nije obavezana da radi isključivo za jednu stranu dok specifični projekat ne završi.¹³

Po ovoj definiciji freelanceri su **vanjski radnici koji pružaju usluge za više naručioca za profit**.

U Bosni i Hercegovini mogu raditi bez registracije poslovne djelatnosti, a mogu registrovati samostalnu preduzetničku djelatnost ili privredno društvo.

1.3.2. Gažni (platformski) radnici

Prema formulaciji Svjetskog ekonomskog foruma¹⁴, **gažni radnik** je osoba koja putem digitalnih platformi klijentima daje kratkotrajne usluge ili ustupa imovinu na korištenje – učestvuje u ekonomiji dijeljenja na strani ponude¹⁵. Gažna ekonomija je rastući segment privrede koji donosi ekonomske koristi i zapošljavanje, a primjeri kompanija koje posluju u ovom segmentu i angažuju gažne radnike su aplikacije za vožnju¹⁶, dostavu hrane¹⁷, te platforme za kratkoročni najam nekretnina za odmor¹⁸.

Po ovoj definiciji gažni radnici su **vanjski radnici koji pružaju proizvode ili usluge za više naručioca, najčešće za profit**. U zavisnosti od platformi za koje rade, mogu biti nezavisni ili zavisni radnici. Primjeri **nezavisnih** su vozači platformi za vožnju i iznajmljivači imovine, jer nezavisno određuju kada će, koliko i kako raditi i nisu vezani za jednu platformu, a **zavisnih** su vozači platformi za dostavu hrane, koji iako sami određuju kada će i koliko raditi, dobijaju izričite instrukcije za rad i vezani su za jednu platformu.

U zavisnosti od slučaja do slučaja, u Bosni i Hercegovini mogu raditi bez registracije poslovne djelatnosti, a mogu registrovati samostalnu preduzetničku djelatnost ili privredno društvo. Neke jurisdikcije, uključujući institucije entiteta u BiH, insistiraju da vozači koji su zavisni ugovarači budu registrovani kao **zavisni radnici za platu**, odnosno **zaposleni**, ali ovaj status nekada nije adekvatan, što je slučaj i u BiH, jer oni od poslodavca ne trebaju samo kompenzaciju za svoj rad, već i za najam imovine (vozila) i operativne troškove (kupovinu goriva, amortizaciju vozila), a te je troškove **radniku za platu**, zbog fiskalnih odredbi teško isplaćivati bez obračuna obaveznih socijalnih doprinosa na taj iznos, iako to nije naknada za rad. Iznajmljivači stanova, kuća i apartmana se u oba entiteta mogu registrovati kao fizička lica, što im omogućava legalno poslovanje uz niske troškove, ali ne rješava potencijalnu nepokrivenost socijalnim osiguranjem.

Registracijom poslovanja ili sklapanjem ugovora o radu gažni radnici, s izuzetkom iznajmljivača, rješavaju status i socijalnu zaštitu kroz „tradicionalne oblike“ poslovnog organizovanja, ali u zavisnosti od nivoa prihoda veći troškove takvog poslovanja mogu biti nedostižan cilj za mnoge gažne radnike.

¹³ Investopedia, Freelancer, Lucas Downey, dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/f/freelancer.asp>

¹⁴ What is the gig economy and what's the deal for gig workers?, maj 2021, [Emma Charlton](https://www.weforum.org/agenda/2021/05/what-gig-economy-workers/), World Economic Forum, dostupno na: <https://www.weforum.org/agenda/2021/05/what-gig-economy-workers/>

¹⁵ Primjene poslovnih modela cirkularne ekonomije u BiH, Centar za politike i upravljanje, april 2022, str. 13, dostupno na: <http://cpu.org.ba/publikacije/ssce/>

¹⁶ Platforme poput appzivo.com, uber.com, lyft.com

¹⁷ Platforme poput korpa.ba, ceger.ba, glovo.ba

¹⁸ Platforme poput airbnb.com, booking.com

1.3.3. Radnici na daljinu

Rad na daljinu (još poznat kao rad od kuće (work from home - WFH) ili telekomuniciranje) je tip fleksibilnog radnog aranžmana koji dopušta radniku da radi s udaljene lokacije izvan sjedišta ili kancelarija poslodavca¹⁹.

Po ovoj definiciji radnici na daljinu su **vanjski radnici koji pružaju usluge poslodavcu za platu**. U praksi, radnici na daljinu najčešće rade za platu, ali sami snose dio poslovnih troškova koje poslodavac nekada nadoknađuje. Radnik na daljinu treba biti tretiran kao zaposlenik ako postoji izričiti dogovor da se vanjski radnik plaća na temelju obavljenog rada, odnosno količine rada kojim se doprinosi u određene procese proizvodnje u obliku ulaza - dakle radnik na daljinu je zaposlenik ako je njegov ugovor s poslodavcem u osnovi pružanje rada²⁰. Radnici na daljinu koji rade za domaće poslodavce svoj status najčešće rješavaju ugovorom o radu²¹, ali u slučaju manje potrebe za njihovim radom budu angažovani i ugovorom o djelu.

S druge strane, radnici na daljinu koji rade za strane poslodavce²² često nisu u poziciji da sklope ugovor o radu, jer se zbog rigidnih propisa u oblasti rada u državi poslodavca od njih traži dostavljanje faktura za obavljene usluge, odnosno sklapanje ugovora koji sliče freelancerskim. Radnici iz Bosne i Hercegovine koji rade za stranog poslodavca na daljinu se suočavaju sa istim izazovom. Svoj rad često fakturišu poslodavcu, socijalno osiguranje rješavaju registracijom poslovne djelatnosti, a nerijetko se odlučuju da prihod prijave bez registracije poslovne djelatnosti, kao prihod iz inostranstva.

1.4. Principi porezne politike

Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) u poglavlju 2. Fundamentalni principi oporezivanja (Fundamental principles of taxation) u publikaciji Adresiranje poreznih izazova u digitalnoj ekonomiji²³ prezentira sveobuhvatna načela porezne politike koji su oblikovali razvoj poreznih sistema, a to su neutralnost, učinkovitost, sigurnost i jednostavnost, djelotvornost i pravednost, te fleksibilnost. Oni će biti osnov za formulaciju preporuka za oporezivanje prihoda slobodnih ugovarača, te ih u nastavku elaboriramo.

1.4.1. Neutralnost

Princip neutralnosti podrazumijeva da oporezivanje treba (nastojati) biti neutralno i jednako prema svim oblicima poslovnih aktivnosti, tj. da porezni sistem minimizira diskriminaciju (pozitivnu ili negativnu) bilo kog ekonomskog izbora – ista načela oporezivanja treba primjenjivati na sve oblike poslovanja. Takvo će oporezivanje pridonijeti učinkovitosti ekonomije, jer osigurava postizanje optimalne alokacije sredstava za proizvodnju, dok će različita fiskalna opterećenja tržišnih igrača rezultirati poremećajima (distorzijama) tržišta. Prilikom primjene ovog načela je važno adresirati specifične karakteristike različitih ekonomskih aktivnosti koje mogu potkopati jednaku primjenu načela.

1.4.2. Učinkovitost (efikasnost)

Princip efikasnosti podrazumijeva da treba što je više moguće smanjiti troškove poštovanja i provođenja poreznih propisa za poslovne subjekte i porezne uprave.

1.4.3. Sigurnost i jednostavnost

Principi sigurnosti i jednostavnosti podrazumijevaju da porezne odredbe trebaju biti jasne i jednostavne za razumijevanje, tako da porezni obveznici znaju svoju poziciju. Jednostavan porezni sistem pojedincima i preduzećima omogućava da razumiju svoje obaveze i prava, a za rezultat ima dva važna faktora:

¹⁹ Gartner Glossary, Pojmovnik informacionih tehnologija, Rad na daljinu, dostupno na: <https://www.gartner.com/en/information-technology/glossary/remote-work>

²⁰ Ibid 10 **Error! Bookmark not defined.**

²¹ Rad izvan prostorija poslodavca je regulisan članom 26. Zakona o radu FBiH i članom 44. Zakona o radu RS.

²² Osim građana članica EU koji rade za poslodavce iz druge EU članice

²³ Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD), Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy, dostupno na: <https://doi.org/10.1787/9789264218789-en>

preduzetnici će moći donijeti optimalne odluke i odgovoriti na zacrtane politike, a neće imati potrebu za agresivnim poreznim planiranjem (kreiranje šema za snižavanje oporezive osnovice), što smanjuje mogućnost za ekonomske i gubitke poreznih prihoda.

1.4.4. Djelotvornost (efektivnost) i pravednost

Principi efektivnosti i pravednosti podrazumijevaju da oporezivanje donosi pravovremeni priliv poreznih prihoda u dovoljnoj količini (pravi iznos u pravo vrijeme), pri čemu se izbjegava dvostruko oporezivanje, nenamjerno neoporezivanje, a mogućnost porezne evazije i izbjegavanja plaćanja poreza svodi na minimum. Od izuzetnog je značaja obratiti pažnju na fenomen percepcije javnosti o pravednosti oporezivanja. Naime, u slučaju u kom postoji grupa poreznih obveznika koji su tehnički podložni porezu, ali nikada nisu bili u obvezi platiti porez zbog nemogućnosti provedbe (naplate), javnost može na takav porez smatrati nepravednim i neučinkovitim. Stoga kreatori politika trebaju uvijek uzeti u obzir praktičnu provedivost poreznih pravila, jer je mogućnost provedbe ključna za efektivnost, budući da utječe na stepen prikupljanja poreza i administrativne upravljivosti.

1.4.5. Fleksibilnost

Princip fleksibilnosti podrazumijeva da sistem oporezivanja treba biti dovoljno fleksibilan i dinamičan, kako bi se osiguralo da ide u korak s tehnološkim i komercijalnim razvojem i kako bi zadovoljio trenutne potrebe vlada za prihodima i prilagodio promjenjivim potrebama preduzetnika. To znači da bi strukturne karakteristike sistema trebale biti trajne, ali brzo prilagodljive promjenjivom kontekstu politika i potrebama koje donose tehnološki i komercijalni razvoj.

1.4.6. Neprimjenjivost principa „prikladnosti“ na preduzetnike (samozaposlene)

Princip prikladnosti je suština dobrog oporezivanja i praksa „naplate u vrijeme kada i kako platiocu najviše odgovara“ se može se dovesti u praktičnu vezu sa principima učinkovitosti, djelotvornosti i pravednosti.

Za državu najdjelotvorniji, a za poreznog obveznika najprikladniji način da plati novac za neku poreznu obavezu je da s tim novcem i nema dodira, tj. da taj novac nikada „ne uđe u njegov/njen džep“, pa se tako i ne veže za taj novac i ideju šta bi s istim sebi mogao priuštiti. Zbog toga je nastala praksa „odbijanja poreza“, koja državi omogućava učinkovito i efektivno (administrativno i za nadzor jednostavno) prikupljanje poreza.

Rječnik Merriam-Webster termin „withholding tax“ definiše kao: odbitak (od plata, naknada, ili dividendi) naplaćeni na izvoru prihoda kao avansno plaćanje poreza na dohodak²⁴. Investopedia isti termin definiše kao novac koji poslodavac odbija od bruto plate radnika i plaća direktno vladi kao kredit (avansno plaćanje) za porez na dohodak koji zaposlenik mora platiti tokom godine. Stranci koji nisu rezidenti također podliježu porezu po odbitku - na zarađeni dohodak, kao i na druge prihode kao što su kamate i dividende od vrijednosnih papira koje posjeduju.²⁵

„Odbijanje poreza“ u Bosni i Hercegovini u praksi pokriva i doslovni prevod „porez po odbitku“ koji se koristi u entitetskim zakonima o porezu na dohodak i porezu na dobit, kao i praksu da poslodavac od bruto plate radnika odbija obaveze po osnovu doprinosa i poreza na dohodak i direktno ih uplaćuje u pripadajuće javne budžete.

Ova je praksa vrlo prikladna za radnike, iz već navedenih razloga. No, ista nema identičan psihološki i iskustveni efekat kod samozaposlenih radnika, jer su oni istovremeno radnici i poslodavci – dakle oni prihoduju novac, oni obračunavaju obaveze i plaćanjem se od tog novca odvajaju. Upravo zbog činjenice

²⁴ Merriam-Webster, Rječnik – Porez po odbitku (Withholding tax), dostupno na: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/withholding%20tax>

²⁵ Investopedia, Porez po odbitku (Withholding tax), dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/w/withholdingtax.asp>

da porezni novac plaćaju iz svog džepa i da se „vežu“ za mogućnosti koje bi lično s tim novcem imali, mnogo su više fokusirani na odnos uloženo-dobijeno u kontekstu nivoa poreza i kvaliteta javnih usluga.

1.5. Fokus istraživanja

Ovo istraživanje će se fokusirati na politike i pravna rješenja kojima će se definisati status **samozaposlenih osoba** koje kao **vanjski radnici pružaju robe ili usluge naručiocu** po ugovoru za specifičan zadatak.

Radnici iz skupina freelanceri, gažni radnici i radnici na daljinu za strane poslodavce koji nisu pronašli adekvatno rješenje za svoj status u Bosni i Hercegovini uobičajno spadaju u kategorije samozaposlenih osoba. Pošto samozaposlene osobe u domaćim i radno-pravnim okvirima EU zemalja mogu funkcionisati kao registrovani poslovni subjekti (privredna društva uz specifična ograničenja ili obrtničko-preduzetničke djelatnosti) i neregistrovane individualno samozaposlene osobe (slobodni ugovarači – freelanceri i zavisni ugovarači), fokusirat ćemo se na rješenja za četiri grupe:

1. Individualno samozaposleni – slobodni ugovarači
2. Individualno samozaposleni – zavisni ugovarači
3. Preduzetnici – privredna društva
4. Preduzetnici – obrtničko-preduzetničke djelatnosti

Cilj je identifikovati razvojna rješenja, kao i rješenja fokusirana na poticaj mladima da postanu samozaposleni, čime se želi kreirati poticajni okvir za njihov ostanak u zemlji, odnosno smanjiti odliv kvalifikovane radne snage. Na osnovu nalaza istraživanja biće date preporuke za provediva rješenja utemeljena na činjenicama, najboljim praksama za podršku samozapošljavanju i radu na daljinu za strane naručioce.

U daljem tekstu će za sve grupe biti korišten generalni termin **samozaposleni**. Termini freelanceri, radnici na daljinu i gažni radnici bit će korišteni samo u slučajevima kada se želi napraviti jasna distinkcija za jednu od ove tri skupine. Termin **slobodan ugovarač** obuhvata freelancere i gažne radnike koji imaju potpunu nezavisnost, a **zavisan ugovarač** obuhvata skupine gažnih radnika vezanih za jednu platformu i radnika na daljinu za strane i domaće poslodavce angažovane po obligacijskom ugovoru.

2. Zakonska formulacija kategorija samozaposlenih radnika u BiH

2.1. Radna legislativa

Radno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini ne prepoznaje pojam “samozaposlenog radnika” ili “samozaposlenog lica”. Institucije BiH su to potvrdile i u “Odgovori Bosne i Hercegovine na pitanja iz upitnika Evropske komisije”, u Poglavlju 19: Socijalna pitanja i zapošljavanje, pitanje broj 2, koje je glasilo: “Da li radno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini sadrži definiciju sljedećeg: ... b) samozaposlenog radnika (samozaposlenog lica)?...”. Odgovor nadležnih institucija jeste da naše radno zakonodavstvo ne prepoznaje pojam “samozaposlenog radnika (samozaposlenog lica)”.²⁶

Usljed neprepoznavanja individualno samozaposlenih radnika, zvanična statistika tržišta rada ne obuhvata ove radnike u statistikama zaposlenih ili nezaposlenih lica, već ona zapravo uvećavaju broj radno neaktivnog stanovništva.

²⁶ Uloga i položaj mikro biznisa u BiH u svjetlu pandemije COVID-19, Centar za politike i upravljanje, septembar 2020, dostupno na: http://cpu.org.ba/media/42405/Uloga_i_poloaj_mikro_biznisa_u_BiH_u_svjetlu_pandemije_COVID-19_septembar2020.pdf

2.2. Privredna legislativa

2.2.1. Preduzetnici

Sve samozaposlene osobe imaju mogućnost da formalizuju svoje poslovanje i postanu preduzetnici. Registracija **privrednog društva** je različita u dva entiteta, a uobičajno traje od 45 do 60 dana u FBiH i od 5 do 20 dana u RS, pri čemu je potrebno obaviti najmanje 15 radnji na 11 adresa u FBiH²⁷, odnosno najmanje 10 radnji na 9 adresa u RS²⁸. Troškovi otvaranja, uključujući fiskalizaciju, su oko 1.500 KM u FBiH, a u RS oko 1.100 KM.

Registracija **obrta/samostalne djelatnosti** traje od 3 do 7 dana u oba entiteta, pri čemu se mora obaviti najmanje 8 radnji na 7 adresa, odnosno najmanje 7 radnji na 6 adresa u RS²⁹. Troškovi otvaranja, uključujući fiskalizaciju, iznose od 700,00 do 900,00 KM.

Značajan broj samozaposlenih u BiH ne može formalizovati svoje poslovanje kroz ova dva načina registracije zbog više razloga: fiskalne i parafiskalne obaveze prevazilaze ili bi zahtijevale veći dio ostvarenih prihoda. Pored ekonomske moći, neredovnost prihoda posljedično nosi veliki rizik od gubitaka ili dobijanja kazni zbog kašnjenja sa uplatama, što uz komplikovane administrativne procedure i visoke troškove i registracije i zatvaranja ovih poslovnih subjekata sprečava ili obeshrabruje samozaposlene da registruju poslovanje.

2.2.2. Slobodna/samostalna zanimanja

Osnivanje slobodnih djelatnosti u oba entiteta regulišu zakoni o preduzetničkoj djelatnosti – Zakon o obrtu i srodnim djelatnostima u FBiH, odnosno Zakon o zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti RS. Njihov tretman kao „slobodna zanimanja“ u FBiH i „samostalna zanimanja“ u RS se regulišu posebnim zakonskim aktima, uspostavom registra i posljedičnim drugačijim tretmanom u kontekstu poreznih obaveza koji proizilaze iz entitetskih zakona o porezu na dohodak.

Slobodna zanimanja su u FBiH definisana Zakonom o porezu na dohodak³⁰ kao „samostalna djelatnost zdravstvenih radnika, veterinar, advokata, notara, revizora, poreznih savjetnika, samostalnih računovođa, inženjera, arhitekata, prevodilaca, turističkih vodiča i druge slične djelatnosti, samostalna djelatnost naučnika, književnika, izumitelja i druge slične djelatnosti, samostalna predavačka djelatnost, odgojna djelatnost i druge slične djelatnosti, samostalna djelatnost novinara, umjetnika i sportista“, a drugim samostalnim djelatnostima smatraju se i „djelatnost članova predstavničkih organa vlasti, djelatnost članova skupština i nadzornih odbora privrednih društava, upravnih odbora, stečajnih upravitelja i sudija porotnika koji nemaju svojstvo zaposlenika u sudu, povremene samostalne djelatnosti kao što su: povremene djelatnosti naučnika, umjetnika, stručnjaka, novinara, sudskih vještaka, trgovačkih putnika, akvizitera, sportskih sudija i delegata i druge djelatnosti koje se obavljaju uz neku osnovnu samostalnu ili nesamostalnu djelatnost“.

Samostalna zanimanja su u RS regulisana Zakonom o porezu na dohodak³¹ kao „profesionalne djelatnosti fizičkih lica koja su po tom osnovu registrovana u odgovarajućem registru, a naročito advokati, notari, inženjeri, arhitekti, porezni savjetnici, stečajni upravnici, tumači, prevodioci, novinari, umjetnici, sportisti i druga slična zanimanja“.

²⁷ 1. porezna uprava, 2. sud za prekršaje, 3. notar, 4. banka, 5. općinski sud, 6. općina, 7. pečatoreznica, 8. ZK ured, 9. zavod za statistiku, 10. nadležna kantonalna inspekcija, 11. UINO - opciono, 12. distributer fiskalnih sistema

²⁸ 1. notar, 2. općina, 3. CIPS, 4. APIF, 5. porezna uprava, 6. pečatoreznica, 7. banka, 8. UINO - opciono, 9. distributer fiskalnih sistema, 10. MRiBIZ RS.

²⁹ 1. nadležni sud, 2. zdravstvena ustanova, 3. CIPS/ugovor o najmu, 4. banka, 5. općina, 6. pečatoreznica, 7. porezna uprava, 8. distributer fiskalnih sistema, 9. UINO - opciono

³⁰ Zakon o porezu na dohodak, Službene novine Federacije BiH, br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13, Član 12, stavovi (3) i (4), dostupno na: https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon_o_porezu_na_dohodak_FBiH.pdf.

³¹ Zakon o porezu na dohodak Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 60/2015, 5/2016 - ispr., 66/2018, 105/2019, 123/2020, 49/2021 i 119/2021, Član 14., stav (3), dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-porezu-na-dohodak-Republike-Srpske.pdf>.

S obzirom da entitetski zakoni o porezu na dohodak propisuju veća fiskalna opterećena za slobodna/samostalna zanimanja (više o osnovici za obračun doprinosa u 2.3.2.1. Doprinosi) u odnosu na druge preduzetničke djelatnosti, ovaj status i način registracije specifičnih profesionalnih zanimanja nije naročito atraktivan slobodnim ugovaračima koji još uvijek nisu registrovali poslovanje.

2.2.3. Freelanceri – slobodni ugovarači (neregistrovani samozaposleni)

Pojam freelancer, slobodni ili nezavisni ugovarač nije prepoznat u domaćoj legislativi, ali se pojam freelancer udomaćio u jeziku. Svi vanjski radnici koji rade za profit pružajući usluge po principu „po-poslu“ i „po-zadatku“, uobičajno za kratkoročni rad, a da pri tome nemaju registrovanu privrednu djelatnost (privredno društvo ili obrt/SP) će sebe opisati jednom riječju – freelancer. Zbog činjenice da platforme na kojima se pruža korištenje usluga u BiH još uvijek nisu zaživjele, prije svega zbog otpora koji zainteresirane strane u transportnom sektoru pružaju takvim platformama, a da se povremeni iznajmljivači nekretnina mogu registrovati kao fizička lica, najveći dio nezavisnih ugovarača koji nisu registrovali privrednu djelatnost zaista čine osobe koje jesu freelanceri po ranije navedenoj definiciji.

No u „freelancere“ će se u Bosni i Hercegovini svrstati i radnici na daljinu za strane poslodavce, bez obzira što su zavisni ugovarači i što ni po jednoj definiciji i kategorizaciji ne pripadju grupi slobodnih ugovarača - samozaposlenih (radnika za profit). Ovo se samosvrstavanje u freelancere može objasniti s dva razloga. Prvi je činjenica da strani poslodavci od radnika na daljinu zaista često traže da se, bez obzira na potpunu ekonomsku i organizacijsku zavisnost od poslodavca, u kontekstu ugovaranja ponašaju kao slobodni ugovarači. Neprihvatanje takvog ugovornog odnosa značilo bi gubljenje prilike za ostvarivanjem dohotka, a pokretanje pravne borbe u stranoj državi za ispravljanje takvog nepravednog statusa bi uz gubljenje prihoda iziskivalo i značajne troškove za plaćanje sudskog postupka. Drugi je upravo izostanak pravne formulacije samozaposlenih osoba i prepoznavanje slobodnih i zavisnih ugovarača, zbog čega sve samozaposlene osobe koje nemaju registrovanu poslovnu djelatnost plaćanje poreznih i neporeznih obaveza izvršavaju na isti način, bez obzira da li su slobodni ili zavisni ugovarači.

Zbog činjenice da freelanceri nisu regulisani posebnom legislativom, kao u mnogim drugim zemljama, freelanceri u Bosni i Hercegovini svoj rad naplaćuju i poreze plaćaju kroz ugovore koji su definisani Zakonom o obligacionim odnosima, a u skladu s entitetskim zakonima o porezu na dohodak, zakonima o doprinosima i podzakonskim aktima koje su donijele entitetske vlade. Domaći poslodavci u njihovo ime uplaćuju porez na dohodak i pripadajuće doprinose, a kada rade za stranog poslodavca dohodak prijavljuju putem obrasca za prijavu prihoda iz inostranstva putem AMS-1035 obrasca (u FBiH) i 1008, odnosno 1002 (u RS). **U FBiH plaćanjem pripadajućih doprinosa za socijalna osiguranja ne ostvaruju prava iz osiguranja.**

2.3. Porezni tretman

2.3.1. Privredna društva

2.3.1.1. Doprinosi i porez na dohodak

Samozaposlene osobe kao vlasnici privrednih društava same određuju iznos svoje plate, pa i doprinosa i poreza na dohodak koji plaćaju, što je na početku poslovanja dobra stvar, jer osoba može sebe prijaviti na minimalnu platu i tako smanjiti obaveze po ovom osnovu. Minimalni iznos na koji sebe osoba može prijaviti je u FBiH oko 543 KM³², pa su minimalne obaveze 379 KM na mjesečnom, odnosno 4.553 KM na godišnjem nivou. U RS je minimalna plata 590 KM³³, a minimalne obaveze su 267 KM na mjesečnom, odnosno 3.207 KM za jednu godinu. Postoji značajna razlika u oporezivanju toplog obroka, regresa, dnevnica i ostalih primanja zaposlenika u entitetima, pa samozaposlenik u FBiH sebi uz platu može u prosjeku isplatiti

³² Obračun plaće u FBiH: Kako promjena iznosa najniže plaće utiče na obračun, Capitalia finansije I računovodstvo, dostupno na: <https://capitalia.ba/2022/01/20/obracun-place-u-fbih/>

³³ KontoProm knjigovodstveni servis, kalkulatori, dostupno na: <https://kontoprom.com/?strana=kalkulatori>

dodatnih 387 Km (topli obrok, naknadu za prijevoz i regres) kao neoporezive naknade, dok samozaposlena osoba u RS neoporezivo može ugovoriti samo usluge keteringa za topli obrok do 100 KM mjesečno.³⁴

Tabela 4 - Pregled poreznih obaveza na minimalnu platu

	FBiH	RS
Minimalna plata	543,00 KM	590,00 KM
Ukupan trošak	922,40 KM	855,07 KM
Minimalne obaveze* - mjesečno	379,40 KM	267,22 KM
Minimalne obaveze – godišnje	4.552,80 KM	3.206,64 KM
Mjesečna isplata**	857,45 KM	687,52 KM
Godišnja isplata sebi	10.289,35 KM	8.250,24 KM
Ukupna sredstva za platu i obaveze	14.842,16 KM	11.456,88 KM
Odnos godišnjih obaveza i isplate	44,24%	38,86%
* doprinosi + porez na dohodak		
** isplata po osnovu minimalne plate + neoporezivi dijelove plate (u FBiH topli obrok od 9,99 KM na dan, naknada za prevoz od 53 KM i 1/12 regresa u iznosu od 50% prosječne plate u FBiH; u RS topli obrok u iznosu od 4,5 KM na dan)		

2.3.1.2. Porez na dobit

Obveznik plaćanja je preduzeće (privredno društvo i druga pravna lica), ne i obrtnici - oni plaćaju porez na dohodak. Stopa poreza na dobit u BiH iznosi 10%, ali sistem nije harmonizovan između entiteta, jer je porezna osnova (razlika između prihoda s jedne i rashoda i olakšica s druge strane) bitno drugačija.³⁵

2.3.1.3. Neporezna davanja – takse i naknade

U Bosni i Hercegovini je trenutno 3.119 različitih poreznih i neporeznih taksi i naknada, od čega je u FBiH 2.527³⁶, a u RS 592³⁷. Prihodi prikupljeni od ovih naknada se često ne prikupljaju i ne usmjeravaju namjenski, pa su u svim razvijenim zemljama zbog toga ukinuti, reducirani ili zamijenjeni porezima. Neporezne naknade mogu biti značajno opterećenje u poslovanju. Iako nije moguće dati pregled opterećenja, jer on zavisi od djelatnosti kojom se društvo bavi, važno je napraviti pregled naknada koje se plaćaju u opštini otvaranja, te planirati njihovo plaćanje u skladu sa djelatnošću i zonom obavljanja poslovne aktivnosti.³⁸

2.3.2. Obrt / Samostalno preduzetništvo

2.3.2.1. Doprinosi

U FBiH je članom 20. stav 2. Zakona o doprinosima, propisano da federalni ministar finansija donosi i objavljuje Osnovicu za obračun doprinosa određenih obveznika, koje su propisane kao množenik prosječne plate i određenog koeficijenta³⁹. Razlika između djelatnosti je u tome da li prema Zakonu o porez na dohodak s osnova obavljanja samostalne djelatnosti utvrđuju dohodak na osnovu poslovnih knjiga⁴⁰ ili u paušalnom iznosu⁴¹. U RS je sličan princip, ali se razlikuju koeficijenti za izračun osnovice.

³⁴ Ibid 26

³⁵ Izvor: chronos.ba/pregled-poreznog-sistema-bih/

³⁶ Registar taksi i naknada FBiH, 2020, Federalno Ministarstvo finansija, <https://tin.fmf.gov.ba/> (pristupljeno mart 2022)

³⁷ Registar poreznih i neporeznih davanja RS, <http://fiskalnieregistar.vladars.net/> (pristup mart 2022)

³⁸ Ibid 26

³⁹ Prosječna plata je prosječan iznos mjesečne plate isplaćene po jednom zaposleniku u Federaciji u periodu januar - septembar tekuće godine, koji objavljuje Federalni zavod za statistiku, a sastoji se od iznosa doprinosa iz osnovice, poreza na dohodak i iznosa koji se isplaćuje zaposleniku (opa: prosječne bruto plate u FBiH). ... a) koeficijent 1,1 ... b) koeficijent 0,65 ... c) koeficijent 0,55 ... d) koeficijent 0,25

⁴⁰ "Zakon o porezu na dohodak", *Službene novine Federacije BiH*, br. 10/08, 9/10, 44/11, 7/13 i 65/13, član 12, stav. 2, 3 i 5.

⁴¹ "Zakon o porezu na dohodak", *Službene novine Federacije BiH*, član 12, stav 1. i član 31.

Tabela 5 - Pregled obaveza po osnovu doprinosa za obrtnike / samostalne preduzetnike

	F BiH ⁴²				RS ⁴³		
	Slobodna zanimanja	Samostalna djelatnost obrta i srodne djelatnosti		Samostalnu djelatnost u poljoprivredi i šumarstvu	Profesionalno zanimanje	Vlasnik preduzetničke radnje	Komerrijalno gazdinstvo
		knjigovod.	Paušalno				
Osnovica	1.682,00	994,00	841,00	443,00	1.546,00	927,60	463,80
Doprinosi	698,03	412,51	349,02	183,85	479,26	287,56	133,11
Za 2022.	8.376,36	4.950,12	4.188,18	2.206,14	5.667,12	3.450,72	1.597,32

2.3.2.2. Porez na dohodak

Plaćenje poreza na dohodak zavisi od toga da li preduzetnik utvrđuje dohodak na osnovu poslovnih knjiga ili u *paušalnom iznosu* (u FBiH), odnosno da li su preduzetnici ili imaju status *malog preduzetnika* u RS. U prvom slučaju, obrtnici će plaćati 10% poreza na ostvareni dohodak, a na poreznu osnovicu koja čini razliku između prihoda i rashoda. Priznati rashodi se razlikuju u dva entiteta. U slučaju paušalaca, tj. malih poduzetnika, porez na dohodak se plaća mjesečno u paušalnom iznosu, koji u zavisnosti od djelatnosti ne može biti manji od 360/600/840/960KM godišnje u FBiH (preplaćeni porez se može vratiti ili prenijeti u narednu godinu), a u RS je stopa poreza na dohodak 2%, a iznos poreza ne može biti ne manji od 600 KM godišnje.

2.3.3. Freelancing

Upravo zbog činjenice da radno zakonodavstvo ne poznaje termin samozaposlenika, institucije su imale izazov u pogledu poreznog tretmana prihoda od samostalnog rada za subjekte iz inostranstva koji nisu sklapali sa domaćim samozaposlenima neku vrstu obligacionog govora (o djelu ili autorskom djelu). Taj je izazov otklonjen, te samozaposleni mogu da prijave prihod iz inostranstva putem AMS-1035 obrasca (u FBiH) i 1008, odnosno 1002 (u RS). S druge strane, samozaposleni još uvijek imaju problem korištenja socijalnih osiguranja koja plaćaju, što je posebno važno za pojedince čiji prihodi od samostalnog rada nisu redovni i dostatni za registraciju poslovanja.

Prihodi samozaposlenika koji nemaju registrovanu poslovnu djelatnost se oporezuju po stopama propisanim za obligacione ugovore – ugovor o djelu ili autorski ugovor, a prihod iz inostranstva se prijavljuje i obaveze plaćaju posebnim obrascem u oba entiteta⁴⁴.

2.3.3.1. Porez na dohodak i doprinosi

2.3.3.1.a. Ugovor o djelu

U FBiH ukupna stopa poreza, doprinosa i posebnih nakada iznosi 18,6% isplate izvršiocu, odnosno 16,57% ukupnog troška po ugovoru⁴⁵. Priznati rashodi iznose 20% bruto iznosa. Od ugovorenog bruto iznosa se izvođaču odbija 10,88%⁴⁶, a naručilac plaća dodatnih 5,69% obaveza⁴⁷. **U RS** ukupne obaveze po osnovu PIO osiguranja i poreza na dohodak iznose 26,65% bruto naknade (ukupnog troška po ugovoru), pri čemu

⁴² Porezna uprava FBiH, Osnovice za obračun doprinosa određenih obveznika 2009-2022, dostupno na: http://www.pufbih.ba/v1/public/upload/zakoni/a693d-osnovice-2022_.pdf

⁴³ Ibid 33

⁴⁴ "Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o izmjeni Zakona o porezu na dohodak", *Službene novine Federacije BiH*, br. 30/18. Dostupno na: <http://www.pufbih.ba/v1/public/upload/zakoni/a1841-izmjena-pravilnika-o-primjeni-zakona-o-porezu-na-dohodak-30-18.pdf>

⁴⁵ Ukupan trošak je 105,69% bruto iznosa - fizičko lice kao izvršilac dobija na račun iznos bruto naknade umanjeno za doprinos za zdravstveno osiguranje i porez na dohodak

⁴⁶ 4% osnovice za zdravstveno osiguranje (3,2% bruto) i 10% osnovice za porez na dohodak (7,68% bruto)

⁴⁷ 6% od osnovice za PIO (4,8% bruto) i naknadu za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća i opštu vodnu naknadu koje čine 1% isplaćenog iznosa izvršiocu (0,89% bruto).

nema priznatih rashoda. PIO osiguranje iznosi 18,5% bruto iznosa, porez na dohodak 10% osnovice (8,15% bruto iznosa).⁴⁸

2.3.3.1.b. Ugovor o autorskom djelu

U FBiH ukupna stopa poreza, doprinosa i posebnih nakada iznosi 16,16% isplate izvršiocu, odnosno 14,62% ukupnog troška po ugovoru⁴⁹. Priznati rashodi iznose 30% bruto iznosa. Od ugovorenog bruto iznosa izvođaču se odbija 9,52%⁵⁰, a naručilac plaća dodatnih 5,1% obaveza⁵¹. **U RS** ukupne obaveze po osnovu PIO osiguranja i poreza na dohodak iznose 23.39% / 22.58% / 21.76% bruto naknade (ukupnog troška po ugovoru), u zavisnosti od toga da li priznati rashodi iznose 40%, 50% ili 60%⁵². PIO osiguranje iznosi 18,5% bruto iznosa, porez na dohodak 10% osnovice (4.89% / 4.08% / 3.26% bruto iznosa).⁵³

2.3.3.1.c. Uplate iz inostranstva

U RS se uplate iz inostranstva obračunavaju po istom principu kao obligacioni ugovori (ugovor o djelu ili autorski ugovor), u zavisnosti od pismenog ili usmenog ugovora između naručioca i izvođača/autora, a obavezu plaćanja pripadajućih obaveza ima samozaposlena osoba kao izvođač. **U FBiH** po osnovu rada za strane naručioce samozaposleni također lično podliježu plaćanju obaveza, s tim da obaveze doprinosa za zdravstveno osiguranje iznose 4% osnovice (3,2%, odnosno 2,8% bruto iznosa u zavisnosti od vrste ugovora)⁵⁴ i 10% osnovice za poreza na dohodak (7,68%, odnosno 6,72% bruto).⁵⁵

2.4. Prava

Vlasnik privrednog društva ima značajno veća prava, odnosno prostor za olakšice u odnosu na druge vidove poslovanja. Vlasnik privrednog društva kao radnik istog ima pravo da koristi: socijalnu zaštitu po osnovu plaćanja doprinosa, radnička prava u vrijeme bolovanja, porodiljskog odsustva...; programe poticaja za zapošljavanje i samozapošljavanje; zakonski osnov za smanjenje porezne osnovice, čime smanjuju iznos poreznih obaveza; subvencije i grantove pomoći u vrijeme vanredne situacije.⁵⁶

Obrtnici / samostalni preduzetnici imaju pravo da koriste: socijalnu zaštitu po osnovu plaćanja doprinosa; ograničena su radnička prava u vrijeme bolovanja, porodiljskog odsustva, itd.; programe poticaja za zapošljavanje i samozapošljavanje; subvencije i grantove u vrijeme vanredne situacije.

Freelanceri: U FBiH lice koje plaća doprinose za PIO i zdravstveno osiguranje po ugovoru o djelu, autorskom ugovoru i AMS obrascu nema nikakva prava po tom osnovu, odnosno, ukoliko nije zdravstveno osigurano po nekom drugom osnovu, ne može koristiti zdravstveno osiguranje, niti uplaćena sredstva ulaze u osnovicu za obračun penzije, iako su osiguranja plaćena kroz ove doprinose. Vlada FBiH je u novom paketu zakona o doprinosima i porezu na dohodak predložila i izmjenu načina obračuna doprinosa za ugovore o djelu i autorskom djelu. Ta izmjena podrazumijeva da lica koja već ne plaćaju doprinose za socijalno osiguranje po osnovu ugovora o radu, plaćaju doprinose za PIO i zdravstveno osiguranje po istoj stopi kao da sklapaju ugovor o radu, a da im plaćanje doprinosa osigurava prava na zdravstveno osiguranje i ulazi u obračun osnovice za penziju. Ipak, omogućavanje tih prava će zahtijevati izmjene Zakona o zdravstvenom osiguranju, uz prevazilaženje niza tehničkih prepreka za ostvarivanje zdravstvenog osiguranja, a te izmjene

⁴⁸ Ibid 26

⁴⁹ Ukupan trošak je 105,1% bruto iznosa - fizičko lice kao izvršilac dobija na račun iznos bruto naknade umanjen za doprinos za zdravstveno osiguranje i porez na dohodak

⁵⁰ 4% osnovice za zdravstveno osiguranje (2,8% bruto) i 10% osnovice za porez na dohodak (6,72% bruto)

⁵¹ 6% od osnovice za PIO (4,2% bruto) i naknadu za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća i opštu vodnu naknadu koje čine 1% isplaćenog iznosa izvršiocu (0,9% bruto)

⁵² a) u visini od 60% od ukupnog prihoda... b) u visini od 50%... c) u visini od 40%... Pravilnik o porezu na dohodak RS, član 64, izvor:

kontoprom.com/?strana=kalkulatori

⁵³ Ibid 26

⁵⁴ Zakon o doprinosima FBiH, članovi 6. i 10a

⁵⁵ Ibid 26

⁵⁶ Ibid 26

Vlada FBiH još uvijek nije uputila u parlamentarnu proceduru, iako je set navednih fiskalnih zakona u različitim formama u proceduri od 2017. godine. Zakon o PIO daje zakonsku osnovu da doprinosi plaćeni po punoj stopi uđu u osnov za obračun penzije, jer je osiguranik samostalnih djelatnosti, između ostalih, „lice koje obavlja poslove na osnovu ugovora o djelu, autorskog ili drugog ugovora i za izvršeni posao ostvaruje ugovorenu naknadu“. Iako je ovo rješenje dizajnirano da smanji sivu ekonomiju na tržištu rada i zaštiti radnike od prakse „lažnog samozapošljavanja“ – primorani da rade na ugovor o djelu, iako faktički rade godinama kao zavisni radnici kod istog poslodavca (prostor koji čak i državne institucije “zloupotrebljavaju” pri zapošljavanju), postoji niz argumenata da će ovo rješenje ugroziti sektor samozapošljavanja dodajući novi finansijski teret na primanja stvarno samozaposlenih. Doprinosi za PIO koji se plaćaju u RS po punoj stopi od 18,5% po ugovorima o (autorskom) djelu imaju zakonsku osnovu da budu obračunati u osnovicu za obračun penzije, jer je osiguranik samostalnih djelatnosti, između ostalih, „lice koje obavlja poslove na osnovu ugovora o djelu, autorskog ili drugog ugovora i za izvršen posao ostvaruje ugovorenu naknadu⁵⁷. **Oba entitetska zakona o penzijsko-invalidskom osiguranju u članu 10. imaju stav 2. koji glasi „Ako lice istovremeno ispunjava uslove za osiguranje po više osnova iz stava (1) ovog člana, osnov osiguranja određuje se na taj način što postojanje osnova osiguranja po prethodnoj tački isključuje osnov osiguranja iz naredne tačke.“. Dakle, osobama koje su zaposlene na ugovor o radu, a plate doprinose po osnovu ugovora o djelu ili drugog vida obavljanja samostalne djelatnosti, ti doprinosi neće ulaziti u osnovicu, odnosno da im entiteti propisuju obavezu plaćanja osiguranja iz kojeg neće ostvarivati prava. Plaćanje doprinosa koji ne ulaze u osnov nije pravičan, pa bi u zakonima o doprinosima trebalo ukinuti obavezu plaćanja doprinosa po više osnova.**

Tabela 6 - Pregled prava samozaposlenika po osnovu plaćenih doprinosa

	Privredno društvo	Obrt / SP	Neregistrovani
PIO osiguranje	Da	Da	Ne (FBiH) / Da (RS)
Zdravstveno osiguranje	Da	Da	Ne
Osiguranje od nezaposlenost	Da	Da	Ne
Poticaji za samozapošljavanje	Da	Da	Ne
Subvencije, grantovi pomoći	Da	Da	Ne
Prava iz ugovora o radu	Da	Ne	Ne
Smanjenje porezne osnovice	Da	Ne	Ne

⁵⁷ ZAKON O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU, Službeni glasnik RS, br. 134/2011, 82/2013, 96/2013 - odluka US, 103/2015, 111/2021 i 15/2022, dostupno na: <https://www.paragraf.ba/propisi/republika-srpska/zakon-o-penzijskom-i-invalidskom-osiguranju.html>

3. Prakse u tretmanu samozaposlenih u evropskim zemljama

Kao što je već istaknuto, pristup država u definisanju netradicionalnih načina ostvarivanja prihoda je heterogen, a Direktiva 2010/41/EU definiše samozaposlene kao „sve osobe koje obavljaju djelatnost s ciljem ostvarenja dohotka za svoj račun, pod uvjetima utvrđenim nacionalnim pravom”. U analiziranim zemljama postoje razlike u prepoznavanju statusa samozaposlenika, kao i prepoznavanju slobodnih ugovarača kao specifične podgrupe.

3.1. Status samozaposlenih, status slobodnih ugovarača i obaveza registracije poslovanja

Iz detaljne analize načina na koji relevantne zemlje uređuju status samozaposlenih (i slobodnih ugovarača kao podgrupe), možemo jasno razdvojiti zemlje koje od samozaposlenih ne zahtijevaju formalnu registraciju poslovanja (omogućavaju slobodnim ugovaračima da prihode ostvaruju putem tzv. honorarnih ugovora tj. ugovora o povremenim i privremenim poslovima) od zemalja koje zahtijevaju formalnu registraciju poslovanja u okviru „tradicionalnih“ oblika poslovnog organizovanja, uključujući (a) zemlje koje od slobodnih ugovarača do određenog nivoa prihoda ne traže formalnu registraciju, ali postavljaju prag prihoda za obaveznu registraciju poslovanja, (b) ne zahtijevaju formalnu registraciju, ali je potiču kroz isti porezni tretman i prava na osiguranje za sve radnike za profit i (c) omogućavaju ostvarivanje prihoda preko posrednika ili kroz zadruga.

3.1.1. Zemlje u kojima je obavezna registracija poslovnog subjekta

U većini zemalja ostvarivanje redovnih ili povremenih prihoda nije moguće bez formalnog poslovanja ili ugovora o radu, a da se pri tom ne izgube prava na socijalno osiguranje ili ne prekrše zakonske odredbe. U njima sve grupe samozaposlenih moraju registrovati neki oblik poslovne djelatnosti i plaćati redovne pripadajuće obaveze po osnovu poreza i obaveznih socijalnih doprinosa, na osnovu kojih ostvaruju prava na socijalno osiguranje. Različit je pristup u definisanju i prepoznavanju samozaposlenih lica u legislativi, ali isti nije relevantan za ovo istraživanje, jer zbog obaveze registracije poslovanja, prava i obaveze se za samozaposlene ne razlikuju značajno od prava i obaveza drugih radnika za profit.

Zemlje koje na jedan od dole navedenih načina zahtijevaju da samostalni ugovarači registruju poslovnu djelatnost su Albanija, Austrija, Belgija, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Irska, Italija, Kipar, Latvija, Litvanija, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Poljska, Rumunija, Slovenija, Španija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. U ovoj analizi dajemo primjere zemalja koje:

- obavezuju sve radnike za profit da registruju poslovanje – primjeri Grčke, Njemačke i Slovenije;
- obavezuju sve radnike za profit da registruju poslovanje ili da rade preko posredničke kompanije – Francuska i Švedska.
- obavezuju na registraciju poslovanja nakon dostizanja određenog nivoa prihoda – primjeri Albanije i Austrije, u ovoj grupi zemalja su još Belgija, Kipar, Litvanija, Mađarska i Rumunija;
- ne obavezuju na registraciju, ali izjednačavanjem poreznog tretmana honorarnih i ugovora o radu i prava iz njih potiču registraciju poslovanja – primjeri Češke, Danske i Srbije.

3.1.1.1. Zemlje u kojima je registracija poslovanja obavezna

Ovo su zemlje koje obavezuju građane na sklapanje ugovora o radu ili na formalnu registraciju poslovanja da bi slobodno pružali svoje usluge, odnosno onemogućavaju fizička lica da fakturišu usluge ili da kroz različite ugovore sa naručiocima naplaćuju honorare.

Ovakva rješenja mogu biti posmatrana kao vrlo rigidna, ali izdvojeni primjeri pokazuju da zemlje koje obavezuju radnike za profit da registruju poslovanje mogu kroz fleksibilna porezna rješenja učiniti tu obavezu poslovanja izuzetno prihvatljivom opcijom.

Grčka samozaposlene kao koncept stavlja pod kategoriju "ostali", odnosno, sve osobe koje nisu kvalifikovane kao zaposlenici se tretiraju kao samozaposleni – jedini kriterij je formalni rad bez zavisnog odnosa iz ugovora o radu s poslodavcem. Generalno, značajan dio populacije je samozaposlen, a samozaposlenost se poistovjećuje sa preduzetničkom djelatnošću. Svi samozaposleni (preduzetnici) moraju imati **registrovano poslovanje** – registrovati naziv kompanije u regionalnoj privrednoj komori, definisati tip djelatnosti i izabrati između registracije privrednog društva i preduzetničke djelatnosti. **Doprinosi** za socijalno osiguranje se plaćaju na plate i gotovnske naknade koje poslodavac isplaćuje zaposlenima. Zbirna stopa osnovnog osiguranja (za EFKA) iznosi 36,66%. Samostalni preduzetnici se moraju obavezno registrovati pri Osiguravajućoj organizaciji za samozaposlene (OAE). Plaćaju obavezne doprinose u mjesečnim iznosima koje slobodno biraju, a koji se odbijaju od oporezivog prihoda. Mogu izabrati između šest kategorija osiguranja (glavna razlika u iznosu premije za penziono osiguranje, a uz osnovno penziono i zdravstveno se može uzeti dodatno osiguranje od nezaposlenosti koje iznosi 10€) u cjenovnom rasponu od 210€ do 435€ mjesečno, a uvedena je i posebna kategorija sa nižim doprinosima (126€ mjesečno) za novoosigurane osobe koje su tek postale osiguranici ili su to manje od pet godina. **Porez na dohodak** se plaća na dohodak iz plate, penzija i poslovne dobiti po stopama od 9%, 22%, 28% 36% i 44%. Plaća se avansno, a nakon predaje godišnjeg izvještaja doplaćuje ili refundira dio iznosa. Stopa **poreza na dobit** je 22%, privredna društva ga plaćaju na sav ostvaren prihod. PDV registracija je obavezna kada godišnji promet pređe 35.000€ , dok u slučaju izvoza roba/usluga u EU zemlje u iznosu većem od 10.000€ također mora registrovati za PDV. Robe i usluge isporučene pojedincima ili pravnim licima u EU članicama (ponuda unutar Zajednice), kao i izvoz u zemlje koje nisu članice EU je oslobođen poreza (stopa od 0%)

Njemačka definiše slobodnjake kao osobe koje obavljaju naučnu, umjetničku, obrazovnu ili književnu djelatnost koja ne podliježe trgovačkim propisima (članovi advokatskih komora, patentni zastupnici, revizori, porezni savjetnici, ekonomski savjetnici, revizori, porezni agenti, inženjeri, arhitekti, doktori, stomatolozi, veterinari, nemedicinski praktičari, fizioterapeuti, primalje, terapijski maseri, kvalificirani psiholozi, komercijalni hemičari, piloti, novinari, fotoreporter, tumači, prevoditelji i slična zanimanja te naučnici, umjetnici, pisci, učitelji i odgajatelji, muzičari, dizajneri, informatički konsultanti, fotografi, snimatelji, predavači, logopedi, marketinški konsultanti, istraživači tržišta, dizajneri interijera, glumci, pisci, copywriteri itd.). Medijski radnici i muzičari bilo koje vrste nazivaju se još i „stalni freelanceri“. Da bi mogli pružati usluge, potrebno je registrovati samozapošljavanje. Samozapošljavanje je moguća na dvije osnove: prijava slobodnog rada u nadležnoj poreznoj upravi čime se dobija porezni i identifikacijski porezni broj (UID) ili registracija malog obrta kod lokalnog obrtnog ureda, komore ili slično, gdje se upisuje u trgovački registar. Također je moguće da slobodnjaci osnuju društvo s ograničenom odgovornošću ili preduzetničko društvo (UG). **Doprinosi** su u Njemačkoj obavezni za zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezgode (moguće birati između javnog i privatnih zdravstvenog osiguranja) unutar posebnog tarifnog modela, uz izuzetak osiguranja kod dizajnera, umjetnika i publicista, oni se osiguravaju preko Fonda socijalnog osiguranja umjetnika koje preuzima obaveze plaćanja za njih, te penziono osiguranje određenih zanimanja koja imaju svoja udruženja, fondove i sl., uz članstvo, automatski se uplaćuju doprinosi. Penziono osiguranje uplaćuje se dobrovoljno za sve ostale. Izuzetak su učitelji, babice, piloti i druga zanimanja koja se smatraju posebno ugroženima, oni imaju obavezu uplaćivanja u penzioni fond. Ako se radi o «stalnim freelancerima» koji imaju status kao stalni uposlenici, ali su i dalje „slobodnjaci“, u tom slučaju podliježu obaveznom penzionom osiguranju. Ujedno imaju i pravo na plaćeni godišnji odmor. Doprinos za obvezno zdravstveno osiguranje temelji se na realno ostvarenom dohotku, međutim slobodnjaci mogu birati između snižene stope doprinosa i opće stope doprinosa koja iznosi 14,6% osiguranog dohotka. Za izračun doprinosa samozaposlenih s punim radnim vremenom, primjenjuje se jedinstveni pretpostavljeni minimalni dohodak. Ovaj minimalni prihod iznosi 1.061,67€ mjesečno. Ako su primanja slobodnog ugovarača niža, slobodni ugovarač je i dalje klasificiran kao da zarađuje u visini minimalnog dohotka i mora plaćati 148,63€ ili 155€ mjesečno (smanjeno ili redovno) plus dodatni doprinos. Ako je prihod veći, cjelokupni prihod podliježe

doprinosa. Mjesečni teret se povećava sa primanjima, dok ne dosegne granicu doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje – trenutno iznosi 56.200€ godišnje ili 4.687,50€ mjesečno – maksimalno 684,38€ mjesečno plus dodatni doprinos, pod uvjetom da je odabrano pravo na zakonsku naknadu za bolovanje. U prve tri kalendarske godine od početka samostalne djelatnosti moguće se odlučiti za tzv. polustandardni doprinos koji iznosi od 292,50 - 305,97€ mjesečno. **Porez na dohodak** se plaća na prihod koji prelazi 9.984€ godišnje. Upravo pri registriranju samozapošljavanja kod porezne uprave obavezno je navesti očekivani prihod prve godine, gdje se na temelju toga utvrđuje prva akontacija poreza na dohodak, koja se vrši svaka tri mjeseca. Što je dohodak veći, to je viša porezna stopa (diferencirane stope) od 14% do 45%. Mali preduzetnici oslobođeni su **PDV-a**, ako prošlogodišnji promet nije bio veći od 22.000€ i ako predviđeni bruto godišnji prihod za tekuću godinu nije veći od 50.000€. Plaćanje ovog poreza obračunava se mjesečno ili tromjesečno, ovisno o očekivanoj visini prihoda. Neki su slobodnjaci općenito oslobođeni PDV-a jer pripadaju određenoj profesionalnoj grupi kao što su ljekari, nemedicinski praktičari, primalje, psihoterapeuti, financijski savjetnici i brokri u osiguranju.

Slovenija samozaposlene ne prepoznaje u Zakonu o radnom odnosu, već definicija proizlazi iz drugih zakona. Samozaposlena osoba je lice koje obavlja privrednu djelatnost u svrhu ostvarivanja dobiti, a nije radnik ili državni službenik. Bitna karakteristika svih samozaposlenih lica je da svoj posao obavljaju samostalno i nezavisno. Samozaposlena osoba je osoba koja obavlja obrtničku ili drugu profesionalnu djelatnost kao jedinu ili glavnu profesiju, ne zapošljava druge radnike i ne uključuje druge osobe u radni proces. Samozaposlena osoba je i osoba koja je u skladu s propisima o penzionom i invalidskom osiguranju osigurana kao poljoprivrednik, ne zapošljava druge radnike i u radni proces uključuje samo članove svoje porodice. Samozaposleni su podijeljeni u tri grupe: 1) redovni samostalni poduzetnik (s.p.) 2) fizička lica koja samostalno obavljaju profesionalnu djelatnost – popodnevni s.p. (analogno dopunskoj ili dodatnoj djelatnosti) i 3) osobe koje su u inostranstvu upisane u odgovarajući registar za obavljanje samostalne djelatnosti i na koje se primjenjuje zakonodavstvo Republike Slovenije u skladu sa propisima Europske unije. Samostalni poduzetnik je fizičko lice koje je registrovalo s.p., za registraciju nije potreban osnovni kapital, a samostalni poduzetnik odgovara za poslovno ponašanje svojom ličnom imovinom. Samozaposlene osobe su dužne prijaviti se na osiguranje te plaćati socijalne **doprinos**e. Samozaposlena lica priključuju se u sva četiri sistema obaveznog socijalnog osiguranja jednom prijavom i plaćaju doprinose za penziona i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje, doprinos za roditeljsku brigu i doprinos za slučaj nezaposlenosti. Registracija se vrši na SPOT portalu (Slovenska poslovna tačka – one-stop shop). Procenat doprinosa je 38,2% od osnovice, a minimalna osnovica predstavlja 60 % prosječne plate u Republici Sloveniji za prethodnu godinu. Maksimalna osnovica iznosi 350% prosječne plate u Republici Sloveniji za prethodnu godinu. Samostalni poduzetnik koji ima registrovan popodnevni s.p. plaća samo paušalno doprinose, trenutno iznose 77,29€. Ukoliko otvara prvi s.p., samostalni poduzetnik ima pravo na olakšicu za doprinose. U prvoj godini rada samostalni poduzetnik plaća 50% niže penziona doprinose u okviru socijalnih doprinosa, u drugoj godini za 30% niže. **Porez na dohodak** se može oporezivati na osnovi normiranih troškova pod uslovom da u prethodnoj poreznoj godini njegov poslovni prihod ne prelazi 50.000€ za popodnevni s.p., tj. 100.000€ za redovni s.p., a iznos maksimalnih normiranih troškova ne prelazi 40.000€ za popodnevni s.p, te 80.000€ za redovni s.p. Primjer, ako se samostalni poduzetnik oporezuje na osnovu normiranih troškova i ima otvoren popodnevni s.p., gdje ima ukupan godišnji prihod od 80.000€ izračun sljedeći: Prihod 80.000€ - normirani troškovi 40.000€ = Porezna osnovica 40.000€ * Porezna stopa 20% = Porez 8.000€. Samostalni poduzetnik može ostati u sistemu oporezivanja sa normiranim troškovima samo ako ne premaši prihod od 300.000€ dvije uzastopne godine. PDV registraciju je obavezna kada promet premaši 50.000€.

3.1.1.2. Zemlje koje zahtijevaju registraciju ili poslovanje preko posredničke kompanije

Ovo su zemlje koje u principu obavezuju radnike za profit na sklapanje ugovora o radu ili na formalnu registraciju poslovanja da bi slobodno pružali svoje usluge, ali osobama koje ne ostvaruju značajne ili

redovne prihode po osnovu povremenih aktivnosti omogućavaju i da kao fizička lica naručiocima naplaćuju honorare isključivo preko specijaliziranih posredničkih kompanija. Porezni tretman tih honorara se ne razlikuje u odnosu na porezni tretman rada osoba sa registrovanim društvom, a ista su i prava na socijalno osiguranje.

Francuska samozaposlene definiše kao osobe koje provode ekonomsku aktivnost za svoj račun, autonomne su u upravljanju svojom organizacijom, u izboru klijenata i formiranju cijena usluga, nisu vezane ugovorom o radu sa kompanijom ili osobom za koju provode „misiju“ – nema podređenog odnosa između klijenta i nezavisnog radnika. Osoba koja ispunjava ove uslove se smatra samozaposlenom: registrovana je pri trgovinskom, obrtnom, registru preduzeća, trgovačkih agenata ili URSSAF, bavi se poslovanjem, poslovanje obavlja pod mikro režimom (ima karakteristike mikro preduzeća), sama određuje uslove rada. U ovu grupu spadaju uzgajivači, poljoprivrednici, trgovci i obrtnici. Samozaposleni radnici i slobodni ugovarači svako pružanje usluga moraju fakturisati, a fizička lica, koja nemaju izdat porezni (SIREN) broj ne mogu izdavati fakture. Stoga moraju registrovati mali biznis, što se može uraditi na više načina, registracijom u odgovarajućoj Komori (za privredu i industriju, za zanatstvo i obrt ili u URSSAF). Pored klasičnih oblika registracije, privredna društva se mogu registrovati kao jednostavna (jednočlano d.d. i jednočlano d.o.o.), a preduzetničku djelatnost pod kategoriju auto-preduzetnika (ACRE). Određene kategorije slobodnih ugovarača (freelancera) mogu raditi i preko platnog prometa (portage salarial) ili se učlaniti u radničku zadrugu. U tom se slučaju slobodni ugovarač potpisuje ugovor sa posrednikom (krovnom kompanijom/zadrugom), koja faktički postaje poslodavac slobodnog ugovarača, fakturiše naručiocu posla, obračunava i odbija socijalne naknade u ime slobodnog ugovarača, naplaćuje naknadu za svoj rad i nakon toga isplaćuje neto prihod. Socijalni sistem u Francuskoj je izuzetno kompleksan i sastoji se od različitih šema. **Doprinosi** dijele poslodavac i zaposlenik, a stope zavise od više faktora – u prosjeku, za zavisne radnike poslodavac plaća 45% bruto plate na ime doprinosa, a u 2022. godini će zaposlenik plaćati u prosjeku oko 20% do 23% naknade. Pošto se doprinosi obračunavaju korištenjem različitih pragova, prosječna stopa doprinosa se smanjuje kako iznos plate raste. **Samozaposleni** obračunavaju doprinose na osnovu prometa - svaki preduzetnik mora uplatiti doprinose za socijalno osiguranje u URSSAF. Doprinosi su proporcionalni prihodu – njihov iznos se izračunava kao 22% od 66% prometa (npr. promet od 2.000€ znači da osnovica iznosi 1.320€ (=2.000*0,66), a doprinosi 290,40€ (1.320*0,22), što samozaposlene čini vrlo konkurentnim za angažmane. **Porez na dohodak** se plaća po diferenciranim stopama, od 0% do 45%. Postoji velik broj kategorija prihoda, svaka kategorija se kombinuje, a nakon odbijanja neoporezivog dijela dohotka (ličnog odbitka), oporezuje se po pripadajućoj stopi. Ukupan prihod je podijeljen u skladu sa porodičnim statusom – što više članova porodice (uzdržavanih članova), plaća se manje poreza. Samozaposleni mogu birati između različitih vrsta oporezivanja dohotka: oporezivanje ostvarenog dohotka porodice (zbrajaju se svi prihodi, uključujući od zavisnog rada) i plaćaju po diferenciranim stopama ili paušalno plaćanje za preduzetnike, što je šema korisna za samostalne preduzetnike u kojoj se plaća stopa poreza od tek 2,2% na 66% prometa. Ovaj način obračuna je dostupan preduzetnicima koji ispunjavaju određene uslove (prihod manji od 70.000€, prihod u narednoj godini poslovanja ne može biti veći od određenog iznosa, u zavisnosti od mnogih faktora, kao što su prihodi porodice, broj djece itd). Preduzetnik bira način obračuna i plaćanja - mjesečno ili tromjesečno. **Porez na dobit** se također plaća po različitim stopama – 28% na dobit preduzeća koja ostvaruju do 500.000€ oporezive dobiti, te 31% na oporezivu dobit iznad tog praga. Niža stopa od 15% vrijedi za mala preduzeća na prvih 38.120€ oporezive dobiti, ako je prihod preduzeća manji od 10 miliona€. **PDV** se obračunava i plaća na sva dobra i usluge pružene u Francuskoj, a pružanje dobara van Francuske i specifičnih usluga pruženih stranim klijentima su izuzete od PDV-a.

Švedska samozaposlene definiše kao fizičko lice koje samostalno posluje. Svako ko ima samostalnu firmu obično se naziva samostalni trgovac ili samozaposlena osoba – odnosi se i na samostalne preduzetnike i na osnivače društava. Samozapošljavanje je i obavljanje privremenih poslova za različite klijente bez

pokretanja vlastitog posla - preko kompanije za samozapošljavanje (još poznate i kao platformske kompanije, kompanije za fakturisanje) koja posluje na sličan način kao i poslodavac, baveći se administrativnim poslovima uz naknadu. Samozaposlena osoba može registrovati svoje poslovanje kao pojedinac (preduzetnik) bez početnog kapitala, registracija se vrši aplikacijom u Švedskoj poreznoj upravi podnošenjem zahtjeva za poreznu registraciju, te opciono za: PDV, kao poslodavca i registraciju poslovnog imena. Za društvo sa ograničenom odgovornošću potreban je početni kapital od najmanje 2.340€, a uz registraciju u poreznoj upravi, obavezna je i PDV i registracija kao poslodavca čak i ako nema zaposlenih. Fizičko lice se može zaposliti i putem kompanije za zapošljavanje, sklapanjem ugovora sa kompanijom uz plaćanje provizije, pri čemu ostaje odgovorna za pronalaženje klijenata i ispunjenje ugovorenih zadataka, dok kompanija isplaćuje platu nakon odbitka provizije, izdataka za sve troškove, doprinosa poslodavca i akontacije poreza. Doprinosi za socijalne doprinose iznose 28.97 %, ali se smanjuju za 7,5% ukoliko je prihod veći od 40.000 SEK, a uplaćeni su cjelokupni doprinosi. Samostalni trgovci na kraju svake godine podnose prijavu **poreza na dohodak**. Pri registraciji poslovanja procjenjuju se dobit – ukupni prihodi i rashodi, te Švedska porezna uprava izračunava mjesečnu poreznu obavezu i troškove socijalne zaštite na osnovu procijenjene dobiti. Nakon prijave poreza na dohodak, Švedska porezna uprava daje konačnu procjenu poreza koji iznose između 30% i 53% dobiti, **Porez na dobit** plaćaju sva pravna lica po stopi od 20,6%. **PDV** se prijavljuje i obračunava i plaća mjesečno ili kvartalno, ovisno o prometu.

3.1.1.3. Zemlje u kojima je registracija poslovanja obavezna kada se dostigne određeni nivo prihoda

Ovo su zemlje koje u principu ne obavezuju radnike za profit na sklapanje ugovora o radu ili na formalnu registraciju poslovanja da bi slobodno pružali svoje usluge, već im omogućavaju da kao fizička lica kroz različite ugovore sa naručiocima naplaćuju honorare, ali samo do određenog nivoa dohotka. Porezni tretman tih honorara se razlikuje u odnosu na porezni tretman rada osoba sa registrovanim poslovnim subjektom, ne postoji obaveza plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje, ali se ta usluga može koristiti. Od trenutka kada honorarni prihod pređe zakonski prag, registracija poslovanja i status samoosiguranika je obavezan.

Ove bi države mogle biti svrstane u grupu zemalja gdje nije obavezna registracija poslovanja, iz perspektive poreznog tretmana i prava na socijalnu zaštitu za najugroženije kategorije, da ne postoji značajna razlika u neutralnosti i učinkovitosti dva pristupa. Naime, ovakvo rješenje omogućava osobama koje ne ostvaruju značajne prihode po osnovu povremenih aktivnosti da ne plaćaju doprinose kao ostali radnici za profit, ali da dobiju prava na socijalno osiguranje. S druge strane, postavljanjem granice za ostvarenje prihoda se osigurava da svi radnici za profit igraju po istim pravilima, plaćaju iste ili slične obaveze, te se smanjuje mogućnost porezne evazije i izbjegavanja poreza.

Albanija samozaposlene definiše kao „osobe koje u svoje ime za isplatu ili drugu vrstu profita provode zakonom dozvoljene aktivnosti“ i kao „osobe koje rade u svoje ime, kao obrtnici, mali preduzetnici, konsultanti, samostalni preduzetnici, poljoprivrednici i drugi njima slični“. Slobodni ugovarači (freelanceri) **nisu dužni da se registruju na režim samozapošljavanja i ne moraju plaćati socijalna osiguranja ukoliko njihov mjesečni prihod ne prelazi iznos minimalne plate**. Kada prihodi dostignu iznos minimalne plate, slobodni ugovarač je dužan registrovati poslovanje i plaćati **doprinos** za socijalno osiguranje po zbirnoj stopi od 23% na iznos koji ne može biti manji od minimalne plate, kao i doprinose za zdravstveno osiguranje od 3,4% na iznos koji ne može biti manji od dvostrukog iznosa minimalne plate (min. 80€ mjesečno). Za zaposlenog u sopstvenom privrednom društvu, zbirna stopa doprinosa je 27,9% na minimalan i maksimalan iznos plate za socijalne doprinose od 270€ do 1.180€ (mjesečno od 75€ do 330€). Porez na dohodak se plaća na prihod iz plate i drugih izvora po diferenciranim stopama 0% do iznosa od 250€, 13% na polovinu iznosa mjesečnih prihoda od 250€ do 310€ ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu, 13% na dohodak od 250€ do 1.650€ ukoliko je mjesečni dohodak veći od 350€ i 23% na iznos dohotka iznad 1.650€. Porez na dobit zavisi od godišnjeg prihoda i djelatnosti – 0% za obveznika s prihodom do 117.000€, a iznad ovog

praga 5% za kompanije koje se bave proizvodnjom i razvojem software-a tj. 15% za sve ostale. PDV obveznik je svaka osoba koja, bez razlike od oblika organizacije, nezavisno provodi ekonomsku aktivnost, bez obzira na mjesto, svrhu i rezultat te aktivnosti. Porezni period je kalendarski mjesec, oporezive transakcije uključuju domaću i uvezenu robu i usluge, prag za obaveznu registraciju je godišnji promet od 84.000€, a moguća je dobrovoljna registracija.

Austrija ima četiri definisane kategorije pod kojima samozaposleni mogu ostvarivati prihod od samostalne djelatnosti: novi samozaposleni, slobodni profesionalci, samozaposleni vlasnici preduzeća i nezavisni izvođači. Kategorije tradicionalnih samozaposlenih moraju se registrovati kao poslovni subjekti, odnosno podnijeti zahtjev za odgovarajuću dozvolu za određenu preduzetničku djelatnost (obrt) – registracija se vrši u Privrednoj komori. Novi samozaposleni su se obavezni registrovati u Poreznoj upravi da bi dobili porezni broj i Austrijskom osiguravajućoj instituciji za samozaposlene (SVS). Novi samozaposleni čiji promet ne prelazi 35.000€ potpadaju pod regulacije „malih biznisa“ i mogu, ali ne moraju izdavati fakture, ali su dužni voditi evidenciju poslovanja i troškova. **Doprinos** za socijalno osiguranje moraju platiti i radnici i poslodavci (izuzetak: osiguranje od nezgoda plaćaju samo poslodavci). Zbirna stopa doprinosa se obračunava na bruto prihod po stopama: 37,95% za zavisne radnike (zaposlene u svom društvu), 36,95% za nezavisne radnike (tri grupe preduzetnika) i 26,83% za nove samozaposlene (uključujući osobe na menadžerskom ugovoru). **Samozaposleni se moraju prijaviti na sistem socijalnog osiguranja za komercijalnu privredu ako zarađuju više od 5.830,20€ godišnje**, a ako je prihod manji od navedenog godišnjeg limita, obaveza plaćanja svih osiguranja vrijedi dok se posebnom izjavom ne odjavi sa osiguranja. Osnovica doprinosa za zaposlene u sopstvenom društvu je plata od nesamostalnog rada, a za samozaposlene je osnovica dohodak od poslovanja – porezna uprava procjenjuje nivo prihoda za prvu godinu poslovanja, tj. za svaku narednu na osnovu rezultata poslovanja u zadnje 3 godine, od čega zavise tekući troškovi osiguranja. Porez na dohodak se plaća po stopama od 0%, 20%, 32,5%, 42%, 48%, 50% i 55%. PDV se ne obračunava na izvoz usluga, ali je obavezna registracija za PDV ako fakture prema klijentima u EU članicama prelaze 10.000€. Svi samozaposleni ostvaruju prava plaćanjem doprinosa.

3.1.1.4. Zemlje u kojima nije obavezna registracija poslovanja, ali je isti porezni tretman i prava za sve radnike za profit

Ovo su zemlje koje u principu ne obavezuju građane na sklapanje ugovora o radu ili na formalnu registraciju poslovanja da bi slobodno pružali svoje usluge, već im omogućavaju da kao fizička lica kroz različite ugovore sa naručiocima naplaćuju honorare. Porezni tretman tih honorara i prava iz plaćanja poreza i doprinosa se ne razlikuju u odnosu na porezni tretman rada osoba sa registrovanim poslovnim subjektom, osim što samozaposlene osobe koje odluče biti honorarci ne mogu honorar podijeliti ili alocirati na prihode „od rada“ – platu na koju plaćaju doprinose i „profit“ – na koji plaćaju samo porez na dohodak/dobit.

Ove bi države mogle biti svrstane u grupu zemalja gdje je nije obavezna registracija poslovanja, iz perspektive poreznog tretmana i prava iz plaćanja obaveza, da ne postoji značajna razlika u **fleksibilnosti** dva pristupa. Naime, ovakvo rješenje omogućava osobama koje ne ostvaruju značajne prihode po osnovu povremenih aktivnosti da plaćaju iste stope socijalnih doprinosa kao i ostali radnici za profit (samo kada ostvare prihod), te da dobiju prava na socijalno osiguranje. S druge strane, iako se ne uslovljava građane da registruju poslovanje, nepostojanje mogućnosti da se „razdvoje prihodi“ motiviše samozaposlene da kada dostignu određen nivo i redovnost prihoda, u kom im se isplati registrovati poslovni subjekt, to i učine kako bi smanjili obaveze po osnovu socijalnog osiguranja.

Češka za samozaposlene ima brojne termine u legislativi: osoba koja sama zarađuje (OSVČ), samozaposlena osoba i osoba zaposlena u vlastitom preduzeću. OSVČ je termin koji se koristi u zakonima o porezu na dohodak, socijalnom i zdravstvenom osiguranju, a odnosi se na pojedince koji su završili obavezno školovanje, imaju navršениh 15 godina i zarađuju prihod od poslovanja ili drugih nezavisnih profitabilnih

aktivnosti. Postavljeni su jasni kriteriji kako bi se moglo utvrditi da li je određena aktivnost samozapošljavanje, a to su: nezavisnost, u sopstveno ime, lična odgovornost, postizanje profita, sistemski karakter (redovna aktivnost). Dakle, samozaposlena osoba za Češku legislativu je slobodni ugovarač koji kontinuirano ostvaruje profit. **Nezaposlene osobe ne mogu zarađivati dopunski dohodak slobodnim ugovaranjem poslova, ako žele zadržati status i prava nezaposlene osobe. Ipak, slobodni ugovarač (samozaposleni bez redovnih aktivnosti) može ostvariti povremeni prihod koji će u smislu plaćanja socijalnog i zdravstvenog osiguranja biti tretiran po istim pravilima kao dohodak drugih samozaposlenih, iako nije registrovana trgovačka licenca,** s izuzetkom autorskog prihoda za doprinos novinama, magazinima, radio ili televizijskim stanicama koji ne prelazi 400€ mjesečno. Sve samozaposlene osobe čije poslovanje ima sistemski karakter su se dužne registrovati i plaćati socijalne doprinose. Samozaposleni su podijeljeni u dvije grupe: 1) osobe koje rade u sopstvenom preduzeću i zapošljavaju – poslodavci radnici ili preduzetnici pojedinci i 2) osobe koje rade u sopstvenom preduzeću kao pojedinci bez zaposlenih – radnici za svoj račun. Dakle, samozaposleni mogu **registrovati** privredno društvo ili aplicirati za trgovačku licencu/certifikat, što je sličan oblik poslovanja kao obrtništvo/samostalno preduzetništvo u BiH, s razlikom da licenca automatski omogućava provođenje 80 različitih poslovnih djelatnosti, uz obavezu apliciranja i licenciranja za specifične djelatnosti. Iznos **doprinosa** zavisi od načina registracije i iznosa prijavljene plate. Samozaposleni sa trgovačkom licencom čiji je iznos godišnjeg prihoda manji od 40.000€ mogu koristiti metod paušalnog poreza u iznosu od 240€ mjesečno, a koji pokriva socijalno i zdravstveno osiguranje i porez na dohodak i ne zahtjeva poreznu papirologiju. Osobe koje posjeduju trgovačku licencu, a nisu odabrale paušalni metod, dužne su sebi uplatiti obavezne doprinose koje čine socijalno osiguranje u iznosu od (iznos se mijenja na godišnjem nivou – osnovica se izračunava kao 25% prosječne plate za osnovnu tj. 10% da dodatnu djelatnost) minimalno 115€ (u 2021. godini) mjesečno i odnosi se samo na prvu godinu poslovanja, te obavezno javno zdravstveno osiguranje od minimalno 105€ mjesečno, također samo za prvu godinu. Ako se nakon izračuna finalnog „čistog dohotka“ za prethodnu godinu utvrdi da je isti bio veći od oko 3.500€, samozaposleni će za doprinose doplatiti razliku od minimalnog iznosa, po stopama od 29.2% za socijalno osiguranje i 13.5% za zdravstveno osiguranje, za oba na polovinu neto (oporezivog) dohotka. Socijalno osiguranje se plaća do maksimalnog godišnjeg čistog dohotka od oko 75.000€. Zaposleni u sopstvenom **privrednom društvu** plaćaju zbirnu stopa doprinosa od 44,8% bruto plate (kao radnik 11%, kao poslodavac 33,8%). Isti je godišnji limit dohotka na koji se plaćaju doprinosi za socijalno osiguranje. Penziono, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti se dobija registracijom poslovanja i plaćanjem obaveznih doprinosa za socijalno osiguranje. **Osobe kojima država finansira zdravstveno osiguranje** dok su korisnici Službe za zapošljavanje moraju prijaviti svaki oblik prihoda bez obzira na iznos i prikazati iznos zarade. Dok su na evidenciji Službe mogu ući u „nekonfliktno zapošljavanje“, uz uslove da mogu zaraditi maksimalno pola minimalne plate (oko 300€) i da im te aktivnosti ne smiju biti barijera za saradnju ili razlog da odbiju odgovarajuće zaposlenje kojem je Služba posredovala. Nekonfliktno zapošljavanje može biti samo kratkoročni dodatni prihod, ne smije se obavljati dok se prima naknada za nezaposlenost, a može biti radni odnos zasnovan na ugovoru o radu, dok korisnici ne smiju zarađivati dodatni prihod na osnovu ugovora o djelu, poslovanjem ili nelegalnim radom. Korisnik i poslodavac će plaćati doprinose za socijalno i zdravstveno osiguranje ako je ugovorena bruto plata veća od 140€. **Porez na dohodak** se plaća po diferenciranim stopama od 15% na bruto dohodak do praga plaćanja socijalnog osiguranja (za 2022. 75.000€) i 23% na bruto dohodak koji prelazi prag. Neregistrovani slobodni ugovarač čiji je zbir prihoda od povremenih aktivnosti prije odbitka rashoda manji od 1.200€ godišnje, na njih ne obračunava i ne plaća porez na dohodak. Nosioci trgovačke licence koji godišnje ne prihoduju više od 80.000€ porez na dohodak mogu obračunavati po paušalnoj metodi 60/40 koja se najčešće koristi i za koju nije nužno voditi poslovne knjige. Primjena metode znači da se 60% prihoda računa kao priznati trošak, a 40% kao čisti prihod. Na primjer, ukupni prihod za godinu je 300.000 CZK, čisti prihod je 120.000 CZK, a porez na dohodak je 15%, tj. 18.000 CZK). Priznati porezni odbitak iznosi 30.840 CZK, te će iznos poreza koji treba uplatiti biti 0 CZK u

ovom slučaju i u svim slučajevima u kojima je ukupan prihod manji od 20.000€, a čisti dohodak manji od 8.300€ (250.600 CZK). **Porez na dobit** se primjenjuje na svu dobit koju generišu privredna društva po stopi od 19%. Posebna stopa od 15% se naplaćuje na prihod od dividende češkim poreznim rezidentima, a stopa od 5% se primjenjuje na prihod od određenih investicionih fondova. **PDV** prag za obaveznu registraciju je promet od 40.000€ (1 milion CZK) u bilo kom periodu od 12 mjeseci uzastopno, a moguća je dobrovoljna registracija. Moguća je dobrovoljna registracija, a moguća je i „Light VAT“ registracija za samozaposlene koji fakturišu usluge naručiocima iz drugih EU članica, kada je prag 10.000€ u skladu sa EU legislativom, pri čemu neće obračunavati PDV na izvezene usluge (izvoz je generalno izuzet od PDV-a), ali hoće na usluge pružene unutar Češke. Porezni period je kalendarski mjesec.

Danska se izdvaja kao zemlja koja osigurava radnicima za profit koji nisu registrovali poslovni subjekt sva prava, uključujući osiguranje od nezaposlenosti. Samozaposleni (termin koji se izjednačava sa samostalnim preduzetništvom) i freelanceri (slobodni ugovarači) su razdvojeni pojmovi u Danskoj, a najvažnija diferencijacija je tretman dohotka od strane porezne uprave. Obje grupe plaćaju obaveze na B-prihod, što je oznaka za prihod od poslovanja tj. nezavisnog rada. **Freelancer** je osoba koja ispunjava kriterije nezavisnosti, radi na projektima, radi i odgovorna je u sopstveno ime i za postizanje profita, plaća doprinose i porez na sav B-prihod (honorar). **Samozaposleni**, koje uz sve kriterije za freelancera karakterišu i veći finansijski rizik jer imaju registrovanu preduzetničku djelatnost, kao i **vlasnici privrednih društava**, doprinose plaćaju na iznos dijela prihoda koji čini platu samozaposlenog (A-prihod), ne na ukupan B-prihod kao freelanceri. Zbirna stopa obaveznih doprinosa je tek 8%. Porez na dohodak plaćaju na B-prihod koji prelazi nivo neoporezivog dohotka po progresivnim stopama od 12,1%, tj. 15%, a plaćaju se i opštinski prirezi. Porez na dobit je 22%, a samozaposleni mogu odabrati da plaćaju porez na dobit umjesto poreza na dohodak, ukoliko im se u skladu sa specifičnim obavezama to više isplati. PDV se plaća na sva dobra i usluge, tj. transakcije u državi, uvoz, dobra dobijena iz EU članica i kupovinu usluga od stranih dobavljača, dok je izvoz izuzet od PDV-a. PDV plaća pružatelj dobara i usluga u Danskoj i korisnik/kupac uvezenih roba i usluga stranih dobavljača. Prag za obaveznu registraciju je promet od oko 38.000€ u 12 uzastopnih mjeseci, dok je za freelancere prag za obaveznu registraciju 6.700€ u istom periodu. Svi u slučaju izvoza roba/usluga u EU zemlje u iznosu većem od 10.000€ također moraju izvršiti PDV registraciju.

Srbija koja ne prepoznaje samozaposlene u radnoj legislativi, a termin samozapošljavanje u legislativi koristi u kontekstu aktivnih politika zapošljavanja (podrške samozapošljavanja), se također može svrstati u ovu grupu zemalja. U Srbiji su obaveze i prava za penziona i zdravstveno osiguranje ista za sve radnike za profit, ali se **fizičkim osobama koje rade za „ugovorenu naknadu“** (koje odluče da ne registruju društvo ili preduzetničku djelatnost za pružanje usluga, a nemaju osiguranje po drugom osnovu) ne naplaćuju doprinosi i ne garantuju prava po osnovu nezaposlenosti. S obzirom na iznose naknada za nezaposlenost i da su dva garantovana i naplaćivana osiguranja ona koju su važna slobodnim ugovaračima, a čine i veći dio opterećenja po osnovu doprinosa, može se reći da ova država osigurava vrlo sličan tretman i prava svim radnicima za profit i time motiviše formalnu registraciju poslovanja. Ugovorenu naknadu čine porez i doprinosi (za zdravstveno i penziona osiguranje), dakle plaćaju se na cjelokupnu naknadu i prihod se u svrhu plaćanja poreznih obaveza ne može se razdvojiti na „rad“ i „profit“. **Vlasnici privrednih društava i preduzetnici** plaćaju doprinose za penziona, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti na dio svojih prihoda. Vlasnici društava na bruto platu ako rade u sopstvenom društvu, odnosno na „najnižu mjesečnu osnovicu“ za osnivače ako nisu zasnovali radni odnos. **Samostalni preduzetnici** plaćaju doprinose na mjesečni iznos lične zarade koji sami određuju ako sebi isplaćuju ličnu zaradu ili na paušalno utvrđen prihod. Preduzetnici ne mogu razdvojiti „rad“ od „profita“ ako ne isplaćuju ličnu zaradu, kada plaćaju doprinose na oporezivu dobit. Ovo je osnovna opcija za preduzetnike, kada imaju sličan tretman kao osobe koje nisu registrovale poslovanje, osim što imaju drugačija oslobađanja i plaćaju i uživaju prava po osnovu osiguranja od nezaposlenosti. Zbirna stopa doprinosa je 36,05% (25% za PIO, 10,3% za zdravstveno, i 0,75% za

osiguranje za slučaj nezaposlenosti). Neregistrovani slobodni ugovarači po ugovoru o djelu plaćaju različite doprinose u zavisnosti od toga imaju li osiguranje po drugom osnovu – nezaposleni plaćaju pune stope doprinose za penziona i zdravstveno osiguranje (zbirno 35,3%) i uživaju sva prava. Zaposlene osobe koje sklapaju ugovor o djelu plaćaju samo penziona osiguranje koje im ne ulazi u osnov za penziju. Porezne obaveze plaća poslodavac, a u slučajevima kada se prihod ostvaruje u inostranstvu, obavezu obračuna i uplate poreza i doprinosa ima osoba koja ostvaruje ugovorenu naknadu. Porez na dohodak se plaća na dohodak iz cijelog svijeta, a stopa od 10% se primjenjuje na prihod od rada. Vlasnici društva i preduzetnici odbijaju 840€ (porezna osnovica je bruto plata, uključujući doprinose) neoporezivog dijela dohotka, ne i osobe koje prihod ostvaruju po ugovoru o djelu. Porez na dobit plaćaju preduzeća po stopi od 15%. PDV obveznik je osoba koja nezavisno i kroz svoje poslovne aktivnosti pruža robe i usluge ili uvoz dobara, porezni period je kalendarski mjesec ili kvartal za obveznike čiji godišnji prihod ne prelazi 2,15 miliona€. U Srbiji se dodjeljuje finansijska podrška nezaposlenim osobama za samozapošljavanje, ako su prošli obaveznu obuku za razvoj preduzetništva, u jednokratnom iznosu od 13.000€, što je iznos sredstava dovoljan za plaćanje poreznih i obaveza po osnovu doprinosa na najnižu platu za oko dvije godine poslovanja.

3.1.2. Zemlje u kojima nema obaveze registracije poslovanja

Registracija poslovanja za samozaposlenike u nekim evropskim zemljama nije obavezna ili nije specifično definisano pitanje registracije. Pored Bosne i Hercegovine, tu su Bugarska, Crna Gora, Estonija, Hrvatska, Sjeverna Makedonija.

Ovo su zemlje koje ne obavezuju građane na sklapanje ugovora o radu ili na formalnu registraciju poslovanja da bi slobodno pružali svoje usluge i omogućavaju da kao fizička lica kroz različite ugovore sa naručiocima naplaćuju honorare, a porezni tretman tih honorara i prava iz plaćanja poreza i doprinosa se razlikuju u odnosu na porezni tretman rada osoba sa registrovanim poslovnim subjektom.

Ove su zemlje bivšeg istočnog bloka i mahom države sa relativno visokom stopom nezaposlenosti (s izuzetkom Estonije) koje zbog socijalnih motiva primjenjuju princip **fleksibilnosti** na uštrb principa djelotvornosti i pravednosti. Naime, ovakvo rješenje omogućava osobama koje ne ostvaruju značajne prihode po osnovu povremenih aktivnosti da plaćaju drugačije stope socijalnih doprinosa u odnosu na ostale radnike za profit, ali da dobiju prava na socijalno osiguranje, što se može opravdati socijalnom osjetljivošću. S druge strane, ne uslovljava se građane da registruju poslovanje nakon dostizanja određenog nivoa dohotka, niti ih se poreznom politikom motiviše da to učine, pa osobe koje ostvaruju značajne prihode nemaju ni obavezu ni motiv da ne zloupotrebljavaju takav sistem i registracijom poslovnog subjekta izađu iz statusa „pozitivne diskriminacije“.

Bugarska samozaposlene u kontekstu plaćanja socijalnog osiguranja izjednačava sa terminima „samostalni preduzetnik“ i „freelancer“ i jedna je od zemalja koja se aktivno promoviše kao destinacija povoljna za samozapošljavanje slobodnih ugovarača iz drugih EU članica. Domaći državljani koji su slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici), već mogu odabrati da se poslovnom aktivnošću bave kao fizičko lice (kroz građanski ugovor – analogno obligacionim ugovorima) ili kao privredni subjekt. Strani državljani moraju registrovati poslovanje, a registracija poslovnog subjekta se može napraviti u obliku društva (poput d.o.o. - ООД) ili samostalne preduzetničke djelatnosti. Doprinosi za socijalno i zdravstveno osiguranje se plaćaju po zbirnoj stopi koja iznosi 32,7% do 33,4% u zavisnosti od djelatnosti, a osnovica mjesečnih doprinosa za freelancere (kao samostalne preduzetnike) je minimalno 330€, a maksimalno 1.530€, a za osobe koji rade u svom društvu minimum osnovice doprinosa se kreće se od minimalnih 330€ do 900€ i maksimalnih 1.530€. Osobe koje dohodak ostvaruju po građanskom ugovoru plaćaju doprinose po zbirnoj stopi od zbirno 27,8% na oporezivu osnovicu (od dogovorene bruto isplate se oduzimaju priznati troškovi koji zavise od tipa ugovora – 25%, 40% ili 60%). Kada penzioner ostvaruje prihod po građanskom ugovoru, plaća samo porez i doprinose za zdravstveno osiguranje po stopi od 8% oporezive

osnove. Svi slobodni ugovarači ostvaruju prava plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa, bez obzira jesu li formalno samozaposleni ili sklapaju građanske ugovore. Oni koji su formalno nezaposleni i zarađuju putem građanskih ugovora, a dobijaju naknadu po kojoj je oporeziva osnovica manja od minimalne plate, imaju pravo ostati na birou za zapošljavanje, primati naknadu za nezaposlenost i biti pokriveni zdravstvenim osiguranjem. U slučaju u kom je oporeziva osnovica viša od minimalne plate Bugarsku izdvaja od zemalja u kojima je obavezna registracija poslovanja, jer iako nezaposlena osoba gubi pravo na naknadu za nezaposlenost, ona postaje obveznik osiguranja i ima prava iz plaćenih osiguranja ako nije osigurana po nekom drugom osnovu, dok naknadu za nezaposlenost može iskoristiti nakon završetka građanskog ugovora za ostatak perioda. **Porez na dohodak** se plaća po jedinstvenoj stopi od 10%, kao i porez na dobit. **PDV** registracija može biti dobrovoljna, a obavezna je za sva preduzeća koja dostignu nivo od 25.560€ prihoda u periodu ne dužem od dva uzastopna mjeseca, uključujući tekući. Porezni period je kalendarski mjesec.

Crna Gora ne prepoznaje samozaposlene u radnoj legislativi, a pojam samozaposleni se koristi u kontekstu programa i podrške samozapošljavanju, dok su freelanceri (slobodni ugovarači) definisani kao osobe koje „samostalno obavljaju inovativne aktivnosti pružajući intelektualne usluge, za potrebe domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica“. Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni, već im zakonska legislativa omogućava da odaberu da li će se poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt. **Fizičke osobe koje rade za ugovorenu naknadu** po ugovoru o djelu, a nisu drugačije osigurane, plaćaju na osnovicu od 70% ugovorene bruto naknade porez po odbitku po stopi od 9% i prirez, pa doprinose po zbirnoj stopi od 23,5% – 15% za PIO (kao staž osiguranja se računa vrijeme za koje je osiguranik ostvario ugovorenu naknadu) i 8,5% za zdravstveno osiguranje (bliže uslove, način utvrđivanja i dokaze za utvrđivanje statusa osiguranika propisuje Ministarstvo zdravlja). Osobe koje su zaposlene ili penzioneri i nerezidenti ne plaćaju doprinose po ugovoru o djelu. Zaposlene i **samozaposlene** osobe doprinose za socijalno osiguranje plaćaju po zbirnoj stopi od 32,3% (20,5% za penzijsko i invalidsko osiguranje, 10,8% za zdravstveno osiguranje i 1% za osiguranje od nezaposlenosti) na osnovicu – bruto plata za **radnike u sopstvenom društvu**, a za **samostalne preduzetnike** osnovicu čini umnožak prosječne plate i koeficijenta koji zavisi od visine ostvarenog/planiranog godišnjeg prometa – 0,6, 1 i 1,5. **Porez na dohodak** se plaća po difrenciranim stopama - 9% na dohodak od plata i preduzetništva do 700€ mjesečno, odnosno 15% na mjesečni dohodak koji prelazi 700,01€. Opštinski prirezi se naplaćuju uz porez na dohodak i usmjeravaju se prema opštini prebivališta. **Porez na dobit** plaćaju društva po progresivnim stopama od 9% na dobit do 100.000€, 12% na dobit od 100.000,01€ do 1.500.000€ i 15% na dobit iznad 1.500.000,01€. **PDV** registracija može biti dobrovoljna, a obavezna je za obveznike koji su u zadnjih 12 mjeseci imali promet veći od 30.000€, porezni period je kalendarski mjesec. Finansijska podrška za samozapošljavanje se dodjeljuje u formi bespovratnih sredstava od 3.000 do 7.500€, kroz tri jednogodišnja ciklusa, a planira se uvođenje poticaja za frilensere registrovane u Registru inovacione djelatnosti kroz umanjenja, oslobađanja ili olakšice poreza, prireza i doprinosa na zaradu.

Estonija samozaposlene radnike izjednačava sa samostalnim preduzetnicima i definiše ih kao „svako fizičko lice koje nudi dobra i usluge na prodaju u svoje ime kao svoju permanentnu aktivnost. Samozaposlena osoba ili preduzetnička jedinica (djelatnost) koju posjeduje nije pravno lice.“. Slobodni ugovarači formalnu registraciju poslovanja obavljaju kroz registraciju samostalnog preduzetništva, a mogu registrovati i privredno društvo, ali neće biti posmatrani kao samozaposleni, već kao poslodavci. Samozaposlena osoba mora registrovati poslovanje pri Poreznoj i carinskoj upravi, a registracija pri Poslovnom registru je dobrovoljna, te nije obavezna do trenutka kada prihodi dosegnu prag za registraciju u sistem PDV obveznika. U Estoniji se za profit može raditi i bez formalne registracije poslovanja, jer postoji pet vrsta ugovora za pružanje različitih usluga. Tokom analize nisu pronađeni značajni izvori informacija o radu građana Estonije po ugovorima utvrđenim Zakonom o obligacionim odnosima, niti o tačnom poreznom

tretmanu ovih ugovora, ali znamo da je fiskalno opterećenje ovih ugovora niže od ugovora o radu, jer članci koji su pisani prije posljednje fiskalne reforme u Estoniji govore o problemu „lažnog samozapošljavanja“ i davanju ovih ugovora zavisnim radnicima u svrhu izbjegavanja poreza. Doprinosi se naplaćuju po zbirnoj stopi od 33% na prihode svih zaposlenih, uključujući samozaposlene (samostalne preduzetnike). Poslodavci moraju obračunati i odbiti od bruto plata svojih radnika i 2,4% (0,8% poslodavac, 1,6% radnik) za osiguranje od nezaposlenosti, dok samozaposleni ne mogu biti dio ovog osiguranja ni na dobrovoljnoj osnovi, ali da bi pokrili rizik od gubitka posla mogu plaćati osiguranje od nezaposlenosti u fiksnom novčanom iznosu. Svi samozaposleni uživaju prava plaćanjem doprinosa, samostalni preduzetnici uživaju ista prava kao zavisni radnici u slučaju porodijskih odsustava i bolovanja, a osobe koje plaćaju doprinose po ugovorima za pružanje usluga i registrovane su kod državnog zdravstvenog osiguranja, imaju pokriveno zdravstveno osiguranje i plaćeno bolovanje. Porez na dohodak se plaća po stopi od 20%, na bruto prihod od rada i poslovanja i pasivni prihod. Dividende se od oporezuju po stopi od 14%. Porez na dobit se plaća po stopi od 20%. PDV se ne obračunava na izvoz dobara i određenih usluga, a porezni period je kalendarski mjesec.

Hrvatska ne prepoznaje samozaposlene u Zakonu o radu, već se pojam koristi u kontekstu programa i podrške samozapošljavanju, gdje su samozaposlene osobe one koje su započele poslovanje osnivanjem poslovnog subjekta u organizacijskim oblicima obrta / trgovačkog društva / samostalne djelatnosti / ustanova. Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici). Poslovni prihod fizičke osobe se tretira kao drugi dohodak i u tom slučaju se najčešće sklapaju ugovori o djelu ili autorski ugovori za obavljanje poslova. Registracija poslovnog subjekta je moguća kao društva (poput j.d.o.o. ili d.o.o.) ili obrta/samostalne djelatnosti. **Doprinosi** se plaćaju za penziono i zdravstveno osiguranje – na ostvareni prihod (bruto plata od nesamostalnog rada) za radnike u sopstvenom društvu ili na zakonom propisanu osnovicu (umnožak prosječne plate i koeficijenta 0,65 / 1,1 / 0,55) za samostalne preduzetnike. Zbirna stopa doprinosa je 36,5% za obje kategorije – doprinosi za dva stuba penzionog osiguranja od 20%, te obvezno zdravstveno osiguranje po stopi od 16,5 %. Po ugovoru o (autorskom) djelu, bez obzira da li je osoba nezaposlena, u radnom odnosu ili penzioner, plaćaju se doprinosi po sljedećim stopama: 10% bruto honorara za dva stuba penzionog osiguranja po stopi i 7,5% bruto honorara za doprinos za zdravstveno osiguranje, s razlikom da se kod autorskih ugovora pri utvrđivanju osnovice za obračun doprinosa priznaju izdaci (30% za autorski ugovor, a 55% za autorski ugovor umjetnika). **Porez na dohodak** plaća svako fizičko lice na dohodak od nesamostalnog rada, samostalne djelatnosti i na druge prihode. Obračunava se i plaća po diferenciranim stopama - 20% do 48.000€ i 30% iznad. Stopa **poreza na dobit** je 18%, dok obveznici sa prihodima manjim od 7,5 miliona HRK u poreznom periodu plaćaju porez po stopi od 10%. PDV obveznici su preduzetnici koji isporučuju robu ili pružaju usluge u Hrvatskoj, a PDV registracija je obavezna i ako se nabavlja roba ili usluge iz ili ih se isporučuje u EU – izvoz povlači obavezu PDV registracije. Obaveza je registracije kada promet u kalendarskoj godini premaši 300.000 HRK, a moguća je dobrovoljna registracija.

Sjeverna Makedonija ne prepoznaje samozaposleni u radnoj legislativi, ali se termin koristi u drugoj legislativi u kontekstu programa i podrške samozapošljavanju. Slobodni ugovarači (freelanceri) također nisu definisani, ali imaju mogućnost da kroz ugovore definisane Zakonom o obligacionim odnosima rade za domaće i strane klijente. Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni, već im zakonska legislativa omogućava da odaberu da li će poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt. Registracija poslovnog subjekta se može napraviti u obliku društva ili preko Agencije za privremeno zapošljavanje (Native Teams). Doprinosi za zaposlene u sopstvenom društvu se plaćaju na osnovica koju čini plata, a koja ne može biti niža od 50% proječne plate, niti viša od 16 prosječnih plata. Poslodavci su obavezni da obračunaju, zadrže i plate doprinose radnika u fondove socijalnog osiguranja, kao i porez na dohodak. Plaćaju se po zbrinoj stopi od 28% (18,8% za PIO, 7,5% za zdravstvo, 1,2% za osiguranje od nezaposlenosti i 0,5% za dodatno zdravstveno osiguranje). Kada se

regstruje preko „Native Teams“, doprinosi i porez se plaćaju na bruto dohodak, ili na minimalnu platu po istim stopama. Po ugovoru o djelu i sličnim ugovorima se ne plaćaju doprinosi, već samo porez na dohodak. Formalno samozaposlene osobe ostvaruju prava plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa, dok oni koji nemaju registrovano poslovanje, nemaju obavezu plaćanja ni pravo na korištenje penzionog i zdravstvenog osiguranja, ako ih ne uplate sami u privatne fondove. **Porez na dohodak** se plaća po stopi od 10% na dohodak od rada, samozaposlenosti, dohodak od autorskih naknada i prava industrijskog vlasništva, dohodak od prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda (od 1.1.2023 će se primjenjivati diferencirane stope od 10% i 18% za godišnji dohodak iznad 17.500€ (1.080.000 MKD godišnje – 90.000 MKD mjesečno)), te dohodak od najma, kapitala, od osiguranja, kapitalni dobitak, kao i drugi oporezivi dohodak (od 1.1.2023 će se primjenjivati diferencirane stope od 0%, 10% i 15%). **Porez na dobit** Sva pravna lica su obveznici. Rezidenti plaćaju porez na dobit iz cijelog svijeta, a nerezidenti na dobit koju je ostvarila stalna poslovna jedinica. Porezna stopa je 10%. Društva mogu odabrati da koriste jednostavan porezni režim na osnovu godišnje zarade ako ispunjavaju zakonske uslove – ako je njihov ukupni godišnji prihod iz svih izvora između 49.000€ i 81.000€ (3 miliona i 6 miliona MKD). Tada plaćaju porez po stopi od 1% na svu dobit. Pod ovim režimom je izuzeće od plaćanja poreza moguće za sve kompanije čiji gišnji prihod ne prelazi 49.000€ (3 miliona MKD). **PDV** registracija je obavezna kada godišnji promet pređe 32.500€ (2 miliona MKD), a moguća je dobrovoljna registracija na početku svake godine. Obračunski period je kalendarski mjesec, odnosno kalendarski kvartal za dobrovoljne obveznike i one čiji ukupan prihod nije prelazio 405.000€ (25 miliona MKD).

3.2. Poticaji za formalizaciju poslovanja

3.2.1. Porezni poticaji

Smanjenje obaveza za socijalne doprinose omogućavaju **Francuska** (statusom auto-preduzetnika 50% smanjenje obaveza u prvoj godini poslovanja), **Grčka** (posebna kategorija za osobe koje počinju s preduzetništvom i imaju status osiguranika manje od 5 godina, a u kom periodu plaćaju najniži obavezni doprinosi s umanjnjem 40%), **Njemačka** (u prve tri kalendarske godine moguće se odlučiti za tzv. polustandardni doprinos koji iznosi od 292,50 - 305,97€ mjesečno), **Srbija** (samozaposlena osoba koja pokrene poslovanje se pod određenim uslovima oslobađa plaćanja doprinosa do kraja 2024. godine), **Slovenija** (u prvoj godini rada samostalni poduzetnik plaća 50% niže PIO doprinose, u drugoj godini za 30% niže, a može smanjiti osnovicu za doprinose za 20 % ukoliko smatra da je obračunata previsoka u odnosu na očekivane rezultate),.

U Grčkoj samozaposleni sami odabiru premiju penzionog osiguranja uz cjenovno prihvatljivu premiju za javno zdravstveno osiguranje. Ovo je fleksibilan model u kom samozaposleni plaćaju iznose osiguranja koje mogu priuštiti. U Estoniji paušalno oporezivanje samostalnih preduzetnika (dohotka i doprinosa) nije ograničeno djelatnostima, već nivoom prihoda (do 40.000€) koji preduzetnik ostvaruje, uz povoljan iznos poreza i doprinosa, što registraciju i vođenje preduzetničkog poslovanja čini lakšim i jeftinijim.

3.2.2. Grantovi i subvencije

Finansijska podrška za samozapošljavanje kroz bespovratna sredstva za pokretanje poslovanja se dodjeljuju u **Crnoj Gori** (od 3.000€ do 7.500€), u **Hrvatskoj** (u maksimalnom gotovinskom iznosu od 16.000€), u **Njemačkoj** (u iznosi visinu zadnje primljene naknade za nezaposlene plus paušal od 300€), u **Sjevernoj Makedoniji** (grantovi u iznosu od 5.000€, krediti od 3.000€), u **Srbiji** (od 13.000€ – da bi se ostvarilo pravo na subvenciju obavezna je obuka za razvoj preduzetništva).

4. Preporuke

Cilj preporuka je ponuditi razvojna rješenja, kao i rješenja fokusirana na poticaj mladima da postanu samozaposleni, čime će se kreirati poticajni okvir za njihov ostanak u zemlji, odnosno smanjiti odliv

kvalifikovane radne snage. Principe za formulaciju preporuka smo definisali pregledom literature i analizom pristupa relevantnih zemalja, te oni obuhvataju [4.1. Principi porezne politike](#) i [4.2. Dobre prakse poticanja samozapošljavanja – lekcije za BiH](#), a preporuke – provediva rješenja utemeljena na najboljim praksama za podršku samozapošljavanju, s posebnim fokusom na osiguranje konkurentnog poslovnog i poreznog okvira za rad na daljinu za strane naručioce dajemo u [4.3. Preporuke](#).

4.1. Principi porezne politike

4.1.1. Neutralnost

Osiguranje principa neutralnosti u kontekstu oporezivanja bh. slobodnih ugovarača podrazumijeva da slobodni ugovarači kao osobe koje rade za profit (bez obzira na tip formalne registracije poslovanja) trebaju plaćati iste stope poreza kao drugi oblici poslovne registracije, a kao samozaposlene osobe iste stope po osnovu socijalnih doprinosa kao drugi socijalni osiguranici – radnici / poslodavci / samostalni preduzetnici. Obavezni doprinosi za socijalno osiguranje su naročito važan element, jer je osnovica na koju se plaćaju doprinosi različita za sve tri grupe – radnici obračunavaju i plaćaju doprinose na bruto platu, vlasnici privrednih društava na odabranu bruto platu, a samostalni preduzetnici i obrtnici na (entitetskim zakonima) predviđenu osnovicu (prosječna bruto plata u entitetu * koeficijent). Slobodni ugovarači kao radnici za profit (kao i zadnje dvije kategorije) imaju specifične karakteristike koje treba uvažiti u kontekstu a) određivanja osnovice i razdvajanja „profita“ od „plate“, b) ostvarivanja prava po osnovu plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje, c) redovnosti prihoda.

4.1.2. Učinkovitost (efikasnost)

Osiguranje principa efikasnosti u kontekstu oporezivanja bh. slobodnih ugovarača podrazumijeva da procedure obračuna, prijave i plaćanja fiskalnih obaveza za slobodne ugovarače (i sve ostale porezne obveznike) trebaju biti takve da nameću što manje administrativnih i fiskalnih troškova za porezne obveznike i porezne uprave, te nastavak reforme fiskalnih propisa (paketa zakona o doprinosima i porezu na dohodak) koji će smanjiti fiskalno opterećenje rada i učiniti porezni teret prihvatljivijim za platioce (obveznike).

4.1.3. Sigurnost i jednostavnost

Osiguranje principa sigurnosti i jednostavnost u kontekstu oporezivanja bh. slobodnih ugovarača podrazumijeva nastavak reforme fiskalnih propisa (paketa zakona o doprinosima i porezu na dohodak) koji će porezni sistem učiniti jednostavnim i transparentnim za razumijevanje, dok bi slobodne ugovarače (uz status poreznih obveznika koji već imaju) uveo u puna prava po osnovu plaćanja socijalnih osiguranja (naročito u FBiH), uz razumne rokove plaćanja kao za druge kategorije obveznika. Ovdje je također važno u obzir uzeti specifične karakteristike slobodnih ugovarača u kontekstu redovnosti prihoda.

4.1.4. Djelotvornost (efektivnost) i pravednost

Osiguranje principa djelotvornosti i pravednosti u kontekstu oporezivanja bh. slobodnih ugovarača podrazumijeva nastavak reforme fiskalnih propisa koji će osigurati da slobodni ugovarači u optimalnoj mjeri daju (idealno redovan) doprinos prilivu sredstava u javne budžete po osnovu poreza i doprinosa, pri tom vodeći računa o specifičnim karakteristikama slobodnih ugovarača u kontekstu a) redovnosti prihoda i naplativosti obaveza, b) mogućnosti ostvarivanja prava iz nametnutih obaveza – obaveze se ne smiju nametati prije nego se stvore preduslovi za ostvarivanje prava i c) prilagođavanje propisa da motiviraju slobodne ugovarače da ne izbjegavaju obaveze (dobar odnos uloženo-dobijeno), s obzirom na činjenicu da bh. institucije nemaju mogućnost inspekcijskog nadzora nad freelance platformama ili međunarodnim sistemima naplate freelance potraživanja kojim bi smanjile mogućnost neevidentirane porezne evazije i kršenja propisa - više na 1.4.6. Neprimjenjivost principa „prikladnosti“ na preduzetnike (samozaposlene).

Kada je indirektno oporezivanje u pitanju, Zakon o PDV-u⁵⁸ i Pravilnik o primjeni zakona o porezu na dodatu vrijednost⁵⁹ omogućavaju da se, u skladu sa EU propisom⁶⁰, izbjegava dvostruko oporezivanje usluga koje su izvezene kroz drugačiji tretman mjesta prometa nekih⁶¹ usluga, te se mjesto prometa kada isporučilac i/ili primalac ima sjedište/prebivalište izvan BiH smatra mjesto gdje se usluga faktički koristi ili uživa.

4.1.5. Fleksibilnost

Osiguranje principa fleksibilnosti sistema u kontekstu oporezivanja bh. slobodnih ugovarača se može tražiti u implementaciji tehničkih reformi, poput prilagođavanja legislativne koja uređuje fiskalne sisteme, te uspostave elektronske uprave koja će pojednostaviti, pojeftiniti i automatizovati prijavu i plaćanje poreza. Fleksibilnost je karakteristika koja treba biti ugrađena u dobru poreznu i fiskalnu legislativu koja obuhvata sva prethodna načela, što znači da započete reforme koje su pomenute u prethodnim tačkama trebaju dati „trajnu strukturu“ koja je predvidiva, neutralna, efektivna i efikasna.

4.1.6. Neprimjenjivost principa „prikladnosti“ na preduzetnike (samozaposlene)

Samozaposleni u BiH su kao produktivan i spram poreznih politika vrlo kritičan sloj društva, kojem iste svakako nisu naklonjene i koji se od strane donosioca odluka tretira po principu „uzmi ili ostavi“ (nemaš izbora, radi i plaćaj ili zatvori), mnogo svjesniji činjenice da žive u zemlji u kojoj je kvalitet javnih usluga i održivost socijalnih fondova na nezavidnom nivou. Stoga je sasvim očekivano da svi samozaposleni razmišljaju o tome kako smanjiti porezno opterećenje, a da oni koji imaju za to priliku, razmišljaju i o potpunom izbjegavanju plaćanja poreza. Tu priliku zbog nedostatka mogućnosti nadzora državnih organa imaju svi slobodni ugovarači koji prihode ostvaruju u inostranstvu i njihovo je trenutno poštovanje poreznih propisa rezultat isključivo njihove „dobre volje“ i relativno niskog nivoa obaveza. No, baš kao što ne postoji način da se utvrdi tačan broj slobodnih ugovarača u Bosni i Hercegovini, još je manja mogućnost utvrđivanja onih koji bi zlopotrebili međunarodne sisteme finansijskih usluga da sakriju prihod sa freelance platformi u slučaju implementacije poreznih pravila koji ne odgovaraju gore navedenim principima i ne uzimaju u obzir specifične karakteristike ove kategorije. Bh. institucije jednostavno nemaju mogućnost inspekcijskog nadzora platformi i servisa, niti iste mogu natjerati na procedure izvještavanja (za BiH državljanke) kako to rade s domaćim ponuđačima finansijskih usluga, niti mogu uskratiti pristup istim svojim građanima.

Stoga je od presudne važnosti da porezne politike budu definisane razumno, u skladu s principima učinkovitosti, sigurnosti i jednostavnosti, djelotvornosti i pravednosti, a još je važnije implementirati i slobodnim i zavisnim ugovaračima adekvatno, pravovremeno i argumentovano komunicirati implementaciju principa neutralnosti i fleksibilnosti.

4.2. Dobre prakse poticanja samozapošljavanja – lekcije za BiH

Zemlje imaju dva pristupa poticanju samozapošljavanja kroz subvencije za formalizaciju, tj. registraciju poslovanja iz načina na koji države dizajniraju obje vrste mjera (postoje zemlje koje primjenjuju oba pristupa s izuzimanjem prava da ista osoba koristi oba poticaja), možemo naučiti važne lekcije.

Prvi je pristup koji se primjenjuje u Bosni i Hercegovini, kao i u zemljama regije – programi gotovinskih bespovratnih sredstava za nezaposlene osobe kao poticaj za samozapošljavanje. No, učinkovitost ovih mjera u kreiranju značajnog broja dugoročno održivih poslovnih subjekata je upitna zbog više faktora, među

⁵⁸ Član 16. Zakona o porezu na dodanu vrijednost, Službeni glasnik BiH", br. 9/2005, 35/2005, 100/2008 i 33/2017, dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Zakon-o-porezu-na-dodatu-vrijednost-BiH.pdf>

⁵⁹ Član 21. stav 7. Pravilnika o primjeni zakona o porezu na dodatu vrijednost, Službeni glasnik BiH br. 93/05, 21/06, 60/06, 06/07, 100/07, 35/08, 65/10, dostupno na: <https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/Pravilnik-o-primjeni-Zakona-o-PDV-u-BiH.pdf>

⁶⁰ DIREKTIVA VIJEĆA 2006/112/EZ od 28.11.2006. o zajedničkom sistemu poreza na dodanu vrijednost, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006L0112>

⁶¹ navedenih u članu 15. stav 2. tačka 4. i usluga iznajmljivanja prijevoznih sredstava

kojima su najvažniji kapaciteti zavoda za zapošljavanje da objektivno evaluiraju brojne aplikacije, osiguraju transparentnost dodjele sredstava i da sredstva dobiju osobe koje imaju znanja i vještine potrebne za preduzetništvo. Faktor obuhvata, odnosno broj korisnika koji se može podržati, posebno smanjuje učinkovitost ove mjere, ali ovaj faktor ne može biti prevaziđen tehničkim mjerama, jer je uslovljen ograničenim finansijskim sredstvima. Kako bi se unaprijedilo ciljanje i iskorištavanje poticaja, primjeri iz Crne Gore, Hrvatske i Srbije mogu biti dobra vodilja. U BiH veliki broj samozaposlenih ne može koristiti ovaj poticaj jer ne mogu imati status nezaposlenih ako ostvare mjesečni prihod veći od 35% prosječne mjesečne neto plate iz prethodne godine prema podacima Federalnog zavoda za statistiku.

Drugi je djelimično ili potpuno oslobađanje od obaveze plaćanja socijalnih doprinosa na određeni vremenski period, što je metod koji još nije opробan u Bosni i Hercegovini. Ovakva mjera ima veću šansu da bude učinkovita u odnosu na dodjelu bespovratnih sredstava, jer prije svega nema ograničenja u kontekstu obuhvata, nije arbitrarna tj. ne zavisi o odluci birokratskog sistema, dok u kontekstu rasterećenja inicijalne (najteže) faze poslovanja ima isti efekat, pri čemu ne stvara dodatno administrativno opterećenje za korisnika. S obzirom da svakoj nezaposlenoj osobi nudi istu mogućnost fiskalnog rasterećenja poslovanja, tržište će biti jedini sud uspjeha korisnika mjere i isplativosti ulaganja države u nezaposlenu osobu.

4.3. Preporuke

Slobodni ugovarači (freelanceri) nisu pravni koncept, te ni jedna zemlja nema *lex specialis* za ovu kategoriju radnika za profit. Šta više, zemlje koje prepoznaju nezavisne radnike kao samozaposlene, njih u radnoj legislativi svrstavaju u kategoriju samozaposlenih lica, sa jasnim kriterijima koji čine nezavisnost, a kako bi radnike zaštitili od zloupotreba „lažnog samozapošljavanja“. Samozaposleni su u radnoj legislativi svrstani u lica koja poslovnu aktivnost obavljaju isključivo kroz oblike organizacije definisane privrednom legislativom, a koji su analogni bh. „obrtničkim / samostalnim preduzetničkim djelatnostima“ u svim zemljama, dok se u nekim i lica koja poslovnu djelatnost obavljaju kroz privredna društva prepoznaju kao samozaposleni, uz ograničenja u smislu statusa poslodavca.

U kontekstu fleksibilnosti za slobodne ugovarače koji ne ostvaruju redovne ili značajne prihode svojim radom, države socijalnu sigurnost osiguravaju kroz povremenu obavezu plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje ili kroz redovnu obavezu uz porezne poticaje formalnom (registrovanom) samozapošljavanju.

- Status freelancera nije neophodno rješavati kroz posebnu zakonsku legislativu. Rješenje za vidljivost i sigurnost nezavisnih radnika za profit je poticajni fiskalni okvir i definisanje samozaposlenih lica u skladu sa kriterijima nezavisnog rada.

4.3.1. Tretman (obligacionih) ugovora o djelu i autorskom djelu

Porezni tretman ugovora o djelu i ugovora o radu treba osigurati neutralan porezni tretman prihoda osoba koje obavljaju povremene i privremene poslove u odnosu na druge oblike poslovne organizacije radnika za profit, kako bi se osigurala lojalna konkurencija svih radnika za profit. Pravedan tretman osoba koje plaćaju porezne obaveze podrazumijeva da osobe koje plaćaju doprinose imaju mogućnost ostvarivanja prava iz nametnutih obaveza. Socijalna komponenta se ne smije izgubiti iz vida – osobe koje prihoduju niže prihode trebaju imati mogućnost da dio socijalnog osiguranja ostvaruju po nekom socio-ekonomskom statusu, poput statusa nezaposlene osobe. Smjernice koje je važno uzeti u obzir su:

- Obaveze za plaćanje socijalnih osiguranja ne smiju biti nametnute prije nego se stvore preduslovi za ostvarivanje prava. Svakoj izmjeni zakona o doprinosima i zakona o porezu na dohodak koja nameće obavezu plaćanja nekog socijalnog osiguranja no osnovu ovih ugovora, treba prethoditi izmjena zakona koja omogućava korištenje tog osiguranja. Nije prihvatljiva izmjena fiskalnih propisa sa obećanjem naknadne izmjene zakona o penzionom/zdravstvenom osiguranju ili naknadnog donošenja podzakonskih akata koji nisu predviđeni Zakonom.

- Granica mjesečnog dohotka za skidanje sa evidencije nezaposlenih osoba treba biti minimalna plata u entitetima. S obzirom na neredovnost prihoda samozaposlenih i da je isplativije zaradu ostvarenu na platformama isplaćivati periodično – jednom u nekoliko mjeseci, nivo prihoda koji je uslov za skidanje sa evidencije zaposlenih treba normirati na kvartalnom nivou u iznosu od tri minimalne plate.

Stoga su preporuke za tretman obligacionih ugovora sljedeće:

- Obaveze po osnovu doprinosa za penziona i zdravstveno osiguranje se obračunavaju po istim stopama kao za ostale oblike poslovnog organizovanja na bruto prihod.
 - Puna stopa osiguranja za penziona osiguranje se može uvesti u FBiH kao u RS, jer oba entitetska zakona omogućavaju ulazak plaćenih doprinosa po ovim ugovorima u osnov penzije.
 - Puna stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje se može uvesti kada zakoni i podzakonski akti budu omogućavali korištenje zdravstvenog osiguranja, što će biti posebno teško implementirati u FBiH, s obzirom da kantonalni propisi i službe imaju nadležnost za ostvarivanje ovih prava.

Obaveze po osnovu doprinosa za penziona i zdravstveno osiguranje se ne obračunavaju i ne plaćaju kada lice koje ostvaruje dohodak ispod nivoa minimalne plate na mjesečnom nivou ili ako ima osiguranje po drugom osnovu – zaposlena osoba, osoba u penziji, a doprinosi za zdravstveno osiguranje se ne plaćaju ako osoba ima dobrovoljno zdravstveno osiguranje.

4.3.2. Poticaji

Subvencije za samozapošljavanje

- Subvencije za samozapošljavanje se mogu dizajnirati u dva dijela – u fiksnom i varijabilnom iznosu:
 - fiksni dio za pokrivanje punih ili dijela obaveznih doprinosa za određeni vremenski period (npr. 24 mjeseca) koji se isplaćuje unaprijed u kvartalnim obrocima, uz obavezu izvještavanja za narednu tranšu,
 - varijabilni dio za nabavku materijala i opreme koji se isplaćuje unaprijed u cijelosti, s obavezom pravljanja sredstava.
 - dodjela subvencije može biti uslovljena prolaskom obuke i certificiranjem iz oblasti preduzetničkih znanja i vještina, koje će uključiti i obuku iz oblasti poštovanja propisa, samostalnog vođenja poslovnih knjiga i sl.
 - uslov za dobijanje subvencije ne treba biti da je aplikant na evidenciji nezaposlenih osoba, već da nema ugovor o radu.

Umanjenje doprinosa za novoosnovane poslovne subjekte

- Dizajn mjera fiskalnog rasterećenja osoba koje započinju poslovanje:
 - Rasterećenje novoregistrovanih obrtnika / samostalnih preduzetnika, tako da prvih pet godina od osnivanja bilo koje vrste djelatnosti (dvije godine za slobodna/profesionalna zanimanja) obračunavaju i plaćaju doprinose po nižim stopama – u FBiH o stopama predviđenim za niskoakumulativne djelatnosti, a u RS 30% prosječne bruto plate.
 - Rasterećenje novoregistrovanih privrednih društava, tako da prve dvije godine od osnivanja bilo koje vrste djelatnosti lice koje prvi put registruje privredno društvo i u njemu zasniva radni odnos ima pravo na umanjeње obaveze doprinosa od 40% ili oslobođanje od plaćanja doprinosa za penzijsko osiguranje.

- dodjela rasterećenja može biti uslovljena prolaskom obuke i certificiranjem iz oblasti preduzetničkih znanja i vještina, koje će uključiti i obuku iz oblasti poštovanja propisa, samostalnog vođenja poslovnih knjiga i sl.
- uslov za dobijanje rasterećenja ne treba biti da je aplikant na evidenciji nezaposlenih osoba, već da nema ugovor o radu.

4.3.3. Fiskalne reforme u FBiH

Nastavak reforme fiskalnih propisa u FBiH – paketa zakona o doprinosima i porezu na dohodak koji će smanjiti fiskalno opterećenje rada i učiniti porezni teret prihvatljivijim za platioce (obveznike) je visoki prioritet. Ova reforma ne treba biti agregatno neutralna, već omogućiti stvarno smanjenje zahvatanja iz radničkih plata i realno rasterećenje privrede.

- Inicijalno definisanje zbirnih stopa doprinosa na nivou kao u RS (31%) ili niže je važan prioritet u smislu zadržavanja konkurentnosti unutar zemlje i u regionu.
- Definisane osnovice za obrtnike i srodne djelatnosti na nivou osnovica za samostalne preduzetnike u RS je važan prioritet u smislu zadržavanja konkurentnosti unutar zemlje.
 - Za obveznike koji utvrđuju dohodak na osnovu poslovnih knjiga: koeficijent 0,60 za samostalne djelatnosti obrta i srodne djelatnosti; koeficijent 1,0 za samostalne djelatnosti slobodnih zanimanja; koeficijent 0,30 za samostalne djelatnosti (a) u poljoprivredi i šumarstvu i (b) trgovca pojedinca.
 - Za obveznike koji dohodak utvrđuju u paušalnom iznosu: koeficijent 0,60 za samostalne djelatnosti obrta i srodne djelatnosti; koeficijent 0,30 za (a) niskoakumulativne djelatnosti tradicionalnih esnafskih zanata, (b) samostalne djelatnosti u poljoprivredi i šumarstvu, (c) samostalne djelatnosti taxi prijevoza; koeficijent 0,25 za (a) samostalne djelatnosti trgovca pojedinca i (b) mjesečna osnovica za obračun doprinosa iz člana 6. tačka 10. Zakona o doprinosima.

4.3.4. Servisi i usluge

- Uspostava informacionih sistema za podnošenje poreznih prijava (e-servisa) će olakšati poslodavcima i samozaposlenim licima obračun, prijavu i uplatu poreza i pripadajućih doprinosa.
- Uspostava platforme za promociju preduzetništva i isplativosti investiranja u BiH će značajno unaprijediti imidž zemlje kao destinacije za ulaganje i samozapošljavanje. Jedan od osnovnih usluga koje ova platforma treba ponuditi je servis na kojem će korisnik moći da unese osnovne parametre – poput opštine registracije, tipa poslovne registracije i vrsti djelatnosti, na osnovu kojih će dobiti informacije o fiksnim troškovima po stavkama doprinosa, poreza i neporeznih davanja na godišnjem nivou. Na taj način će oni koji imaju ograničena sredstva za pokretanje poslovanja moći imati informaciju koliko im je novca potrebno da u godini izmire sve obaveze.
- Nastavak reforme socijalnih sistema u cilju poboljšanja javnih usluga je važan srednjoročni prioritet, kako bi porezni obveznici imali bolju percepciju plaćanja doprinosa i poreza.

Prilog - pregled pristupa referentnih zemalja u kreiranju i uspostavi rješenja javnih politika i zakonodavnog okvira za samozaposlenike

Albanija

<p>Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?</p> <p>Samozaposlene Zakon o promociji zapošljavanja definiše kao osobe koje u svoje ime za isplatu ili drugu vrstu profita provode zakonom dozvoljene aktivnosti, u skladu sa legislativom⁶², dok ih Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju definiše kao sve osobe koje rade u svoje ime, kao obrtnici, mali preduzetnici, konsultanti, samostalni preduzetnici, poljoprivrednici i drugi njima slični, u skladu sa radnom legislativom⁶³.</p> <p>Ekonomski aktivne osobe su Zakonom o obaveznom zdravstvenom osiguranju definisane kao sve zaposlene, samozaposlene osobe, poslodavci i osobe sa stalnim prihodom od pokretne, nepokretne imovine i drugih uporednih resursa⁶⁴.</p>																
<p>Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?</p> <p>Slobodni ugovarači (freelanceri) nisu dužni da se registruju za RETA (režim samozapošljavanja), već za porez od poslovnih aktivnosti (IAE - Taksa e Veprihtarive Ekonomike) i ne moraju plaćati socijalna osiguranja ukoliko njihov mjesečni prihod ne prelazi iznos minimalne plate⁶⁵ (trenutno ≈270€ - 32.000 ALL)⁶⁶. Kada prihodi dostignu iznos minimalne plate, slobodni ugovarač je dužan registrovati poslovanje.</p>																
<p>Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?</p> <p>Doprinosi⁶⁷: Samozaposlene osobe čiji prihod ne dostiže minimalnu platu nisu dužne registrovati poslovanje i plaćati doprinose. Ostali su dužni registrovati poslovanje i plaćati socijalne doprinose, čiji iznos zavisi od načina registracije i iznosa prijavljene plate ili vrste djelatnosti u slučaju samostalnih preduzetnika. Osoba koja je registrovana kao samozaposlena je dužna sebi uplatiti obavezne doprinose koje čine doprinosi za socijalno osiguranje od 23% na iznos koji ne može biti manje od minimalne plate i doprinosi za zdravstveno osiguranje od 3,4% na iznos koji ne može biti manji od dvostrukog iznosa minimalne plate (min. 32.000 ALL * 0,23 + 64.000 ALL * 0,034 ≈ 80€). Kao privredno društvo, zbirna stopa doprinosa je 27,9% (kao radnik 11.2% - 9.5% socijalno i 1.7% zdravstveno, kao poslodavac 16.7% - 15% socijalno i 1.7% zdravstveno osiguranje). Obračunava ih, plaća i elektronski prijavljuje do 20. u narednom mjesecu samozaposlenik (kao poslodavac) na minimalan i maksimalan iznos plate za socijalne doprinose od ≈270€ do ≈1.180€ (od 32.000 ALL * 0,279 ≈ 75€ do 141.132 ALL * 0,279 ≈ 330€).</p> <p>Porez na dohodak⁶⁸: Diferencirane su stope poreza na dohodak. Bez obzira da li se plaća na prihod iz plate ili iz drugih izvora, porez na dohodak se plaća po:</p> <table><thead><tr><th>Stopa</th><th>Prihod</th></tr></thead><tbody><tr><td>0%</td><td>do iznosa od ≈250€ (30.000 ALL)</td></tr><tr><td>13%</td><td>na 50% iznosa mjesečnih prihoda od ≈250€ do ≈310€ (30.000 do 50.000 ALL) ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu, odnosno na sav dohodak od ≈250€ do ≈1.650€ (30.000 do 200.000 ALL) ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu.</td></tr><tr><td>23%</td><td>na iznos dohotka iznad ≈1.650€ (200.000 ALL) + 13% na iznos od 250€ do 1.650€, tj. ≈185€ (22 100 ALL)</td></tr></tbody></table> <p>Porez na dobit⁶⁹: Diferencirane su stope poreza na dobit, a plaćaju se po:</p> <table><thead><tr><th>Stopa</th><th>za porezne obveznike s godišnjim prihodom:</th></tr></thead><tbody><tr><td>0%</td><td>do 117.000€ (14.000.000 ALL)</td></tr><tr><td>5%</td><td>većim od 117.000€ (14.000.000 ALL), ako se bave proizvodnjom i razvojem software-a</td></tr><tr><td>15%</td><td>većim od 117.000€ (14.000.000 ALL)</td></tr></tbody></table>	Stopa	Prihod	0%	do iznosa od ≈250€ (30.000 ALL)	13%	na 50% iznosa mjesečnih prihoda od ≈250€ do ≈310€ (30.000 do 50.000 ALL) ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu, odnosno na sav dohodak od ≈250€ do ≈1.650€ (30.000 do 200.000 ALL) ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu.	23%	na iznos dohotka iznad ≈1.650€ (200.000 ALL) + 13% na iznos od 250€ do 1.650€, tj. ≈185€ (22 100 ALL)	Stopa	za porezne obveznike s godišnjim prihodom:	0%	do 117.000€ (14.000.000 ALL)	5%	većim od 117.000€ (14.000.000 ALL), ako se bave proizvodnjom i razvojem software-a	15%	većim od 117.000€ (14.000.000 ALL)
Stopa	Prihod															
0%	do iznosa od ≈250€ (30.000 ALL)															
13%	na 50% iznosa mjesečnih prihoda od ≈250€ do ≈310€ (30.000 do 50.000 ALL) ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu, odnosno na sav dohodak od ≈250€ do ≈1.650€ (30.000 do 200.000 ALL) ukoliko je mjesečni dohodak u tom rasponu.															
23%	na iznos dohotka iznad ≈1.650€ (200.000 ALL) + 13% na iznos od 250€ do 1.650€, tj. ≈185€ (22 100 ALL)															
Stopa	za porezne obveznike s godišnjim prihodom:															
0%	do 117.000€ (14.000.000 ALL)															
5%	većim od 117.000€ (14.000.000 ALL), ako se bave proizvodnjom i razvojem software-a															
15%	većim od 117.000€ (14.000.000 ALL)															

⁶² Zakon o promociji zapošljavanja, br. 15/2019, dostupno na:

<https://www.parlament.al/Files/ProjektLigje/20190318131036ligje%20nr.%2015,%20dt.%2013.3.2019.pdf>

⁶³ Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju u Republici Albaniji br. 10383, od 24.2.2011., izmijenjen, član 3, stav 2, dostupno na: <https://www.tatime.gov.al/shkarko.php?id=741>

⁶⁴ Ibid 62, član 3, stav 6.

⁶⁵ Ko je nezavisan (Çfarë është një i pavarur), dostupno na: <https://www.economiafinanzas.com/sq/%C3%A7far%C3%AB-%C3%ABsht%C3%AB-nj%C3%AB-profesionist-i-pavarur/>

⁶⁶ Odluka br. 158, od 12.3.2022 o određivanju minimalne plate u zemlji, dostupno na:

<https://www.tatime.gov.al/shkarko.php?id=12031>

⁶⁷ PWC - Svjetski porezni sažetci, Albanija, Individualni - Ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/albania/individual/other-taxes>

⁶⁸ Zakon o porezu na zarade, izmijenjen, br. 8438, od 28.12.1998, Porezna uprava Albanije – porezna legislativa, str. 34., Tabela za porez na dohodak od rada, dostupno na: <https://www.tatime.gov.al/shkarko.php?id=12027>

⁶⁹ Ibid 68, član 28. sa izmjenama koje su stupile na snagu 1.1.2021 Zakonom br. 106/2020, objavljen u Službenom listu pod br. 154, od 26.8.2020.

<p>PDV⁷⁰: Porezni obveznik je svaka osoba koja, bez razlike od oblika organizacije, nezavisno provodi ekonomsku aktivnost, bez obzira na mjesto, svrhu i rezultat te aktivnosti. Osnovna stopa je 20%. Niža stopa od 6% se primjenjuje na: usluge smještaja, usluge agroturizma, audio-vizualnu promociju, knjige, opskrbu sredstvima javnog prevoza sa električnim motorima. Niža stopa od 10% se primjenjuje na opskrbu poljoprivrednim sredstvima. Stopa od 0% se primjenjuje na: izvoz, međunarodni transport, druge proizvode i usluge koji su oslobođeni PDV-a, među kojima je i privatno podučavanje od strane nastavnika koje pokriva školsko i univerzitetsko obrazovanje. Obračunski period je kalendarski mjesec. Oporezive transakcije uključuju domaću i uvezenu robu i usluge. Prag za obaveznu registraciju je godišnji promet od ≈84.000€ (10 miliona ALL), a moguća je dobrovoljna registracija.</p>
<p>Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava? Plaćanjem obaveznih doprinosa za socijalno osiguranje, a u slučaju da su im prihodi niži od minimalne plate nisu dužni registrovati poslovanje i prava ostvaruju kao nezaposlene osobe.</p>
<p>Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača? Zbog nedostupne literature na engleskom jeziku i jezičkih barijera, nisu pronađene politike poticaja.</p>

Austrija

<p>Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)? U Austriji postoje 4 kategorija pod kojima samozaposleni mogu ostvarivati prihod od samostalne djelatnosti, te kategorija freelance radnika. Novi samozaposlenici (Neue Selbständige - GSVG) – umjetnici, autori i književnici, novinari, naučnici i eksperti, prevodioci, samozaposleni medicinski tehničari (babice, med. sestre) i sl. osobe sa sljedećim karakteristikama: uglavnom koriste sopstvena operativna sredstva, radni ugovori im nisu dio opsega Privredne komore, imaju ograničen broj radnih partnera, lično su odgovorni partneri u partnerstvima. U ovu grupu ulaze i upravljački partneri društava s ograničenom odgovornošću, ako nisu osigurani kao zaposleni (imaju menadžerski ugovor)⁷¹. Slobodni profesionalci (Freiberufler) – arhitekta, advokati sl., samozaposleni vlasnik preduzeća i nezavisni izvođači (Freie/ Reglementierte Gewerbe) – svi oni kojima je potrebna licenca za rad, npr. ljekari, razni savjetnici, informatičari i sl., te nezavisni izvođači (Freie Dienstnehmer) sa povremenim poslovima na određeno vrijeme bilo koje vrste.</p>
<p>Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje? Kategorije tradicionalnih samozaposlenih moraju se registrovati kao poslovni subjekti, odnosno podnijeti zahtjev za odgovarajuću dozvolu za određenu preduzetničku djelatnost (obrt) – registracija se vrši u Privrednoj komori Austrije (Wirtschaftskammer Österreich WKÖ). Novozaposleni su ovdje isključeni, oni su se obavezni registrovati u Poreznoj upravi (Finanzamt - putem obrasca Formular Verf. 24) da bi se dobio porezni broj i Austrijskom osiguravajućoj instituciji za samozaposlene (SVS) u roku od 4 sedmice od početka obavljanja profesionalnih aktivnosti. Novi samozaposleni čiji promet ne prelazi 35.000€ potpadaju pod regulacije „malih biznisa“ i mogu, ali ne moraju izdavati fakture, ali su dužni voditi evidenciju poslovanja i troškova.</p>
<p>Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača? Doprinosi: osiguranje za socijalno osiguranje moraju platiti i radnici i poslodavci (izuzetak: osiguranje od nezgoda plaćaju samo poslodavci). Zbirna stopa doprinosa u 2022. godini se obračunava na bruto prihod po stopama: 37,95% za zavisne radnike (7,65% zdravstveno, 6% nezaposlenost, 22,8% penziono, 0,5% komora rada i 1% promocija stanogradnje), 36,95% za nezavisne radnike (7,65% zdravstveno, 6% nezaposlenost, 22,8% penziono, 0,5% komora rada)⁷² i 26,83% za nove samozaposlene (6,8% zdravstveno, 18,5% penziono, 1,53% penziono za samozaposlene)⁷³. Bez obzira da li se radi o punom ili nepunom radnom vremenu, za samozaposlene je obavezna prijava na sistem socijalnog osiguranja za komercijalnu privredu⁷⁴, ako samozaposlenik zarađuje više od 5.830,20€ godišnje, a ako je prihod manji od navedenog godišnjeg limita, obaveza plaćanja svih osiguranja vrijedi dok se posebnom izjavom ne odjavi sa osiguranja. Osnovica doprinosa za samozaposlene je dohodak od poslovanja (za zavisne radnike od nesamostalnog rada) – porezna uprava procjenjuje nivo prihoda za prvu godinu poslovanja, tj. za svaku</p>

⁷⁰ PWC – Svjetski porezni sažetci, Albanija, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/albania/corporate/other-taxes>

⁷¹ Samozaposleni u Austriji, Registracija kao novi samozaposleni u Austriji, dostupno na: <https://self-employed.at/registration>

⁷² Službena web stranica Federalne vlade za informisanje o imigraciji u Austriju, Prihod i oporezivanje, dostupno na:

<https://www.migration.gv.at/en/living-and-working-in-austria/austria-at-a-glance/income-and-taxation/>

⁷³ Privredna komora, Novi samozaposleni – jednostavno objašnjeno, dostupno na: https://www.wko.at/service/arbeitsrecht-sozialrecht/Neue_Selbststaendige_einfach.html

⁷⁴ Everbill, Registracija za SVA: četiri savjeta za osnivače i radnike u nepunom radnom vremenu, dostupno na:

<https://www.everbill.com/sva-anmelden/>

narednu na osnovu rezultata poslovanja u zadnje 3 godine, od čega zavise tekući troškovi osiguranja, a finalni iznos osiguranja se utvrđuje nakon prijave poreza, nakon čega se radi refundacija ili doplaćuje razlika.

Porez na dohodak: Diferencirane su stope poreza na dohodak. Plaćaju se po stopama od:

Stopa	za prihod
0%	do 11.000€
20%	11.001 – 18.000€
32,5%	18.001 – 31.000€
42%	31.001 – 60.000€
48%	60.001 – 90.000€
50%	90.001 – 1.000.000€: 50%
	> 1.000.000€: 55% (ograničeno do 2025., zatim 50%)

PDV: Osovna stopa iznosi 20%. Niža stopa od 10% se primjenjuje na: namirnice, lijekove, knjige, novine, časopise, iznajmljivanje za stambene potrebe, korištenje javnog prijevoza, smještaj u namještenim dnevnim boravcima i spavaćim sobama i pripadajuće prateće usluge itd, zatim na troškove renoviranja smještaja, najam ili leasing, hranu, karte za prevoz i taksi račun. Niža stopa od 13% se primjenjuje na nabavu živih životinja, živog bilja, drva za ogrjev, projekcije filmova itd.⁷⁵ Prag registracije za PDV je 30.000€. Kao i u drugim EU članicama, izvoz usluga je oslobođen obračuna i plaćanja PDV-a, a obavezna je registracija za PDV ako fakture prema klijentima u EU članicama prelaze 10.000€. Oslobođeni PDV-a su: osiguranja, banke, liječnici, kulturne ustanove i udruge, te vlasnici malih preduzeća.

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Svi samozaposleni ostvaruju prava plaćanjem doprinosa. Iako su im prava iz radnog angažmana ograničena u Austriji, od 2016 godine samozaposleni imaju pravo na porodiljski dopust i na njih se primjenjuje Zakon o zaštiti majčinstva. Također, ostvaruju isplatu za bolovanje, porodiljski dodatak, naknadu za nezaposlene i naknadu za insolventnost⁷⁶. Ako samozaposleni ostvaruje prihod iznad praga graničnog prihoda, od 2008. pokriveni su osiguranjem za slučaj nezaposlenosti, ako su 52 sedmice unutar posljednje dvije godine uplaćivali doprinosi za nezaposlenost. Osnovni iznos naknade za nezaposlene iznosi 55% dnevnog neto dohotka, koji proizlazi iz osnovice mjesečnog doprinosa. Pod određenim uvjetima moguće je dobiti dodatni iznos, odnosno ako je osnovni iznos niži od referentne stope kompenzacijske naknade. Dopunski iznos dopijeva u visini razlike do referentne stope kompenzacijske naknade, pri čemu osnovni iznos i dopunski iznos ne mogu biti veći od 60% dnevnog neto dohotka.⁷⁷ Također postoji pravo na naknadu za dodatna usavršavanja ili obuke, ovo je moguće ostvariti ako je osoba 6 mjeseci nezaposlena.

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Kategorija „novi samozaposlenik“ je kao koncept izuzetno interesantan, jer uvažava specifičnosti slobodnih ugovarača – nije potrebna registracija do određenog (istina relativno niskog praga) prihoda, nakon prelaska praga nije potrebna formalna registracija poslovnog subjekta, niža je stopa za penziono osiguranje, a ne plaćaju se doprinosi za nezaposlenost.

Bugarska

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni se u Bugarskoj u kontekstu plaćanja socijalnog osiguranja izjednačavaju sa terminom obrtnik/samostalni preduzetnik i freelancer.⁷⁸ Bugarska je jedna od zemalja koja se aktivno promovise kao destinacija povoljna za samozapošljavanje slobodnih ugovarača iz drugih zemalja.

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici), već im zakonska legislativa omogućava da odaberu da li će poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt. **Fizička osoba**

⁷⁵ Federalna vlada Austrije, Leksikon termina - PDV, dostupno na: <https://www.oesterreich.gv.at/lexicon/M/Seite.991672.html>

⁷⁶ Komora rada, Doprinosi za nezavisne radnike, dostupno na:

<https://www.arbeiterkammer.at/beratung/steuerundeinkommen/freidienstnehmerinnen/sozialversicherungsrecht/Sozialversicherungsbeitraege.html>

⁷⁷ Komora rada, Prava po osnovu nezaposlenosti za nezavisne radnike, dostupno na:

<https://www.arbeiterkammer.at/beratung/steuerundeinkommen/freidienstnehmerinnen/sozialversicherungsrecht/Arbeitslosengeld fuer freie DienstnehmerInnen.html>

⁷⁸ Republika Bugarska, Ministarstvo industrije i ekonomija, Započinjanje poslovanja kao samozaposlena osoba, dostupno na:

<https://www.mi.government.bg/en/themes/starting-up-a-business-as-a-self-employed-person-1957-482.html>

koja ostvaruje može ostvarivati prihod po građanskom ugovoru (граждански договор)⁷⁹. Registracija poslovnog subjekta se može napraviti u obliku društva (poput d.o.o. - ООД) ili samostalne djelatnosti.

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: se plaćaju na socijalno i zdravstveno osiguranje. Zbirna stopa iznosi 32,7% do 33,4% u zavisnosti od djelatnosti (18,92% do 19,62% poslodavac i 13.78% zaposleni). Ove stope se primjenjuju za državljane Bugarske i EU/EEA zemalja. Državljeni drugih država mogu plaćati socijalne i doprinose za zdravstvo pod određenim uslovima i ako imaju dozvolu za stalni boravak. Minimalna osnovica mjesečnih doprinosa za freelancere (kao samostalne preduzetnike) je 330€ (650 BGN), a maksimalna 1.530€ (3.000 BGN – podatak za 2021). Za pojedince koji rade po ugovoru o radu, menadžerskom ugovoru ili kao vlasnici kompanija, minimum osnovice doprinosa zavisi od djelatnosti osiguravatelja i od zanimanja i nivoa osiguranika, a kreće se od 330€ do 900€ (650 BGN do 1.763 BGN), a maksimalna 1.530€ (3.000 BGN – podatak za 2021).⁸⁰ Osobe koje dohodak ostvaruju po građanskom ugovoru plaćaju doprinose na oporezivu osnovicu (od dogovorene bruto isplate se oduzimaju priznati troškovi koji zavise od tipa ugovora – 25%, 40% ili 60%), na koju isplatilac plaća 15,82% za socijalno, dopunsko penziono i zdravstveno osiguranje, a iz koje izvršilac (bez obzira da li je zaposlen ili ne) plaća 11,98% doprinosa za ista osiguranja i porez (zbirno 27,8%). Kada penzioner ostvaruje prihod po građanskom ugovoru, plaća samo porez i doprinose za zdravstveno osiguranje po stopi od 8% oporezive osnovice.

Porez na dohodak: se plaća po jedinstvenoj stopi od 10%. Rezidenti ga plaćaju na prihod iz cijelog svijeta, a nerezidenti na dohodak ostvaren u Bugarskoj, što ima široku definiciju – u osnovi sav prihod ostvaren kao rezultat ekonomske aktivnosti obavljene na teritoriji Bugarske ili kao rezultat upravljanja imovinom u Bugarskoj. Svaki prihod koji je rezultat zapošljavanja ili pružanja usluga na teritoriji Bugarske se posmatra kao dohodak ostvaren u Bugarskoj, bez obzira ko i gdje ga plaća.

Porez na dobit⁸¹: se plaća po jedinstvenoj stopi od 10%. Rezidentni obveznici ga plaćaju na dobit ostvarenu u cijelom svijetu, a nerezidenti na dobit ostvarenu u Bugarskoj.

PDV: Standardna stopa iznosi 20%, ali se primjenjuje niža stopa od 0% na neke proizvode. Registracija može biti dobrovoljna, a obavezna je za sva preduzeća koja dostignu nivo od 25.560€ (50.000 BGN) prihoda oporezivog u Bugarskoj u periodu ne dužem od dva uzastopna mjeseca, uključujući tekući. PDV se obračunava i plaća na mjesečnoj osnovi.⁸²

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sve samozaposlene osobe ostvaruju prava plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa. Kada su u pitanju osobe koje zarađuju putem građanskih ugovora, minimalna plata je nivo dohotka od kog zavisi postojanje porezne obaveze i prava na neko osiguranje. Prvi je ako osoba po ugovoru dobija naknadu po kojoj je oporeziva osnovica manja od minimalne plate, tada ima pravo ostati na birou za zapošljavanje, primati naknadu za nezaposlenost i biti pokrivena zdravstvenim osiguranjem. U slučaju u kom je oporeziva osnovica viša od minimalne plate, a nezaposlena osoba nije osigurana po nekom drugom osnovu, postaje obveznik osiguranja koja plaća, ima prava iz njih, ali gubi pravo na naknadu za nezaposlenost. Ako se ugovorna obaveza završi za manje od 12 mjeseci, nezaposlena osoba ima pravo prijaviti se na Nacionalni institut za osiguranje u roku od 7 dana, čeme će nastaviti dobijati naknadu i osiguranje.⁸³

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Crna Gora

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni nisu definisani u radnoj legislativi, tj. Zakon o radu⁸⁴ ne definiše ovaj pojam. On se koristi u Zakonu o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti

⁷⁹ Legal-tech, Kalkulator, građanski ugovor, dostupno na: <https://legal-tech.bg/calculator-grajdanski/>

⁸⁰ PWC – Svjetski porezni sažetci, Bugarska, Individualni – Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/bulgaria/individual/other-taxes>

⁸¹ PWC – Svjetski porezni sažetci, Bugarska, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/bulgaria/corporate/taxes-on-corporate-income>

⁸² PWC – Svjetski porezni sažetci, Crna Gora, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/montenegro/corporate/other-taxes>

⁸³ Kakda – računovodstveni magazin, Pravo na naknadu za nezaposlenost kada radite po građanskom ugovoru, dostupno na: <https://www.kakda.bg/pravoto-na-parichno-obezhtetenie-za-bezrobotitsa-pri-rabota-po-grazhdanski-dogovor/>

⁸⁴ Zakon o radu, Službeni list CG, br. 74/2019 i 8/2021, dostupno na: <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-radu.html>

⁸⁵ u kontekstu programa i podrške samozapošljavanju, gdje su samozaposlene osobe one koje osnivaju jedan od oblika obavljanja privredne djelatnosti i u njemu zasnivaju radni odnos. U Zakonu o doprinosima⁸⁶ sve oblike obavljanja poslovne djelatnosti kao kategorije samozaposlenih osiguranika definiše odvojeno, a samozaposlene osobe se ne spominju. Dakle, u okviru zakona, samozaposleni nisu prepoznati, a na poticaje za samozapošljavanje imaju pravo isključivo oni koji registruju poslovni subjekt. **Slobodni ugovarači** su Zakonom o inovacionoj djelatnosti⁸⁷ definisani odomaćenim terminom na sljedeći način „**frilenser** je domaće ili strano fizičko lice koje ima boravište u Crnoj Gori i koje samostalno obavlja inovativne aktivnosti pružajući intelektualne usluge, za potrebe domaćih i stranih pravnih i fizičkih lica“.

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici), već im zakonska legislativa omogućava da odaberu da li će poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt. **Fizička osoba** koja ostvaruje prihod se u Zakonu o doprinosima tretira kao „lice koje ostvaruje ugovorenu naknadu“, a prihod kao „ugovorena naknada“ u kojoj su sadržani porez i doprinosi koje plaća lice koje je ostvaruje. Frilenseri se mogu prijaviti i u Registar inovacione djelatnosti⁸⁸ pod uslovom da imaju boravište u Crnoj Gori i „dokaz da obavljaju inovativnu aktivnost tako što pružaju intelektualne usluge za potrebe domaćih ili stranih pravnih i fizičkih lica u djelatnostima istraživanja, razvoja i inovacija, po osnovu kojih ostvaruje prihod“, ali upisom ne dobijaju poseban porezni ili formalni status, osim u smislu prava na poticaj, i to isključivo za freelancere koji svoje prihode ostvaruju u inostranstvu, kako bi se potakao izvoz⁸⁹. Od oktobra 2021. do marta 2022. godine je u registar upisano šest „frilensera“. **Registracija** poslovnog subjekta se može napraviti u obliku društva (poput d.o.o.) ili samostalne djelatnosti.

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: Za zaposlene i samozaposlene obavezni doprinosi za socijalno osiguranje se plaćaju za penziono, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti – na ostvareni prihod (bruto plata od nesamostalnog rada) za radnike u sopstvenom društvu ili na zakonom propisanu osnovicu (umnožak prosječne plate i koeficijenta koji zavisi od visine ostvarenog/planiranog godišnjeg prometa – 0,6 za osiguranike s prometom do 9.000,00€, 1,0 do 15.000,00€ i 1,5 preko 15.000,00€, a obveznik može da plaća doprinos na osnovicu iznad iznosa utvrđenog⁹⁰) za samostalne preduzetnike. Zbirna stopa doprinosa je 32,3% za obje kategorije – 20,5% za penzijsko i invalidsko osiguranje, 10,8% za zdravstveno osiguranje i 1% za osiguranje od nezaposlenosti. **Po ugovoru o djelu** postoji razlika u obračunu obaveza - za angažovanje nezaposlenih lica, odnosno lica koja nisu osigurana po drugom osnovu, na osnovicu 70% ugovorene bruto naknade se obračunava porez po odbitku po stopi od 9% i prirez po stopama koje su utvrđene odlukama jedinica lokalne samouprave, pa doprinosi - 15% za PIO i 8,5% za zdravstveno osiguranje. Za angažovanje osoba koje su zaposlene ili penzionera se ne obračunavaju i ne plaćaju doprinosi, kao ni za angažovanje stranaca (nerezidenta)⁹¹.

Porez na dohodak: diferencirane su stope poreza na dohodak od plata i preduzetništva, a porezna stopa od 15% se primjenjuje na druge vrste prihoda⁹². Opštinski prirezi se naplaćuju uz porez na dohodak i usmjeravaju se prema opštini prebivališta. Prirez se obračunava kao procenat poreza na dohodak, u Podgorici i Cetinju od 15%, u ostalim opštinama 13%.

Stopa poreza na dohodak	Plate se oporezuju na način	Dohodak preduzetnika se oporezuje
	bruto mjesečna plata	godišnji dohodak
oslobođeni	Do 700€	do 8.400€
9%	od 700,01€ do 1.000€	od 8.400,01€ do 12.000€
15%	Iznad 1.000,01€	Iznad 12.000,01€

⁸⁵ Zakon o zapošljavanju i ostvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti, Službeni list CG, br. 14/2010, 40/2011 – drugi zakon, 45/2012, 61/2013, 20/2015 i 52/2016., dostupno na: <https://wapi.gov.me/download-preview/e4974ce7-2e58-4cce-b8ff-577ab3350f8e?version=1.0>

⁸⁶ Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Službeni list CG, br. 13/2007, 79/2008, 86/2009, 78/2010, 40/2011 - drugi zakon, 14/2012, 62/2013, 8/2015, 22/2017 i 42/2019), dostupno na: <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-doprinosima-za-obavezno-socijalno-osiguranje.html>

⁸⁷ Zakon o inovacionoj djelatnosti, Službeni list CG br. 82/2020, dostupno na: <https://me.propisi.net/zakon-o-inovacionoj-djelatnosti/>

⁸⁸ Vlada Crne Gore, Registar inovacione djelatnosti, mart 2022., dostupno na: <https://www.gov.me/dokumenta/c9657475-6b78-46c6-87be-8094784a1826>

⁸⁹ eKapija – Dnevna navika uspješnih, Da li se crnogorski frilenseri tretiraju kao preduzetnici?, dostupno na: <https://me.ekapija.com/news/3441172/da-li-se-crnogorski-frilenseri-tretiraju-kao-preduzetnici>

⁹⁰ Ibid 86

⁹¹ Asistent.ma – vodič kroz procedure i propise u Crnoj Gori, Ugovor o djelu, dostupno na: <http://www.asistent.me/ugovorodjelu.html>

⁹² Zakon.hr, Zakon o porezu na dohodak - pročišćeni tekst, Nardone novine 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, na snazi od 01.01.2021., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>

Porez na dobit⁹³: Progresivne su stope poreza na dobit, a stopa po kojoj se plaća zavisi od ostvarene dobiti. Rezidentni obveznici plaćaju poraz na dobit ostvarenu u cijelom svijetu, a nerezidentni samo na dobit ostvarenu u Crnoj Gori ili dobit koju je ostvarilo stalno predstavništvo.

Stopa	Dobit
9%	do 100.000€
12%	od 100.000,01€ do 1.500.000€
15%	Iznad 1.500.000,01€

PDV: Standardna stopa iznosi 21%, ali se primjenjuje niže stope od 7% i 0% na neke proizvode. PDV se naplaćuje na vrijednost roba i usluga. Registracija može biti dobrovoljna, a obavezna je za obveznike koji su u zadnjih 12 mjeseci imali promet veći od 30.000€. PDV se obračunava i plaća na mjesečnoj osnovi.⁹⁴

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sve samozaposlene osobe ostvaruju prava plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa. Penziono osiguranje se plaćanjem doprinosa ostvaruje odredbama Zakona o doprinosima i Zakona o PIO, u kojim stoji da su osiguranici samostalnih djelatnosti i osobe koja obavljaju poslove za ugovorenu naknadu, a nisu osigurani po drugom osnovu⁹⁵ i da se u staž osiguranja računa vrijeme za koje je osiguranik ostvario ugovorenu naknadu na koju je plaćen doprinos⁹⁶. Zdravstveno osiguranje se ostvaruje kroz formalnu samozaposlenost, dok bliže uslove, način utvrđivanja i dokaze za utvrđivanje statusa osiguranika za crnogorske državljanke koji imaju prebivalište u Crnoj Gori i strance sa odobrenim stalnim boravkom koji obavljaju poslove po osnovu ugovora o djelu, poslove po osnovu autorskog ugovora, i po osnovu drugih ugovora po osnovu kojih za izvršeni posao ostvaruju naknadu, propisuje Ministarstvo zdravlja Crne Gore⁹⁷.

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

U Crnoj Gori se dodjeljuje finansijska podrška za samozapošljavanje (pokretanje poslovanja) u formi bespovratnih sredstava od 3.000 do 7.500€, kroz tri jednogodišnja ciklusa.

Crna Gora također planira poticaje za frilensere registrovane u Registru inovacione djelatnosti kroz umanjenja, oslobađanja ili olakšice poreza, prireza i doprinosa na zaradu, poreza na dobit pravnih lica, ali i komunalne naknade, korištenje državne nekretnine i porez na nepokretnosti. Iako nismo pronašli kako su mjere dizajnirane i na koji će ih način frilenseri dobijati, iz Vlade tvrde da će time freelancerima registrovanim u inovacionoj djelatnosti omogućiti prava na zdravstveno i penziono osiguranje, kao i pravo na kreditno zaduživanje.

Češka

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni – termini koji se koriste u češkoj legislativi bez značajnih razlika su: osoba koja sama zarađuje (osoba samostatně výdělečně činná - OSVČ), samozaposlena osoba (osoba sebezaměstnaná), osoba zaposlena u vlastitom preduzeću (osoba zaměstnaná ve vlastním podniku). OSVČ je termin koji se koristi u zakonima o porezu na dohodak, socijalnom i zdravstvenom osiguranju, a odnosi se na pojedince koji su završili obavezno školovanje, imaju navršenih 15 godina i zarađuju prihod od poslovanja ili drugih nezavisnih profitabilnih aktivnosti.⁹⁸

Postavljeni su jasni kriteriji kako bi se moglo utvrditi da li je određena aktivnost samozapošljavanje ili je u pitanju zavisni rad (u kom osoba mora biti zaposlenik poslodavca), a to su: **nezavisnost** – element koji odvaja radnika od samozaposlenog i znači da samozaposlena osoba nezavisno odlučuje o sopstvenim aktivnostima i njihovoj organizaciji. Aktivnost izvedena u zavisnom/podređenom položaju, naročito za jednu osobu koja kontroliše ključne aspekte izvedbe nije samozapošljavanje; **u sopstveno ime** – obaveza da se aktivnost provede lično (u svoje ime, ne u ime poslodavca); **lična odgovornost** – obaveza provođenja aktivnosti na sopstvenu odgovornost predstavlja poslovni rizik, a samozaposleni je odgovoran u iznosu svoje ukupne imovine; **postizanje profita** – cilj ostvarenja profita je element samozaposlenosti, bez obzira da li se profit ostvari i na šta se

⁹³ PWC – Svjetski porezni sažetci, Crna Gora, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/montenegro/corporate/taxes-on-corporate-income>

⁹⁴ PWC – Svjetski porezni sažetci, Crna Gora, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/montenegro/corporate/other-taxes>

⁹⁵ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, Službeni list RCG, br. 54/2003, 39/2004, 61/2004 - odluka US, 79/2004, 81/2004 - ispr., 29/2005 - dr. zakon, 14/2007 - odluka US i 47/2007 i Službeni list CG, br. 12/2007 - drugi zakon, 13/2007 - drugi zakon, 79/2008, 14/2010, 78/2010, 34/2011, 40/2011 - drugi zakon, 66/2012, 39/2011 - drugi zakon, 36/2013 - drugi zakon, 38/2013, 61/2013, 6/2014 - ispravka, 60/2014, 10/2015, 44/2015 - odluka US, 42/2016, 55/2016 i 80/2020), član 11, stav 2), dostupno na: <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-penzijskom-i-invalidskom-osiguranju.html>

⁹⁶ Ibid, član 65

⁹⁷ Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore, Osiguranici, dostupno na: https://fzocg.me/osigurana_lica.php?type=insured

⁹⁸ Eurofond, Češka – samozaposleni radnici, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/czech-republic-self-employed-workers>

utroši; **sistemski karakter** – jednokratna ili nasumična aktivnost ne može biti gledana kao sistemska, osim u nekim slučajevima, ako se ponavlja u toku određenog vremenskog perioda, dok sezonska aktivnost nije u sukobu sa sistemskim karakterom.⁹⁹ Ovi elementi jasno upućuju da je samozaposlena osoba **slobodni ugovarač** (freelancer) koji kontinuirano ostvaruje profit. Freelanceri koji nemaju kontinuirane, već povremene prihode, mogu takozvane iznimne prihode ostvarivati bez registracije poslovanja. U grupu „nezavisnih aktivnosti“ u členu 7. Zakona o porezu na dohodak spada, između ostalog, i prihod od trgovačkog posla i poslova koji nisu spomenuti, ako isti ne pripadaju prihodima iz člana 6. – prihod od intelektualnih i autorskih prava, od najma imovine i bavljenja slobodnim profesijama. U skladu sa tim će takav povremeni dohodak biti dio iste kategorije kao trgovačka radnja, a time i predmet istih pravila u smislu oporezivanja i plaćanja doprinosa, s izuzetkom autorskog prihoda pri doprinosu novinama, magazinima, radio ili televizijskim stanicama koji ne prelazi 400€ (10.000 CZK) mjesečno.¹⁰⁰

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Samozaposleni su podijeljeni u dvije grupe: 1) osobe koje rade u sopstvenom preduzeću i zapošljavaju – poslodavci radnici (pracující zaměstnavatelé) ili preduzetnici pojedinci (podnikatelé - fyzické osoby) i 2) osobe koje rade u sopstvenom preduzeću kao pojedinci bez zaposlenih – radnici za svoj račun (pracující na vlastní účet).¹⁰¹ Dakle, samozaposleni mogu registrovati privredno društvo ili aplicirati za **trgovačku licenca/certifikat** (živnostenský list), što je sličan oblik poslovanja kao obrtništvo/samostalno preduzetništvo u BiH, gdje fizička lica dobijaju porezni (ID) broj za poslovanje, plaćanje doprinosa i poreza, s razlikom da licenca omogućava provođenje 80 različitih poslovnih aktivnosti, uz obavezu licenciranja (dokaza kvalifikacija) za specifične djelatnosti (zdravstvo, finansije i hrana).¹⁰²

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: Nezaposlene osobe ne mogu zarađivati dopunski dohodak slobodnim ugovaranjem poslova, ako žele zadržati status i prava nezaposlene osobe. Ipak, **slobodni ugovarač** (samozaposleni bez redovnih aktivnosti) može ostvariti povremeni prihod koji će u smislu plaćanja socijalnog i zdravstvenog osiguranja biti tretiran po istim pravilima kao dohodak drugih samozaposlenih, iako nije registrovana trgovačka licenca.¹⁰³ Sve samozaposlene osobe čije poslovanje ima sistemski karakter su se dužne registrovati i plaćati socijalne doprinose. Iznos doprinosa zavisi od načina registracije i iznosa prijavljene plate. **Samozaposleni sa trgovačkom licencom** (samostalni preduzetnici) čiji je iznos godišnjeg prihoda manji od 40.000€ (1.000.000 CZK) od 1.1.2021. mogu koristiti metod ravnog (paušalnog) poreza u iznosu od 240€ (5.995 CZK) mjesečno, a koji pokriva socijalno i zdravstveno osiguranje i porez na dohodak i ne zahtjeva poreznu papirologiju. Osobe koje posjeduju trgovačku licencu, a nisu odabrale paušalni metod, dužne su sebi uplatiti obavezne doprinose koje čine socijalno osiguranje u iznosu od (iznos se mijenja na godišnjem nivou – osnovica se izračunava kao 25% prosječne plate za osnovnu tj. 10% da dodatnu djelatnost) od minimalno 115€ (2.841 CZK u 2021. godini) mjesečno i odnosi se samo na prvu godinu poslovanja, te obavezno javno zdravstveno osiguranje od minimalno 105€ (2.627 CZK) mjesečno, također samo za prvu godinu. Ako se nakon izračuna finalnog „čistog dohotka“ za prethodnu godinu utvrdi da je isti bio veći od oko 3.500€, samozaposleni će za doprinose doplatiti razliku od minimalnog iznosa, po stopama od 29.2% za socijalno osiguranje i 13.5% za zdravstveno osiguranje, za oba na polovinu neto (oporezivog) dohotka.¹⁰⁴ Socijalno osiguranje se plaća do maksimalnog godišnjeg čistog dohotka od oko 75.000€ (1.701.168 CZK u 2021., 1.867.728 CZK u 2022). **Kao privredno društvo**, zbirna stopa doprinosa je 44,8% bruto plate (kao radnik 11% – 6,5% socijalno i 4,5% zdravstveno, kao poslodavac 33,8% – 24,8% socijalno i 9% zdravstveno osiguranje). Isti je godišnji limit dohotka na koji se plaćaju doprinosi za socijalno osiguranje. Doprinosi obračunava, plaća i prijavljuje samozaposlenik (kao poslodavac).¹⁰⁵ Minimalna bruto plata je u prvom kvartalu 2022. godine povećana na 651,7€¹⁰⁶ od čega za socijalne doprinose treba uplatiti oko **290€**.

Porez na dohodak¹⁰⁷: Od 2021. su diferencirane stope poreza na dohodak. Porezne stope se primjenjuju na sve vrste dohotka, osim za investicije u inostranstvu koje mogu biti izdvojene u „odvojenu poreznu osnovicu“ i biti plaćene po ravnoj stopi od 15%. Porez na dohodak se plaća po:

Stopa	Prihod
15%	Bruto dohodak do praga plaćanja socijalnog osiguranja (limit za 2022. je 1.867.728 CZK - 75.000€).

⁹⁹ CzechMobility.Info, Samozaposlena osoba, dostupno na: <https://bit.ly/CMIOSVČ> / <https://www.czechmobility.info>

¹⁰⁰ Portal Pohoda, Mala i povremena primanja iz perspective poreza na dohodak, <https://portal.pohoda.cz/dane-ucetnictvi-mzdy/dan-z-prijmu/male-a-prilezitostne-vydelky-z-pohledu-dane-z-prij/>

¹⁰¹ Eurofond, Češka – samozaposleni radnici, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/czech-republic-self-employed-workers>

¹⁰² Useljenički centar Grada Praga, Postanite freelancer, dostupno na: <https://expat.praga.eu/becoming-a-freelancer>

¹⁰³ Portal Pohoda, Poslovanje bez trgovačke licence – česta pitanja, dostupno na: <https://bit.ly/PPCZ-BWTL/> / <https://portal.pohoda.cz>

¹⁰⁴ Pexpats, Češka trgovinska licenca za freelancer-e i informacije o porezima, dostupno na: <https://pexpats.com/czech-trade-license-of-freelancer-and-information-about-taxes>

¹⁰⁵ PWC – Svjetski porezni sažetci, Češka Republika, Individual – Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/individual/taxes-on-personal-income>

¹⁰⁶ Trading Economics, dostupno na: <https://tradingeconomics.com/czech-republic/minimum-wages>

¹⁰⁷ PWC – Svjetski porezni sažetci, Češka Republika, Individualni - Taxes on personal income, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/individual/taxes-on-personal-income>

23% Bruto dohodak koji prelazi prag.

Ako je zbir prihoda od povremenih aktivnosti neregistrovanog freelancera prije odbitka rashoda manji od 1.200€ (30.000 CZK) godišnje, na njih nije potrebno obračunavati i platiti porez na dohodak.¹⁰⁸

Nosioci trgovačke licence koji godišnje ne prihodeju više od 80.000€ (2 miliona CZK) porez na dohodak mogu obračunavati po ravnoj (paušalnoj) metodi 60/40 koja se najčešće koristi i za koju nije nužno voditi poslovne knjige. Primjena metode znači da se 60% prihoda računa kao priznati trošak, a 40% kao čisti prihod. Na primjer, ako je ukupni prihod za prethodnu godinu 300.000 CZK, čisti prihod se izračunava kao 300.000 CZK - 60% priznatih troškova = 120.000 CZK čistog prihoda. 15% poreza na dohodak će biti obračunato na 120.000 CZK (120.000 * 0,15 = 18.000 CZK). Priznati porezni odbitak iznosi 30.840 CZK, te će iznos poreza koji treba uplatiti biti = 0 CZK u ovom slučaju i u svim slučajevima u kojima je ukupan prihod manji od 20.000€, a čisti dohodak manji od 8.300€ (250.600 CZK). Porez na dohodak veći od 75.000€ (1.867.728 CZK) će biti oporezovan višom stopom.

Porez na dobit¹⁰⁹: se primjenjuje na svu dobit koju generišu privredna društva. Stopa od 19% se primjenjuje na svu poslovnu dobit, uključujući kapitalne dobitke od prodaje dionica. Posebna stopa od 15% se naplaćuje na prihod od dividende češkim poreznim rezidentima. Stopa od 5% se primjenjuje na prihod od određenih investicionih fondova.

PDV: Osnovna stopa je 21%. Niža stopa od 15% se primjenjuje na: namirnice i socijalnu stanogradnju. Niža stopa od 10% se primjenjuje na specifične kategorije proizvoda – neke lijekove, knjige, novine i pružanje grijanja i hlađenja, a druga niža stopa od 10% je uvedena u 2020. godini na: pitku vodu s česme, catering usluge, sokove i točeno pivo, popravak obuće i odjeće, frizerske usluge, e-knjige, hotelski smještaj i prijem u kulturnim, sportskim, pozorišnim i sličnim objektima. Izvoz je generalno izuzet od PDV-a sa kreditom. Obračunski period je kalendarski mjesec. Prag za obaveznu registraciju je promet od ≈40.000€ (1 milion CZK) u bilo kom periodu od 12 mjeseci uzastopno.¹¹⁰ Moguća je dobrovoljna registracija, a moguća je i „Light VAT“ (lagani PDV) registracija za samozaposlene koji fakturišu usluge naručiocima iz drugih EU članica, kada je prag 10.000€ u skladu sa EU legislativom, pri čemu neće obračunavati PDV na izvezene usluge, ali hoće na usluge pružene unutar Češke.¹¹¹

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Penziono, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti dobijaju registracijom poslovanja i plaćanjem obaveznih doprinosa za socijalno osiguranje. Osobe kojima država finansira zdravstveno osiguranje dok su korisnici (na evidenciji) Službe za zapošljavanje moraju prijaviti svaki oblik prihoda bez obzira na iznos i prikazati iznos zarade. Dok su na evidenciji Službe mogu ući u „nekonfliktno zapošljavanje“, uz uslove da mogu zaraditi maksimalno pola minimalne plate (oko 300€) i da im te aktivnosti ne smiju biti barijera za saradnju ili razlog da odbiju odgovarajuće zaposlenje kojem je Služba posredovala. Nekonfliktno zapošljavanje može biti samo kratkoročni dodatni prihod, ne smije se obavljati dok se prima naknada za nezaposlenost, a može biti radni odnos zasnovan na ugovoru o radu, dok korisnici ne smiju zarađivati dodatni prihod na osnovu ugovora o djelu, poslovanjem ili nelegalnim radom. Korisnik i poslodavac će plaćati doprinose za socijalno i zdravstveno osiguranje ako je ugovorena bruto plata veća od 140€ (3.500 CZK).¹¹²

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Paušalno oporezivanje samostalnih preduzetnika, kako dohotka tako i naplate doprinosa nije ograničeno djelatnostima, već nivoom prihoda koji preduzetnik ostvaruje, uz vrlo razuman iznos obaveznih doprinosa u paušalnom iznosu u odnosu na prosječnu platu, što registraciju i vođenje preduzetničkog poslovanja čini lakšim i jeftinijim za samozaposlene.

¹⁰⁸ Ibid 100

¹⁰⁹ PWC – Svjetski porezni sažetci, Češka Republika, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹¹⁰ PWC – Svjetski porezni sažetci, Češka Republika, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/corporate/other-taxes>

¹¹¹ Ibid 104

¹¹² E15 – FinExpert.cz, Zarađivanje kada ste na evidenciji Službe za zapošljavanje: koje uslove morate ispuniti?, dostupno na: <https://www.e15.cz/finexpert/vydelavame/privydelek-pri-evidenci-na-uradu-prace-jake-podminky-musite-splnit-1383681>

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni i freelanceri (slobodni ugovarači) su razdvojeni pojmovi u Danskoj, a najvažnija diferencijacija je tretman od strane porezne uprave. Obje grupe plaćaju obaveze na B-prihod, što je oznaka za prihod od poslovanja tj. nezavisnog rada, dok radnici za platu plaćaju obaveze na A-prihod. Za svaku vrstu aktivnosti se utvrđuje njena priroda i posljedični porezni tretman. **Freelancer** je osoba koja ispunjava sljedeće kriterije: **nezavisnost** – ima više klijenata, nekada i istovremeno, uslovi ugovora se mijenjaju od klijenta do klijenta, nezavisno određuje kako, kada i koliko radi, sa kojom opremom/software-om, ne dobija instrukcije od klijenta niti klijent kontrolira rad, nema plaćen odmor ili bolovanje, može prekinuti ugovor bez najave ako ugovorom nije drugačije dogovoreno i formulacija prekida ugovora ne može biti kao u ugovoru o radu; **u sopstveno ime** – radi u ime svoje „firme“ i koristi ga na projektima koje dostavlja klijentu, sam plaća račune, opremu i prostor, može zaposliti ljude na projektu, reklamira se da bi došao do novih poslova; **postizanje profita** – plaćen je po završetku projekta ili zadanih ciljeva u okviru projekta, nosi određeni nivo finansijskog rizika, najčešće je PDV obveznik, **projektni karakter** – prodaje kratkoročne i definisane projekte, rad je vremenski ograničen i nije stalan, ne planira pokrenuti veliko preduzeće, **lična odgovornost** – odgovoran je u sopstveno ime i spori se u parničnom postupku.¹¹³ Samozaposleni je termin koji se izjednačava sa samostalnim preduzetništvom. **Samostalni preduzetnik (samozaposlenik)** ispunjava sve kriterije kao i freelancer, osim što je finansijski rizik veći, a aktivnosti počinju više da liče na poslovanje preduzeća, registrovana je preduzetnička djelatnost i vode se poslovne knjige. Razlika između freelancera i samozaposlenika je i u poreznom i terminološkom tretmanu dohotka – freelancer ostvaruje honorar, a preduzetnik promet/prihod.

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Svi samozaposleni (preduzetnici) moraju imati registrovano poslovanje, dok freelanceri mogu manje prihode koje su povukli kao jednokratnu uplatu (eng. lump sum) elektronski prijaviti i platiti pripadajuće doprinose sa svojim matičnim brojem¹¹⁴. Obje grupe moraju voditi urednu evidenciju računa i druge dokumentacije koja dokazuje poslovne rashode, a freelanceri ne moraju imati pisane ugovore.

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: obavezni doprinosi za socijalno osiguranje (u Danskoj ih zovu doprinosi za tržište rada AM-bidrag) iznose 8% bruto plate radnika i moraju ih plaćati sve osobe koje ostvaruju prihode. **Freelanceri** – osobe sa manjim B-prihodom također plaćaju doprinose, ali na sav B-prihod po stopi od 8%. Samostalni preduzetnici i vlasnici privrednih društava doprinose plaćaju na iznos dijela prihoda koji čini platu samozaposlenog (A-prihod), ne na ukupan prihod (B-prihod) kao freelanceri.

Porez na dohodak¹¹⁵: Dvije su stope poreza na dohodak, a u Danskoj postoji i općinski porez koji zavisi od općine do općine. Porez na dohodak se plaća po:

Stopa	Prihod
12,1%	dohodak do praga (za 2021. 592.174 DKK - 80.000€).
15%	dohodak koji prelazi prag.

Freelanceri porez na dohodak mogu platiti jednom ili dva puta godišnje, kada ga plaćaju zajedno sa pripadajućim doprinosima na B-dohodak, dok samostalni preduzetnici porez u toku godine plaćaju paušalno na „samoprocijenjeni“ iznos godišnjih prihoda, u 10 mjesečnih rata u godini (izuzev juna i decembra), a nakon finalnog odabira načina obračuna (kao porez na dohodak ili porez na dobit) i obračuna poslovne dobiti, utvrđuju da li trebaju doplatiti sredstva po osnovu poreza ili tražiti refundiranje sredstava.¹¹⁶

Porez na dobit¹¹⁷: Stopa poreza na dobit je 22%, preduzeća ga plaćaju na sav prihod ostvaren u Danskoj i dozvoljeni su isključivo odbici na troškove vezane za operacije preduzeća.

PDV¹¹⁸: Osnovna stopa je 25%. Niža stopa od 0% se primjenjuje na: novine, bolničke tretmane, usluge osiguranja i finansijske usluge. Oporezuju se sva dobra i usluge od poreznih obveznika (tzv. „oporezive osobe“ – preduzetnici koji nezavisno provode ekonomsku aktivnost), tj. transakcije u državi, uvoz, dobra dobijena iz EU članica i kupovinu usluga od stranih dobavljača - izvoz

¹¹³ Dania Accounting, Koja je razlika između freelancera, samozaposlenog i zaposlenog?, dostupno na:

<https://www.daniaaccounting.com/slider/freelancer-self-employed/>

¹¹⁴ Carinska i porezna uprava Danske, Porezi za freelancere, <https://skat.dk/data.aspx?oid=2244300>

¹¹⁵ PWC – Svjetski porezni sažetci, Danska, Individualni – porez na dohodak, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/denmark/individual/taxes-on-personal-income>

¹¹⁶ Dania Accounting, Porez za samostalne preduzetnike (B-tax) u Danskoj, dostupno na:

<https://www.daniaaccounting.com/slider/tax-in-denmark-as-a-sole-proprietor-b-tax/>.

¹¹⁷ PWC – Svjetski porezni sažetci, Danska, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/denmark/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹¹⁸ PWC – Svjetski porezni sažetci, Danska, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/denmark/corporate/other-taxes>

je izuzet od PDV-a. Porezni obveznik je dužan prikupiti i platiti PDV kao pružatelj dobara i usluga u Danskoj, te kao korisnik/kupac uvezenih roba i usluga stranih dobavljača. Prag za obaveznu registraciju je promet od ≈38.000€ (280.000 DKK) u 12 uzastopnih mjeseci, za freelancere prag za obaveznu registraciju je 6.700€ (50.000 DKK) u istom periodu, dok se u slučaju izvoza roba/usluga u EU zemlje u iznosu većem od 10.000€ također svi moraju registrovati za PDV¹¹⁹.

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sva socijalna osiguranja dobijaju plaćanjem obaveznih doprinosa za socijalno osiguranje, koji su u usporedbi sa drugim zemljama izuzetno niski.

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Prednost sistema u Danskoj je vrlo prihvatljiva stopa doprinosa za socijalno osiguranje koje se plaća u iznosu od 8% bruto dohotka. Dobra praksa danske porezne legislative je jasna podjela dohotka na A-dohodak i B-dohodak, kao dohodaka od (A) zavisnog i (B) nezavisnog rada. Obračun plaćanja doprinosa i poreznih obaveza je u Danskoj vrlo jednostavan za sve kategorije samozaposlenih. Za samostalne preduzetnike se paušalno plaćanje poreza na dohodak zasniva na samoprocjeni koja je vrlo fleksibilna, može se mijenjati u toku godine, kada se mijenja iznos mjesečnog paušala u skladu s rastom/padom očekivanog prometa, a preduzetnik na kraju godine odabire povoljniji način plaćanja poreza – kao poreza na dohodak ili dobit, u skladu sa modelom koji je isplativiji i primjereniji operacijama i troškovima koji su se dogodili u toku godine. Freelanceri imaju mogućnost da posluju bez registracije, plaćaju iste stope doprinosa kao drugi radnici, s razlikom da ne mogu odvojiti prihode na A i B dohotke, već obračunavaju doprinose na sav poslovni prihod, što s obzirom na zbirnu stopu socijalnih doprinosa od tek 8% nije značajan trošak. Freelanceri bez registracije poslovanja mogu postati i PDV obveznici, ali u skladu sa EU legislativom ne plaćaju PDV na usluge izvezeno u druge EU članice.

Estonija

Kako je definisan slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni radnik može bit svako fizičko lice koje nudi dobra i usluge na prodaju u svoje ime kao svoju permanentnu aktivnost, uključujući maloljetna lica s navršениh 15 godina, ako im je dato pravo da nude robu i usluge i imaju dozvolu roditelja. Samozaposlena osoba ili preduzetnička jedinica (djelatnost) koju posjeduje nije pravno lice.¹²⁰

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Formalna registracija poslovanja obavlja se kroz registraciju samostalnog preduzetništva. U Estoniji samozaposleni mogu registrovati i privredno društvo, ali neće biti posmatrani kao samozaposleni, već kao poslodavci. Samozaposlena osoba mora registrovati poslovanje pri Poreznoj i carinskoj upravi, a registracija pri Poslovnom registru je dobrovoljna, te nije obavezna do trenutka kada prihodi dosegnu prag za registraciju u sistem PDV obveznika. U Estoniji se za profit može raditi i bez formalne registracije poslovanja, jer estonski Zakon o obligacionim odnosima (Võlaõigusseadus) definiše pet vrsta ugovora za pružanje usluga (ugovorni odnosi koji se posmatraju kao sredina između zavisnog i samostalnog rada), a to su ugovori o ovlaštenju, o uslugama (djelu), o posredovanju, zastupanju i komisijonu. Ovi ugovori se ponekad nude i zavisnim radnicima umjesto ugovora o radu, ali kao i u slučaju BiH, ne postoje podaci ili ankete o obimu prakse „lažnog samozapošljavanja“.¹²¹

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: zbirna stopa obaveznih doprinosa od 33% ubire se na prihode svih zaposlenih, uključujući samozaposlene (samostalne preduzetnike), od čega 20% za penziono, 13% za zdravstveno. Ipak, poslodavci moraju obračunati i odbiti od bruto plata svojih radnika i 2,4% (0,8% poslodavac, 1,6% radnik) za osiguranje od nezaposlenosti¹²², dok samozaposleni ne mogu biti dio ovog osiguranja ni na dobrovoljnoj osnovi, ali da bi pokrili rizik od gubitka posla mogu uzeti osiguranje od nezaposlenosti u fiksnom novčanom iznosu (umjesto kao procenat prihoda).¹²³ Samostalni preduzetnici plaćaju akontacije doprinosa za socijalno osiguranje četiri puta godišnje – do 15. marta za prvi kvartal, do 15. juna za drugi, do 15. septembra za treći i do 15. decembar za četvrti kvartal, a akontacije poreza na dohodak do 15. septembra i 15. decembra.¹²⁴

Porez na dohodak: se plaća po stopi od 20%, najčešće na bruto osnovi, rezidenti ga plaćaju na dohodak iz cijelog svijeta, a

¹¹⁹ 1STOPVAT, Danska, dostupno na: <https://1stopvat.com/denmark/>

¹²⁰ Estonija: samozaposleni radnici, Eurofond – Evropski fond za unapređenje života i uslova rada, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/estonia-self-employed-workers>

¹²¹ Estonija: samozaposleni radnici - 1. Zakonske odredbe i socijalno osiguranje, Eurofond – Evropski fond za unapređenje života i uslova rada, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/estonia-self-employed-workers>

¹²² PWC – Svjetski porezni sažetci, Estonija, Individualni – Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/estonia/individual/other-taxes>

¹²³ Estonija: samozaposleni radnici, Eurofond – Evropski fond za unapređenje života i uslova rada, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/estonia-self-employed-workers>

¹²⁴ Porezna i carinska uprava Estonije, Kalkulacija osnovnog odbitka, dostupno na: <https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/calculation-basic-exemption>

nerezidenti na dohodak ostvaren u Estoniji. Oporeziv je prihod od rada i poslovanja, kao i pasivni prihodi poput kapitalnih dobitaka, najamnina, honorara i tantijema, kamata, dividendi, prihoda od osiguranja, penzija, školarina, grantova, nagrada itd. Porez se naplaćuje najčešće kroz „odbijanje na izvoru“, dok je osnovica za oporezivanje dohotka iz poslovnih aktivnosti i kapitalnih dobitaka neto prihod. Dividende se od 2018. godine oporezuju po stopi od 14%, dok se dohodak od nekih uplata po osnovu penzije oporezuju sa 10% poreza na dohodak.¹²⁵

Porez na dobit: se plaća po stopi od 20%. Sav neraspoređen profit je izuzet od oporezivanja i pokriva aktivni i pasivni prihod, a oporezivanje se pomjera do isplate dobiti kao dividende ili kao plaćanja koja nemaju poslovnu svrhu.¹²⁶

PDV: Standardna porezna stopa je 20%. Niža stopa od 9% se primjenjuje na: knjige, periodične publikacije, hotelski smještaj i lijekovi s liste. Transakcije koje se oporezuju su: pružanje roba i usluga (gdje je Estonija mjesto pružanja), uvezena dobra i oporezive nabavke unutar Zajednice. Stopa na izvoz dobara i određenih usluga je 0% (izuzeće obračuna), a zdravstvene usluge, osiguranje, finansijske usluge su oslobođene PDV-a (izuzeće obaveze). Obračunski period je kalendarski mjesec, a PDV se plaća do 20. u narednom mjesecu.¹²⁷

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Samozaposleni koji registruju samostalnu preduzetničku djelatnost ne uživaju ista prava kao zavisni radnici po Zakonu o ugovorima o radu (Töölepingu seadus), Zakonu o praznicima (Puhkuseseadus), Zakonu o radu i odmoru (Töö- ja puhkeaja seadus), odnosno nemaju ograničenja u određivanju vremena rada i odmora i takve odredbe mogu uključiti u ugovore, ali u slučaju porodijskih odsutava imaju ista prava, kao i u slučaju bolovanja. Također, osobe koje plaćaju doprinose po ugovorima za pružanje usluga i registrovane su kod državnog zdravstvenog osiguranja, imaju pokriveno zdravstveno osiguranje i bolovanje plaćeno od Zdravstvenog osiguranja.

Koje su najbolje prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

U Estoniji nisu pronađene prakse poticanja za samozapošljavanje.

Francuska

Kako je definisan slobodni ugovarač (freelancer)?

Razlika između zavisnog i samostalnog rada se u Francuskoj pravi na osnovu pravne subordinacije. Samozaposlena osoba je osoba koje provodi ekonomsku aktivnost za svoj račun, autonomna je u upravljanju svojom organizacijom, u izboru klijenata i formiranju cijena usluga, nije vezana ugovorom o radu sa kompanijom ili osobom za koju provodi „misiju“ – nema podređenog odnosa između klijenta i nezavisnog radnika. Osoba koja ispunjava ove uslove se smatra samozaposlenom: Registrovana je kod povezane organizacije u skladu sa svojom aktivnošću (trgovinski ili registar preduzeća, obrtni registar, registar trgovačkih agenata, URSSAF – Sindikat za naplatu doprinosa za socijalno osiguranje i porodičnih dodataka); Bavi se poslovanjem; Poslovanje obavlja pod mikro režimom; Sama određuje uslove rada, ukoliko drugačije nije utvrđeno ugovorom s klijentom; U ovu grupu spadaju uzgajivači, poljoprivrednici, trgovci i obrtnici. Ako se utvrdi podređena veza između ugovornih strana, sud može klasifikovati ugovorni odnos kao ugovor o radu.¹²⁸

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Samozaposleni radnici i slobodni ugovarači svako pružanje usluga moraju fakturisati, a fizička lica, koja nemaju izdat porezni (SIREN) broj ne mogu izdavati fakture. Stoga trebaju registrovati mali biznis, što se može uraditi na više načina, registracijom u odgovarajućem Centru za preduzetničke formalnosti (Centre de Formalités des Entreprises – CFE) – u Komori za privredu i industriju (CCI) za radnju ili kompaniju bez elemenata „obrta, trgovine ili rukotvorina“; u Komori za zanatstvo i obrt (CMA) za manuelne radnike, obrtnike i trgovce - obrtnici i samostalni preduzetnici moraju proći obavezan trening kako bi naučili različite aspekte vođenja sopstvenog poslovanja; te u URSSAF za slobodne profesije i intelektualne usluge poput prevodioca ili dizajnera web stranica¹²⁹. Pored klasičnih oblika registracije, privredna društva se mogu registrovati kao jednostavna (jednočlano dioničko¹³⁰ i jednočlano društvo ograničene odgovornosti¹³¹), a preduzetnička djelatnost ima kategoriju auto-preduzetnika

¹²⁵ PWC – Svjetski porezni sažetci, Estonija, Individualni – porez na dohodak, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/estonia/individual/other-taxes>

¹²⁶ PWC – Svjetski porezni sažetci, Estonija, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/estonia/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹²⁷ PWC – Svjetski porezni sažetci, Estonija, Korporativni – ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/estonia/corporate/other-taxes>

¹²⁸ Republika Francuska, Službena administrativno informaciona stranica za kompanije, Kako se samozaposleni radnici razlikuju od zaposlenika?, dostupno na: <https://entreprendre.service-public.fr/vosdroits/F1691>

¹²⁹ Expatica, Nova pravila za freelancere i mala preduzeća olakšavaju započinjanje rada samozaposlenim i freelance radnicima u Francuskoj, dostupno na: <https://www.expatica.com/fr/working/self-employment/freelance-in-france-445986/>

¹³⁰ Yolaw SAS – Startlegal, Registrujte SASU, dostupno na: <https://www.legalstart.fr/creation-entreprise/creation-sasu/>

¹³¹ Yolaw SAS – Startlegal, Registrujte EURL, dostupno na: <https://www.legalstart.fr/creation-entreprise/creation-eurl/>

(ACRE), sve su dizajnirane da olakšaju i potaknu ulazak u preduzetništvo¹³². Određene kategorije slobodnih ugovarača (freelancera) mogu raditi i preko platnog prometa (*portage salarial*) ili se učlaniti u radničku zadrugu. U tom se slučaju slobodni ugovarač potpisuje ugovor sa posrednikom (krovnom kompanijom/zadrugom), koja faktički postaje poslodavac slobodnog ugovarača, rješava većinu papirologije, obračunava i odbija socijalne naknade u ime slobodnog ugovarača, naplaćuje naknadu za svoj rad (7-10% iznosa mjesečnih faktura slobodnog ugovarača) i nakon toga isplaćuje neto prihod freelanceru.

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: Socijalni sistem u Francuskoj je izuzetno kompleksan, sastoji se od različitih šema koje daju širok dijapazon koristi. Doprinosi dijele poslodavac i zaposlenik, a stope zavise od više faktora. U prosjeku, za zavisne radnike poslodavac plaća 45% bruto plate na ime doprinosa, a u 2022. godini će zaposlenik plaćati u prosjeku oko 20% do 23% renumeracije. Pošto se doprinosi obračunavaju korištenjem različitih pragova, prosječna stopa se smanjuje kako iznos plate raste. Poslodavac odbija sve doprinose i uplaćuje ih u svoje i u ime zaposlenog.

Samozaposleni obračunavaju doprinose na osnovu prometa - svaki preduzetnik mora uplatiti doprinose za socijalno osiguranje u URSSAF. Doprinosi su proporcionalni prihodu – njihov iznos se izračunava kao 22% od 66% prometa (npr. promet od 2.000€ znači da osnovica iznosi 1.320€ (=2.000*0,66), a doprinosi 290,40€ (1.320*0,22)¹³³, što samozaposlene čini vrlo konkurentnim za angažmane.

Porez na dohodak: se plaća po diferenciranim stopama, od 0% do 45%. Postoji velik broj kategorija prihoda, svaka kategorija se kombinuje, a nakon odbijanja neoporezivog dijela dohotka (ličnog odbitka), oporezuje se po pripadajućoj stopi. Ukupan prihod je podijeljen u skladu sa porodičnim statusom – što više članova porodice (uzdržanih članova), plaća se manje poreza.¹³⁴

Samozaposleni mogu birati između različitih vrsta oporezivanja dohotka: (a) "Impôt sur les revenu" – oporezivanje ostvarenog dohotka porodice, u kom se zbrajaju svi prihodi (uključujući od zavisnog rada) i plaćaju po diferenciranim stopama; ili (b) "Versement libérateur" – paušalno plaćanje za preduzetnike – što je shema korisna za samostalne preduzetnike u kojoj se plaća stopa poreza od tek 2,2% na 66% prometa. Ovaj način obračuna je dostupan preduzetnicima koji ispunjavaju određene uslove (prihod manji od 70.000€, prihod u narednoj godini poslovanja ne može biti veći od određenog iznosa, u zavisnosti od mnogih faktora, kao što su prihodi porodice, broj djece itd). Preduzetnik bira način obračuna i plaćanja - mjesečno ili tromjesečno.¹³⁵

Porez na dobit: se također plaća po različitim stopama – 28% na dobit preduzeća koja ostvaruju do 500.000€ oporezive dobiti, te 31% na oporezivu dobit iznad tog praga. Niža stopa od 15% vrijedi za mala preduzeća na prvih 38.120€ oporezive dobiti, ako je prihod preduzeća manji od 10 miliona€. ¹³⁶

PDV: PDV se obračunava i plaća na sva prodana dobra i usluge pružene u Francuskoj. Standardna stopa iznosi 20%. Niža stopa od 10% se obračunava na neke lijekove i prevoz ljudi. Stopa od 5,5% se obračunava na prehrambene proizvode, pretplatu na gas i struju (uslovno), prodaju knjiga i usluge za osobe sa invaliditetom. Stopa od 2,1% VAT se obračunava na druge specifične grupe proizvoda, poput novina ili lijekova koje refundira socijalno osiguranje. Nuđenje dobara van Francuske i specifičnih usluga fakturisanih stranim klijentima, su u principu, izuzete od PDV-a.

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

S obzirom da plaćaju sve obavezne socijalne doprinose, slobodni ugovarači (freelanceri) imaju ista prava kao i svaki drugi zaposleni¹³⁷ - uključujući bolovanje, porodiljsko, invalidnosti, smrt i povreda na radu i starosnog penzijskog osiguranja, osiguranje od nezaposlenosti, obavezno dopunsko penzijsko osiguranje, dopunsko pokriće za slučaj smrti/invalidnosti i dopunsko zdravstveno osiguranje. Prednost samostalnih preduzetnika je što ne plaćaju doprinose „na platu“, gdje je u klasičnom radnom odnosu obveznik poslodavac, pa je cijena njihovog rada rasterećenija od rada zaposlenika.

Koje su najbolje prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

¹³² Yolaw SAS – Startlegal, Kako osigurati ACRE status kao samozaposlena osoba, dostupno na: <https://www.legalstart.fr/fiches-pratiques/autoentrepreneur/accre-autoentrepreneur/>

¹³³ Useme sp. z o.o., Francuska – porezna pravila za freelancere, dostupno na: <https://useme.com/en/blog/france-tax-rules-for-freelancers,141/>

¹³⁴ PWC – Svjetski porezni sažetci, Francuska, Individualni - Porez na dohodak, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/france/individual/taxes-on-personal-income>

¹³⁵ Useme sp. z o.o., Francuska – porezna pravila za freelancere, dostupno na: <https://useme.com/en/blog/france-tax-rules-for-freelancers,141/>

¹³⁶ PWC – Svjetski porezni sažetci, Francuska, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/france/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹³⁷ Expatica, Nova pravila za freelancere i mala preduzeća olakšavaju započinjanje rada samozaposlenim i freelance radnicima u Francuskoj, dostupno na: <https://www.expatica.com/fr/working/self-employment/freelance-in-france-445986/>

Sa statusom auto-preduzetnika pod režimom Pomoći za pokretanje ili preuzimanje biznisa - ACRE¹³⁸, moguće je ostvariti 50 postotno smanjenje obaveza za socijalne doprinose u prvoj godini poslovanja, koja je često najmanje profitabilna, na sljedeći način:

Aktivnost mikro preduzeća	Stope doprinosa uz ACRE	Stope doprinosa bez ACRE
Kupovina / Prodaja dobara	6,4%	12,8%
Obrt i and commercial services	11%	22%
Slobodne profesije	11%	22%

U nekim je slučajevima moguće, u zavisnosti od nivoa prihoda, moguće potpuno ili djelimično oslobađanje od doprinosa:

Nivo prihoda samozaposlenog	Izuzeće od doprinosa
Prihod ispod 30.852€	Potpuno izuzeće na period od 12 mjeseci od doprinosa za: bolest, porodijsko, invaliditet, osiguranje od smrti; porodične koristi; osnovno starosno osiguranje.
Prihod od 30.852€ do 41.136€	Djelimično izuzeće na period od 12 mjeseci od navedenih doprinosa na rastućoj skali u skladu sa metodom izračuna: Izuzeće = (Doprinosi za iznos do 30.852€ / 10.284€) * (41.136€ - prihod ili naknada).
Iznad 41.136€	Nema izuzeća

Grčka

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni kao koncept u Grčkoj potpadaju pod kategoriju "ostali", odnosno, sve osobe koje nisu kvalifikovane kao zaposlenici se tretiraju kao samozaposleni. Dakle, jedini kriterij je formalni rad bez zavisnog odnosa iz ugovora o radu s poslodavcem.¹³⁹ Generalno, značajan dio populacije je samozaposlen, a samozaposlenost se poistovjećuje sa preduzetničkom djelatnošću.

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Svi samozaposleni (preduzetnici) moraju imati registrovano poslovanje – registrovati naziv kompanije u regionalnoj privrednoj komori, definisati tip djelatnosti i izabrati između registracije privrednog društva i preduzetničke djelatnosti (poslovanje kao pravno i fizičko lice).¹⁴⁰

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: obavezni doprinosi za socijalno osiguranje se plaćaju na plate i gotovnske naknade koje poslodavac isplaćuje zaposlenima. Zbirna stopa osnovnog osiguranja (za EFKA) iznosi 36,66% (14,12% zaposleni, 22,54% poslodavac). **Samozaposleni** – stariji od 18 moraju obavezno biti registrovani pri Osiguravajućoj organizaciji za samozaposlene (OAEE), a što uključuje slobodne profesionalce i obrtnike sa radnjama, osobe koje trguju i zakonima moraju biti dio komorskog sistema (privrede, preduzetničke/obrtničke/profesionalne), finansijere, berzovne brokere i agente, kinematografske preduzetnike, carinske posrednike, privatne klinike i zdravstvene centre, hotelijere, autoškole, vlasnike vozila za javno korištenje, dramaturge, pjesnike, pisce i autore, te kapetane profesionalnih plovila. Po novom sistemu osiguranja plaćaju obavezne doprinose u mjesečnim iznosima koje slobodno biraju, a koji se odbijaju od oporezivog prihoda. Mogu izabrati između šest kategorija osiguranja (glavna razlika u iznosu premije za penziono osiguranje, a uz osnovno penziono i zdravstveno se može uzeti dodatno osiguranje od nezaposlenosti koje iznosi 10€)¹⁴¹, a uvedena je i posebna kategorija sa 40% nižim doprinosima¹⁴² za novoosigurane osobe (koji su tek postale osiguranici ili su to manje od pet godina):

Osnovne kategorije				S pravom na pomoćno osiguranje		
Kat.	Penz.	Zdravst.	Ukupno	Kat.	od 1.1. do 31.5.	od 1.6. do 31.12
Posebna*	93€	33€	126€	1	42€	39€
1	155€	55€	210€	2	51€	47€
2	186€	66€	252€	3	61€	56€
3	236€	66€	302€	S pravom na paušalno osiguranje		

¹³⁸ Yolaw SAS – Startlegal, Kako osigurati ACRE status kao samozaposlena osoba, dostupno na: <https://www.legalstart.fr/fiches-pratiques/autoentrepreneur/accre-autoentrepreneur/>

¹³⁹ Eurofond, Grčka: samozaposleni radnici, dostupno na: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/greece-self-employed-workers>

¹⁴⁰ FreelancerMap, Kako freelance-ati u Grčkoj, dostupno na: <https://www.freelancermap.com/blog/freelancing-in-greece>

¹⁴¹ Elektronska nacionalna agencija za socijalnu sigurnost (e-EFKA), Slobodnjaci i samozaposleni, dostupno na: <https://www.efka.gov.gr/el/asphalismenoi/me-misthotoi/neo-systhma-asfalistikon-eisforon/eleftheroi-epaggelmaties-aftoapaxoloumenoi>

¹⁴² IBID, Mladi slobodnjaci i samozaposleni, dostupno na: <https://www.efka.gov.gr/el/asphalismenoi/me-misthotoi/neo-systhma-asfalistikon-eisforon/neoi-epaggelmaties>

4	297€	66€	363€	1	26€
5	369€	66€	435€	2	31€
6	500€	66€	566€	3	37€

*Novoosigurani mogu odabrati „posebnu“ kategoriju za osnovno osiguranje ako nisu ranije bili osiguranici ukupno pet godina i mogu ostati u njoj prvih pet godina osiguranja, čime plaćaju 40% manje doprinosa u odnosu na kat. 1. Odabir kategorije osiguranja je obavezan i obavezujuć je za cijelu godinu, a ako se ne izmjeni kategorija do roka (31.1. tekuće godine), primjenjuje se naknada za osiguranje iz prethodne godine.

Porez na dohodak: Porez na dohodak se plaća avansno, a nakon predaje godišnjeg izvještaja doplaćuje ili refundira dio iznosa.¹⁴³ Skala stopa poreza na dohodak na prihode iz plate, penzija i poslovne dobiti¹⁴⁴:

Stopa	Mjesečni prihod
9%	do 10.000€.
22%	od 10.001€ do 20.000€.
28%	od 20.001€ do 30.000€
36%	od 30.001€ do 40.000€
44%	iznad 40.000€

Porez na dobit¹⁴⁵: Stopa poreza na dobit je 22%, korporacije ga plaćaju na sav ostvaren prihod.

PDV: Standardna stopa je 24%. Niža stopa do 13% se primjenjuje na svježu hranu, bezalkoholna pića, brigu o djeci, starijima i invalidnim osobama, hotelski i drugi smještaj, transport ljudi i prtljaga, uvoz umjetnina, kolekcije antikviteta, ponudu umjetničkih dijela od strane umjetnika ili nasljednika, zaštitu od virusa, restoransku hranu, hranu za djecu u maloprodaji, kacige za bicikla, sredstva za sigurnost, higijenu i zaštitu djece, fitness centre i škole plesa. Niža stopa od 6% na CN3003 i 3004 lijekove, CN3002 vakcine za ljude, dječije knjige, bojanke, kajdanke, novine, nagazine i e-knjige, opskrbu strujom, gasom i grijanjem, karte za pozorišta, kina, koncerte, zoo vrtove i sportske događaje, hranu za domaće životinje. Robe i usluge isporučene pojedincima ili pravnim licima u EU članicama (ponuda unutar Zajednice), kao i izvoz u zemlje koje nisu članice EU je oslobođen poreza (stopa od 0%).¹⁴⁶ Prag za obaveznu registraciju je godišnji promet od 35.000€¹⁴⁷, dok se u slučaju izvoza roba/usluga u EU zemlje u iznosu većem od 10.000€ također mora registrovati za PDV.

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sva socijalna osiguranja dobijaju plaćanjem obaveznih i dodatnih doprinosa za socijalno osiguranje kod OAE. Premije za penziono osiguranje se slobodno biraju, a odabir kategorije i iznos premije će utjecati na obračun osnovice za penziju. Zdravstveno osiguranje pokriva zaštitu za prevenciju bolesti, dijagnostičke i specijalističke tretmane kod patologa, pedijatra, kardiologa, oftalmologa, ginekologa, otorinolaringolog, dermatologa, ortopeda, pneumologa, urologa, gastroenterologa, reumatologa, neurologa, psihijatra, alergologa i endokrinologa, te pokriva bolničke njege u državnim bolnicama i klinikama koje imaju ugovor sa OAE (u ostalim isključivo u potvrđenim hitnim slučajevima).¹⁴⁸

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Sistem u kom samozaposleni sami određuju premiju penzionog osiguranja, uz cjenovno prihvatljive jedinstvene premije za javno zdravstveno osiguranje je fleksibilan model u kom samozaposleni plaćaju iznose osiguranja koje mogu priuštiti. Posebna kategorija za osobe koje počinju s preduzetništvom i imaju status osiguranika manje od 5 godina, a u kojoj se doprinosi plaćaju u vrlo prihvatljivim iznosima je odličan model za poticaj ulaska u formalno poslovanje i ostvarenje punih prava na osnovu osiguranja u periodu u kom se razvija biznis.

¹⁴³ FreelancerMap, Kako freelance-ati u Grčkoj, dostupno na: <https://www.freelancermap.com/blog/freelancing-in-greece/#taxes>

¹⁴⁴ PWC – Svjetski porezni sažetci, Grčka, Individualni – porez na dohodak, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/greece/individual/taxes-on-personal-income>

¹⁴⁵ PWC – Svjetski porezni sažetci, Grčka, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/greece/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹⁴⁶ PWC – Svjetski porezni sažetci, Grčka, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/greece/corporate/other-taxes>

¹⁴⁷ Alvara, PDV registracija u Grčkoj, dostupno na: <https://www.avalara.com/vatlive/en/country-guides/europe/greece/greek-vat-registration.html>

¹⁴⁸ Greece Index, Osiguravajuća organizacija za samozaposlene, dostupno na: https://www.greeceindex.com/general/greece_health_public_insurance_oaee/

<p>Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?</p> <p>Samozaposleni nisu definisani u radnoj legislativi, tj. Zakon o radu¹⁴⁹ ne definiše ovaj pojam. On se koristi u Zakonu o tržištu rada¹⁵⁰ u kontekstu programa i podrške samozapošljavanju, gdje su samozaposlene osobe one koje su započele poslovanje osnivanjem poslovnog subjekta u organizacijskim oblicima obrta / trgovačkog društva/ samostalne djelatnosti / ustanova¹⁵¹. U Zakonu o doprinosima¹⁵² se sve nabrojane kategorije samozaposlenih osiguranika definišu odvojeno, a samozaposlene osobe se spominju u kontekstu EU propisa i država članica EU.</p>						
<p>Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?</p> <p>Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici), već im zakonska legislativa omogućava da odaberu da li će poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt (pravno lice / obrt). Poslovni prihod fizičke osobe se tretira kao drugi dohodak i u tom slučaju se najčešće sklapaju ugovori o djelu ili autorski ugovori za obavljanje poslova. Druga opcija je registracija poslovnog subjekta – društva (poput j.d.o.o. ili d.o.o.) ili obrta/samostalne djelatnosti.¹⁵³</p>						
<p>Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?</p> <p>Doprinosi: za zaposlene i samozaposlene obavezni doprinosi za socijalno osiguranje se plaćaju za penziono i zdravstveno osiguranje – na ostvareni prihod (bruto plata od nesamostalnog rada) za radnike u sopstvenom društvu ili na zakonom propisanu osnovicu (umnožak prosječne plate i koeficijenta 0,65 za osiguranika po osnovi obrta i ostalih samostalnih djelatnosti; 1,1 po osnovi slobodnog zanimanja i sporta; 0,55 po osnovi poljoprivrede i šumarstva¹⁵⁴) za samostalne preduzetnike. Zbirna stopa doprinosa je 36,5% za obje kategorije – doprinosi za dva stuba penzionog osiguranja od 20% (15% osiguranje na osnovu generacijske solidarnosti i 5% osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje), te obvezno zdravstveno osiguranje po stopi od 16,5%. Po ugovoru o djelu, bez obzira da li je osoba nezaposlena, u radnom odnosu ili penzioner, plaćaju se doprinosi po sljedećim stopama: 10% bruto honorara za dva stuba penzionog osiguranja po stopi (7,5% i 2,5%) i 7,5% bruto honorara za doprinos za zdravstveno osiguranje¹⁵⁵ – ukupan trošak isplatioca je 107,5% bruto honorara. Na autorske honorare se plaćaju doprinosi po sljedećim stopama: 10% bruto honorara za penziono (10% plaćaju penzioneri i drugi osiguranici za I. stub generacijske solidarnosti, a ostali osiguranici 7,5% za I. stub + 2,5% za II. stub), i 7,5% bruto honorara za zdravstveno osiguranje. Kod autorskih ugovora koji su sklopljeni u pismenoj formi, za razliku od ugovora o djelu, pri utvrđivanju osnovice za obračun doprinosa se priznaju izdaci (30% za autorski ugovor, a 55% za autorski ugovor umjetnika)¹⁵⁶, pa zbog načina obračuna doprinosa ukupan trošak isplatioca iznosi 105,75% za autorski, odnosno 103,375% bruto honorara umjetnika.</p> <p>Porez na dohodak: Obveznik je svako fizičko lice koje prihoduje dohodak i plaća se na prihod ostvaren u cijelom svijetu. Nerezidenti plaćaju porez na dohodak ostvaren u Hrvatskoj, a nerezidenti ga nisu dužni plaćati ukoliko je umjetnička, zabavljačka, sportska naknada/honorar uplaćena pravnom subjektu u inostranstvu, kada se postaje predmetom zadržavanja poreza u skladu sa Zakonom o porezu na dobit. U Hrvatskoj je stopa poreza na dohodak diferencirana i primjenjuje se na poreznu osnovicu koja se utvrđuje u postupku utvrđivanja godišnje porezne obveze. Dohodak je razlika između prihoda u poreznom razdoblju i rashoda nastalih u istom poreznom razdoblju, a godišnji dohodak čine prihodi od nesamostalnog rada, samostalne djelatnosti i drugi prihodi koji se ne smatraju konačnim¹⁵⁷.</p> <table border="1"> <tr> <td>Stopa</td> <td>Godišnji prihod</td> </tr> <tr> <td>20%</td> <td>do 48.000€ (360.000 KRK).</td> </tr> <tr> <td>30%</td> <td>iznad 360.000 KRK.</td> </tr> </table>	Stopa	Godišnji prihod	20%	do 48.000€ (360.000 KRK).	30%	iznad 360.000 KRK.
Stopa	Godišnji prihod					
20%	do 48.000€ (360.000 KRK).					
30%	iznad 360.000 KRK.					

¹⁴⁹ Zakon.hr, Zakon o radu – prečišćen tekst, Narodne novine 93/14, 127/17, 98/19, na snazi od 1.1.2020., dostupno na:

<https://www.zakon.hr/z/307/Zakon-o-radu>

¹⁵⁰ Zakon.hr, Zakon o tržištu rada – prečišćen tekst, Narodne novine 118/18, 32/20, 18/22, na snazi od 17.2.2022., dostupno na:

<https://www.zakon.hr/z/1751/Zakon-o-tr%C5%BEi%C5%A1tu-rada>

¹⁵¹ Hrvatski zavod za zapošljavanje, Katalog mjera – potpora za samozapošljavanje, dostupno na: [https://mjere.hr/katalog-](https://mjere.hr/katalog-mjera/potpورا-za-samozapojljavanje)

[mjera/potpورا-za-samozapojljavanje](https://mjere.hr/katalog-mjera/potpورا-za-samozapojljavanje)

¹⁵² Zakon.hr, Zakon o doprinosima – prečišćen tekst, Narodne novine 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13,

41/14, 143/14, 115/16, 106/18, na snazi od 01.01.2019., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima>

¹⁵³ Saop d.o.o. – Minimax poslovno-računovodstveni program, Baza znanja – blog - Kako je uređen rad freelancera u Hrvatskoj?,

dostupno na: <https://www.minimax.hr/blog-kako-je-uredjen-rad-freelancera-u-hrvatskoj/>

¹⁵⁴ Zakon.hr, Zakon o doprinosima – prečišćen tekst, Narodne novine 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13,

41/14, 143/14, 115/16, 106/18, na snazi od 01.01.2019., član 66., dostupno na: [https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-](https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima)

[doprinosima](https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima)

¹⁵⁵ LEXPERA d.o.o., Ugovor o radu, ugovor o djelu i ugovor o autorskom djelu - najvažnije razlike i primjeri ugovora, dostupno na:

<https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/46106>

¹⁵⁶ Saop d.o.o. – Minimax poslovno-računovodstveni program, Besplatni poslovni savjeti – Kalkulator plata, dostupno na:

<https://www.minimax.hr/kalkulator-placa/kalkulator-placa-autorski-honorar/>

¹⁵⁷ Zakon.hr, Zakon o porezu na dohodak - pročišćeni tekst, Narodne novine 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20, na snazi od

01.01.2021., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>

Porez na dobit¹⁵⁸: Stopa poreza na dobit je 18%. Obveznici sa prihodima manjim od 7,5 miliona HRK u poreznom periodu plaćaju porez po stopi od 10%. Obveznici su preduzeća angažovana u nezavisnoj aktivnostima na dugoročnom osnovu s ciljem kreiranja profita, podružnice stranih preduzeća, preduzeća koja kontrolišu udjele u kapitalu i privatna lica koja odluče da plaćaju porez na dobit umjesto na dohodak.

PDV: Standardna stopa je 25%, a primjenjuju se niže stopa od 13% i 5%. PDV se plaća na prodaju dobara i pružanje usluga, uvoz dobara i nabavku dobara unutar Zajednice. Porez se plaća i elektronski prijavljuje do 20. dana u narednom mjesecu, a kvartalnu prijavu mogu raditi obveznici koji nemaju transakcije sa EU obveznicima i čija ukupna vrijednost dobara i usluga pruženih u prethodnoj godini nije premašila 800.000 HRK. Obveznici su preduzetnici koji isporučuju robu ili pružaju usluge u Hrvatskoj. Preduzetnik je svaka osoba koja nezavisno provodi bilo koju ekonomsku aktivnost. Preduzeća moraju da pribave PDV broj ako nabavljaju robu ili usluge iz ili ih isporučuju u EU – izvoz povlači obavezu PDV registracije. Obaveza registracije nastaje kada vrijednost prometa u kalendarskoj godini premaši 300.000 HRK, a moguća je dobrovoljna registracija.¹⁵⁹

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Osiguranja se dobijaju plaćanjem obaveznih doprinosa. Penziono osiguranje ima dva stuba – generacijske solidarnosti i individualne štednje, tako da se prava ostvaruju po svim vrstama poslovanja. Zdravstveno osiguranje se sigurno može koristiti samo u slučaju formalne samozaposlenosti, dok osobe koje ostvaruju druge dohotke (ugovori o djelu, autorski honorari) prijavu na obvezno zdravstveno osiguranje podnose, te stiču status osiguranika, pod određenim uvjetima: ako ne ostvaruju pravo na obvezno zdravstveno osiguranje po drugoj osnovi, ako imaju prebivalište ili odobren stalni boravak u Republici Hrvatskoj i ako im je uplaćen jednokratnom ili višekratnim uplatama u posljednjih pet godina doprinos za obvezno zdravstveno osiguranje najmanje u visini doprinosa obračunatog na najnižu osnovicu za obračun doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje za razdoblje od šest mjeseci.¹⁶⁰

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

U Hrvatskoj se dodjeljuje finansijska podrška nezaposlenim osobama za samozapošljavanje (pokretanje poslovanja) u maksimalnom gotovinskom iznosu od 16.000€ (120.000 HRK). Dio od 40.000 HRK za registraciju obrta s paušalnim oporezivanjem, tj. u visini od 55.000 HRK za registraciju ostalih organizacijskih oblika poslovanja (dohodovni obrt, trgovačko društvo, samostalna djelatnost i ustanova), što je iznos sredstava potreban za 24 mjeseca za plaćanje doprinosa, koliko traje podrška. Ostatak moguće podrške - varijabilni iznosi razlikuju se zavisno o registrovanoj djelatnosti za koju se dodjeljuje potpora, a prihvatljivi troškovi mogu se razvrstati u 5 kategorija: kupovina nove opreme, prijevoznih sredstava, sirovine i potrošnog materijala, franšiza i kupovina ili zakup software-a.

Njemačka

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Slobodnjaci obavljaju naučnu, umjetničku, obrazovnu ili književnu djelatnost koja ne podliježe trgovačkim propisima. Prema odjeljku 18. Zakona o porezu na dohodak¹⁶¹ i odjeljku 1. Zakona o ortačkom društvu¹⁶², to uključuje sljedeća zanimanja: članovi odvjetničkih komora, patentni zastupnici, revizori, porezni savjetnici, ekonomisti savjetnici i poslovni ekonomisti, revizori, porezni agenti, inženjeri, arhitekti, liječnici, stomatolozi, veterinari, nemedicinski praktičari, fizioterapeuti, primalje, terapijski maseri, kvalificirani psiholozi, komercijalni kemičari, piloti, novinari, fotoreporter, tumači, prevoditelji i slična zanimanja te naučnici, umjetnici, pisci, učitelji i odgajatelji, muzičari, dizajneri, informatički konzultanti, fotografi, snimatelji, predavači, logopedi, marketinški konzultanti, istraživači tržišta, dizajneri interijera, glumci, pisci, copywriteri itd. Medijski radnici i muzičari bilo koje vrste nazivaju se još i «stalni freelanceri».

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

U Njemačkoj da bi slobodnjak mogao da pruža usluge, potrebno je registrovati samozapošljavanje. Prijava ove vrste moguća je na dvije osnove: prijava slobodnog rada – prijava se vrši u nadležnoj poreznoj upravi slanjem Upitnika za poreznu registraciju (Fragebogen zur steuerlichen Erfassung¹⁶³) sa informacijama koje usluge će slobodnjak obavljati, također potrebno je navesti način utvrđivanja dobiti (uobičajeno je obračun viška prihoda uporedbom prihodi i rashodi). Na osnovu ovih informacija porezna

¹⁵⁸ PWC – Svjetski porezni sažetci, Hrvatska, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/croatia/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹⁵⁹ PWC – Svjetski porezni sažetci, Hrvatska, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/croatia/corporate/other-taxes>

¹⁶⁰ Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Ko su osigurane osobe HZZO-a, dostupno na: <https://hzzo.hr/obvezno-osiguranje/tko-su-osigurane-osobe-hzzo>

¹⁶¹ https://www.gesetze-im-internet.de/estg/___18.html

¹⁶² https://www.gesetze-im-internet.de/partgg/___1.html

¹⁶³ <https://www.formulare-bfinv.de/ffw/content.do>

uprava mu dodjeljuje porezni broj¹⁶⁴ i identifikacijski porezni broj na promet (UID) koji je potreban za poslovanje van zemalja EU. Druga vrsta prijave jeste registracija malog obrta koji će biti registriran kod lokalnog obrtnog ureda, komore ili slično, gdje se upisuje u trgovački registar. Upravo iz razloga čime će se samozaposleni baviti i na osnovu čega, porezna uprava je odgovorna za prepoznavanje da li se obavlja slobodna djelatnost, što na kraju rezultira izuzećem određenih poreza ili obaveznih plaćanja. Freelanceri mogu formirati pravni oblik kao partnersko društvo (udruživanjem više freelancera) bez obavezno početnog kapitala jer se odgovornost temelji na privatnoj imovini. Također je moguće da slobodnjaci osnuju društvo s ograničenom odgovornošću ili preduzetničko društvo (UG), međutim, kod ovog osnivanja dobit preduzeća podliježe porezu na promet. Time se eliminira privilegija oslobađanja od poreza na promet za slobodnjake.

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: Kao freelancer u Njemačkoj¹⁶⁵, obavezno je imati zdravstveno osiguranje i osiguranje od nezgode, što je moguće birati između zakonskog i privatnih zdravstvenog osiguranja, a opet unutar odabranog posebnog tarifnog modela. Izuzetak osiguranja je kod dizajnera, umjetnika i publicista, oni se osiguravaju preko Fonda socijalnog osiguranja umjetnika koje preuzima obaveze plaćanja za njih. Slično je sa penzionim osiguranjem određenih zanimanja koja imaju svoje udruge, fondove i sl., uz članstvo, automatski se uplaćuju doprinosi. Penziono osiguranje uplaćuje se dobrovoljno za sve ostale. Izuzetak su učitelji, babice, piloti i druga zanimanja koja se smatraju posebno ugroženima, oni imaju obavezu uplaćivanja u penzioni fond. Ako se radi o «stalnim freelancerima» koji imaju status kao stalni uposlenici¹⁶⁶, ali su i dalje slobodnjaci, u tom slučaju podliježu obaveznom penzionom osiguranju¹⁶⁷. Ujedno imaju i pravo na plaćeni godišnji odmor. Doprinos za obvezno zdravstveno osiguranje temelji se na realno ostvarenom dohotku, međutim slobodnjaci mogu birati između snižene stope doprinosa i opće stope doprinosa koja iznosi 14,6% osiguranog dohotka.

Za izračun doprinosa samozaposlenih s punim radnim vremenom, primjenjuje se jedinstveni pretpostavljeni minimalni dohodak. Ovaj minimalni prihod iznosi 1.061,67€ mjesečno. Ako su primanja slobodnjaka niža, freelancer je i dalje klasificiran kao da zarađuje u visini minimalnog dohotka i mora plaćati 148,63 ili 155€ mjesečno (smanjeno ili redovno) plus dodatni doprinos. Ako je prihod veći, cjelokupni prihod podliježe doprinosima. Mjesečni teret ne ostaje isti bez obzira na primanja dok ne dosegne granicu doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje. Ovaj limit trenutno iznosi prihod od 56.200€ godišnje ili 4.687,50€ mjesečno. Međutim, pretpostavlja da samozaposleni i slobodnjaci imaju mjesečna primanja koja su iznad granice za utvrđivanje doprinosa od 4.687,50€. Freelanceri u pravilu moraju platiti maksimalnu stopu. To je trenutno maksimalno 684,38€ mjesečno plus dodatni doprinos, pod uvjetom da je odabrano pravo na zakonsku naknadu za bolovanje.¹⁶⁸ U prve tri kalendarske godine od početka samostalne djelatnosti moguće se odlučiti za tzv. polustandardni doprinos koji iznosi od 292,50 - 305,97€ mjesečno.

Porez na dohodak: U Njemačkoj (2022) postoji ograničenje prihoda od 9.984€, sve iznad toga je oporezivo. Porez na dohodak (Einkommenssteuer) ovisi o godišnjem prihodu od slobodnog rada, odnosno što je prihod veći time je i porez na dohodak. Upravo pri registriranju samozapošljavanja kod porezne uprave obavezno je navesti očekivani prihod prve godine, gdje se na temelju toga utvrđuje prva akontacija poreza na dohodak, koja se vrši svaka tri mjeseca. Što je dobit veća, to je viša porezna stopa (progresivna stopa). Do prihoda od 9.984€ prihod ostaje neoporeziv tokom jedne kalendarske godine (2022.). S 9.985€ porezna stopa raste sa 14% na sve do 42%. Porezna stopa od 42% odnosi se na godišnje prihode između 58.597 i 277.826€. Godišnji prihod od 277.826€ ili više oporezuje se 45%.

PDV: U Njemačkoj stopa poreza na promet iznosi 19% i odnosi se na sve što ne podliježe sniženoj poreznoj stopi ili nije oslobođeno poreza na promet. Niža porezna stopa iznosi 7% i primjenjuje se na namirnice, knjige i časopise, lokalni javni prijevoz, ulaznice za koncert kao i pozorišta ili muzeje, žive životinje, dok se stopa od 0% poreza primjenjuje na neke usluge i robu – osiguranje, kreditno posredovanje, pomorski i zračni prijevoz, isporuke unutar Zajednice i međunarodne isporuke.¹⁶⁹

Prema Zakonu o porezu na promet, član 19¹⁷⁰, mali preduzetnici oslobođeni su PDV-a, ako prošlogodišnji promet nije bio veći od 22.000€ i ako predviđeni bruto godišnji prihod za tekuću godinu nije veći od 50.000€. Plaćanje ovog poreza obračunava se mjesečno ili tromjesečno, ovisno o očekivanoj visini prihoda. Neki su slobodnjaci općenito oslobođeni PDV-a jer pripadaju određenoj profesionalnoj grupi kao što su ljekari, nemedicinski praktičari, primalje, psihoterapeuti, financijski savjetnici i brokери u osiguranju.¹⁷¹

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa.

¹⁶⁴ <https://www.fuer-gruender.de/wissen/unternehmen-fuehren/buchhaltung/steuernummer-beantragen/>

¹⁶⁵ <https://amt24.sachsen.de/zufi/lebenslagen/5000111>

¹⁶⁶ https://www.gesetze-im-internet.de/tvg/_12a.html

¹⁶⁷ https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_6/_9.html

¹⁶⁸ <https://www.fuer-gruender.de/wissen/existenzgruendung-planen/branchentipps/freiberufler/krankenversicherung/>

¹⁶⁹ <https://www.die-mehrwertsteuer.de/deutschland/>

¹⁷⁰ https://www.gesetze-im-internet.de/ustg_1980/_19.html

¹⁷¹ <https://www.ihk-muenchen.de/de/Service/Recht-und-Steuern/Steuerrecht/Umsatzsteuer/Umsatzsteuersätze/>

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Nezaposlene osobe koje se žele samozaposliti dobijaju početni poticaj od Federalnog zavoda za zapošljavanje. To se odnosi na primatelje naknade za nezaposlene i iznosi visinu zadnje primljene naknade za nezaposlene plus paušal od 300€. Početne poticaje za samozaposlene početno se isplaćuju šest mjeseci uz naknadu za nezaposlene.¹⁷²

U prve tri kalendarske godine od početka samostalne djelatnosti moguće se odlučiti za tzv. polustandardni doprinos koji iznosi od 292,50 - 305,97€ mjesečno.

Sjeverna Makedonija

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni nisu definisani u radnoj legislativi, tj. Zakon o radu, već se termin koristi u drugoj legislativi u kontekstu programa i podrške samozapošljavanju. **Slobodni ugovarači** (freelanceri) također nisu definisani, ali imaju mogućnost da kroz ugovore definisane Zakonom o obligacionim odnosima rade za domaće i strane klijente.¹⁷³

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici), već im zakonska legislativa omogućava da odaberu da li će poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt. **Fizička osoba** može ostvarivati prihod sklapajući obligacione ugovore¹⁷⁴. **Registracija** poslovnog subjekta se može napraviti u obliku društva ili preko Agencije za privremeno zapošljavanje (Native Teams).

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: za zaposlene u sopstvenom društvu se plaćaju na osnovica koju čini plata, a koja ne može biti niža od 50% proječne plate, niti viša od 16 prosječnih plata. Poslodavci su obavezni da obračunaju, zadrže i plate doprinose radnika u fondove socijalnog osiguranja, kao i porez na dohodak. Plaćaju se po zbrinjoj stopi od 28% (18,8% za PIO, 7,5% za zdravstvo, 1,2% za osiguranje od nezaposlenosti i 0,5% za dodatno zdravstveno osiguranje)¹⁷⁵. Kada se registruje preko „Native Teams“, doprinosi i porez se plaćaju na bruto dohodak, ili na minimalnu platu po istim stopama. **Po ugovoru o djelu** i sličnim ugovorima se ne plaćaju doprinosi, već samo porez na dohodak¹⁷⁶.

Porez na dohodak: se plaća po stopi od 10% na dohodak od rada, samozaposlenosti, dohodak od autorskih naknada i prava industrijskog vlasništva, dohodak od prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda (od 1.1.2023 će se primjenjivati diferencirane stope od 10% i 18% za godišnji dohodak iznad 17.500€ (1.080.000 MKD godišnje – 90.000 MKD mjesečno)), te dohodak od najma, kapitala, od osiguranja, kapitalni dobitak, kao i drugi oporezivi dohodak (od 1.1.2023 će se primjenjivati diferencirane stope od 0%, 10% i 15%). Porezna stopa na dobitke ostvarene od igara na sreću je 15%.¹⁷⁷

Porez na dobit¹⁷⁸: Sva pravna lica su obveznici. Rezidenti plaćaju porez na dobit iz cijelog svijeta, a nerezidenti na dobit koju je ostvarila stalna poslovna jedinica. Porezna stopa je 10%. Društva mogu odabrati da koriste jednostavan porezni režim na osnovu godišnje zarade ako ispunjavaju zakonske uslove – ako je njihov ukupni godišnji prihod iz svih izvora između 49.000€ i 81.000€ (3 miliona i 6 miliona MKD). Tada plaćaju porez po stopi od 1% na svu dobit. Pod ovim režimom je izuzeće od plaćanja poreza moguće za sve kompanije čiji godišnji prihod ne prelazi 49.000€ (3 miliona MKD).

PDV: Standardna stopa je 18%, primjenjuju se snižene stope od 5% i 10%. Svi porezni obveznici čiji godišnji promet prelazi 32.500€ (2 miliona MKD) se moraju registrovati kao PDV obveznici, a moguća je dobrovoljna registracija na početku svake godine. Obračunski period je kalendarski mjesec, odnosno kalendarski kvartal za dobrovoljne obveznike i one čiji ukupan prihod nije prelazio 405.000€ (25 miliona MKD). PDV se prijavljuje 25 dana, a plaća do 30 dana od kraja obračunskog perioda.¹⁷⁹

¹⁷² <https://www.lexfree.de/beitrag/zuschuesse-fur-selbststandige>

¹⁷³ Freelance from MK, Freelancer prema Makedonskim zakonima, dostupno na: <https://www.freelancefrom.mk/pozicija-na-frilenserite-vo-makedonija/frilenser-spored-makedonskite-zakoni>

¹⁷⁴ eKapija – Dnevna navika uspješnih, Da li se crnogorski frilenseri tretiraju kao preduzetnici?, dostupno na: <https://me.ekapija.com/news/3441172/da-li-se-crnogorski-frilenseri-tretiraju-kao-preduzetnici>

¹⁷⁵ PWC – Svjetski porezni sažetci, Sjeverna Makedonija, Individualni - Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/north-macedonia/individual/other-taxes>

¹⁷⁶ Freelance From MK, Freelanceri – davatelji usluga, dostupno na: <https://www.freelancefrom.mk/pozicija-na-frilenserite-vo-makedonija/frilenser-davatel-na-uslugi>

¹⁷⁷ PWC – Svjetski porezni sažetci, Sjeverna Makedonija, Individualni – Porez na dohodak, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/north-macedonia/individual/taxes-on-personal-income>

¹⁷⁸ PWC – Svjetski porezni sažetci, Sjeverna Makedonija, Korporativni – Porez na dobit, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/north-macedonia/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹⁷⁹ PWC – Svjetski porezni sažetci, Sjeverna Makedonija, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/north-macedonia/corporate/other-taxes>

<p>Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?</p> <p>Formalno samozaposlene osobe ostvaruju prava plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa. Oni koji nemaju registrovano poslovanje, nemaju obavezu plaćanja ni pravo na korištenje penzionog i zdravstvenog osiguranja, ako ne uplate sami u privatne fondove.</p>
<p>Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?</p> <p>U Sjevernoj Makedoniji se dodjeljuje finansijska podrška za samozapošljavanje (pokretanje poslovanja) u formi bespovratnih sredstava od Agencije za zapošljavanje u inosu od 5.000€¹⁸⁰, kao i programi kreditne podrške od strane Ministarstva rada i socijalne politike¹⁸¹.</p>

Slovenija

<p>Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?</p> <p>Samozaposleni - U Zakonu o radnom odnosu ne postoji definicija samozaposlenog lica, već definicija proizlazi iz drugih zakona. Zakon o privrednim društvima definiše samostalno poduzetnika kao fizičko lice koje samostalno obavlja privrednu djelatnost. Samozaposlena osoba je lice koje obavlja privrednu djelatnost u svrhu ostvarivanja dobiti, a nije radnik ili državni službenik. Bitna karakteristika svih samozaposlenih lica je da svoj posao obavljaju samostalno i nezavisno. Samozaposlena osoba je osoba koja obavlja obrtničku ili drugu profesionalnu djelatnost kao jedinu ili glavnu profesiju, ne zapošljava druge radnike i ne uključuje druge osobe u radni proces. Samozaposlena osoba je i osoba koja je u skladu s propisima o penzionom i invalidskom osiguranju osigurana kao poljoprivrednik, ne zapošljava druge radnike i u radni proces uključuje samo članove svoje porodice.</p>
<p>Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?</p> <p>Samozaposleni su podijeljeni u tri grupe: 1) redovni samostalni poduzetnik (s.p.) (osobe koje samostalno obavljaju privrednu djelatnost u Republici Sloveniji), 2) fizička lica koja samostalno obavljaju profesionalnu djelatnost – popodnevi s.p. (osobe koje samostalno obavljaju drugu dozvoljenu djelatnost u Republici Sloveniji) 3) osobe koje su u inostranstvu upisane u odgovarajući registar za obavljanje samostalne djelatnosti i na koje se primjenjuje zakonodavstvo Republike Slovenije u skladu sa propisima Europske unije (samostalna djelatnost registrovana u drugoj državi članici Europske unije).</p> <p>Samostalni poduzetnik je fizičko lice koje je registrovalo s.p. Fizičko lice može postati samostalni poduzetnik u slučaju da je državljanin EU-a ili da živi u Sloveniji najmanje godinu dana. Za registraciju s.p.-a potreban je slovenski porezni broj i lični identifikacijski broj (EMŠO) i poslovna adresa u Sloveniji. Za registraciju nije potreban osnovni kapital. Samostalni poduzetnik odgovara za poslovno ponašanje svojom ličnom imovinom.</p>
<p>Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?</p> <p>Doprinosi: Samozaposlene osobe su dužne prijaviti se na osiguranje te plaćati socijalne doprinose. Samozaposlena lica priključuju se u sva četiri sistema obaveznog socijalnog osiguranja jednom prijavom i plaćaju doprinose za penziono i invalidsko osiguranje, zdravstveno osiguranje, doprinos za roditeljsku brigu i doprinos za slučaj nezaposlenosti. Registracija se vrši na SPOT portalu (Slovenska poslovna tačka – one-stop shop). Procenat doprinosa je 38,2% od osnovice (za PIO 24,35%, za zdravstveno osiguranje 13,45%, za roditeljsku brigu i slučaj nezaposlenosti 0,40%), a minimalna osnovica predstavlja 60 % prosječne plate u Republici Sloveniji za prethodnu godinu. Maksimalna osnovica iznosi 350% prosječne plate u Republici Sloveniji za prethodnu godinu.¹⁸² Samostalni poduzetnik koji ima registrovan popodnevni s.p. plaća samo paušalno doprinose koji su fiksni i definisani su Zakonom o zdravstvenom osiguranju i Zakonom o penzijskom osiguranju. Trenutno iznose 77,29€. ¹⁸³ Ukoliko otvara prvi s.p., samostalni poduzetnik ima pravo na olakšicu za doprinose. U prvoj godini rada samostalni poduzetnik plaća 50% niže penzione doprinose u okviru socijalnih doprinosa, u drugoj godini za 30% niže. ¹⁸⁴</p> <p>Porez na dohodak: Samostalni poduzetnik može se oporezivati na osnovi normiranih troškova pod uvjetom da u prethodnoj poreznoj godini njegov poslovni prihod ne prelazi 50.000€ za popodnevni s.p., tj. 100.000€ za redovni s.p., a iznos maksimalnih normiranih troškova ne prelazi 40.000€ za popodnevni s.p, te 80.000€ za redovni s.p.¹⁸⁵ Primjer, ako se samostalni poduzetnik oporezuje na osnovu normiranih troškova i ima otvoren popodnevni s.p., gdje ima ukupan godišnji prihod od 80.000€ izračun sljedeći: Prihod 80.000€ – Normirani troškovi 40.000€ = Porezna osnovica 40.000€ * Porezna stopa 20% = Porez 8.000€.</p>

¹⁸⁰ Agencija za zapošljavanje Sjeverne Makedonije, Samozapoložavanje uz grant, dostupno na: https://av.gov.mk/nastani-ns_article-samovrabetovanje-so-grant.nspj

¹⁸¹ Ministarstvo rada i socijalne politike Sjeverne Makedonije, Projekt kreditiranja samozapošljavanja, dostupno na: <https://www.mtsp.gov.mk/proekt-za-samovrabetovanje-so-kreditiranje.nspj>

¹⁸² Zavod za penziono i invalidsko osiguranje Slovenije, Samozaposlene osobe, dostupno na: <https://www.zpiz.si/content2020en/self-employed-persons>

¹⁸³ Data – Doprinosi za s.p. u Sloveniji: dostupno na: <https://data.si/hr/doprinosi-za-s-p-u-sloveniji/>

¹⁸⁴ Data – Samostalni poduzetnik i paušalno oporezivanje u Sloveniji, dostupno na: <https://data.si/hr/samostalni-poduzetnik-i-pausalno-oporezivanje-u-sloveniji/>

¹⁸⁵ Data – Samostalni poduzetnik i paušalno oporezivanje u Sloveniji, dostupno na: <https://data.si/hr/samostalni-poduzetnik-i-pausalno-oporezivanje-u-sloveniji/>

Samostalni poduzetnik može ostati u sistemu oporezivanja sa normiranim troškovima samo ako ne premaši prihod od 300.000€ dvije uzastopne godine.

PDV¹⁸⁶: Osnovna stopa iznosi 22%. Niža stopa od 9,5% se primjenjuje na: namirnice, žive životinje, sjemena, biljke, vodosnabdijevanje, lijekove, medicinsku opremu, prijevoz putnika, ulaznice, autorske naknade za pisce i izvođače, određena umjetnička djela, određene stambene nekretnine, renoviranje stambenih objekata, čišćenje stambenih objekata, hotelski smještaj, korištenje sportskih objekata, usluge sahrane i kremacije, službu javne higijene, sitne popravke bicikala, obuće i odjeće, usluge kućne njege, frizerske usluge i nabavka cvijeća. Super snižena stopa od 5% primjenjuje se za nabavku knjiga i novina. Prag za registraciju je promet od 50.000€.

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sve samozaposlene osobe dužne su plaćati doprinose, te ostvaruju pravo po osnovu plaćenih doprinosa.

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Ukoliko otvara prvi s.p., samostalni poduzetnik ima pravo na olakšicu za doprinose. U prvoj godini rada samostalni poduzetnik plaća 50% niže penziona doprinosa u okviru socijalnih doprinosa, u drugoj godini za 30% niže. Samostalni poduzetnik može smanjiti osnovicu za doprinose za 20 % ukoliko smatra da je obračunata osnova previsoka u odnosu na očekivane rezultate tekuće poslovne godine.¹⁸⁷

Srbija

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni nisu definisani u radnoj legislativi, tj. Zakon o radu¹⁸⁸ ne definiše ovaj pojam, ali spominje termin samozapošljavanja u kontekstu mjera za „novo zapošljavanje viška zaposlenih“. Termin „samozapošljavanje“ se koristi u Zakonu o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti¹⁸⁹ u kontekstu definisanja podrške samozapošljavanju kao jedne od mjera aktivnih politika zapošljavanja gdje je samozapošljavanje „osnivanje radnje, zadruge, poljoprivrednog gazdinstva ili drugog oblika preduzetništva... kao i osnivanje privrednog društva ukoliko osnivač zasniva u njemu radni odnos“¹⁹⁰. U Zakonu o doprinosima¹⁹¹ se sve nabrojane kategorije samozaposlenih osiguranika definišu odvojeno, a samozapošljavanje se spominje u kontekstu nemogućnosti korištenja oslobođanja od plaćanja doprinosa ako je korištena subvencija za samozapošljavanje.

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Slobodni ugovarači ne moraju registrovati poslovanje i postati formalno samozaposleni (preduzetnici), već im zakonska legislativa (još uvijek) omogućava da odaberu da li će poslovnom aktivnošću baviti kao fizičko lice ili kao privredni subjekt (pravno lice / samostalni preduzetnik). Prihod fizičke osobe (lice koje ostvaruje ugovorenu naknadu) za izvršen rad po osnovu ugovora o djelu, autorskom ugovoru, ugovoru o dopunskom radu i drugim ugovorima ili nekom drugom osnovu ostvaruje se tretira kao „ugovorena naknada“ za rad u kojoj su sadržani porez i doprinosi koji se plaćaju na teret lica koja ostvaruju tu naknadu.¹⁹² Druga opcija je registracija poslovnog subjekta – društva (poput d.o.o.) ili preduzetničke djelatnosti.

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Doprinosi: za zaposlene i samozaposlene se plaćaju za penziono, zdravstveno i osiguranje od nezaposlenosti. Vlasnici privrednih društava plaćaju doprinose na ugovorenu naknadu (bruto plata od nesamostalnog rada) za radnike u sopstvenom privrednom društvu, odnosno na „najnižu mjesečnu osnovicu“ za osnivače koji nisu zasnovali radni odnos u privrednom društvu. Samostalni preduzetnici plaćaju doprinose na a) mjesečni iznos lične zarade (koji sami određuju) čime su dužni sebi isplaćivati ličnu zaradu (platu) ili b) oporezivu dobit, ako preduzetnik ne isplaćuje ličnu zaradu ili c) paušalno utvrđen prihod za preduzetnike koji

¹⁸⁶ PWC – Worldwide Tax Summaries, Slovenija, dostupno na: <https://taxsummaries.pwc.com/slovenia/corporate/other-taxes>

¹⁸⁷ Data – Doprinosi za s.p. u Sloveniji: dostupno na: <https://data.si/hr/doprinosi-za-s-p-u-sloveniji/>

¹⁸⁸ Zakon o radu, Službeni glasnik RS, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US, 113/2017 i

95/2018 - autentično tumačenje, dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_radu.html

¹⁸⁹ Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, Službeni glasnik RS, br. 36/2009, 88/2010, 38/2015, 113/2017, 113/2017 - dr. zakon i 49/2021), dio „4. Mere aktivne politike zapošljavanja“, dostupno na:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zaposljavanju_i_osiguranju_za_slucaj_nezaposlenosti.html

¹⁹⁰ Ibid, član 51.

¹⁹¹ Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Sl. glasnik RS, br. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011, 7/2012 - usklađeni din. izn., 8/2013 - usklađeni din. izn., 47/2013, 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 57/2014, 68/2014 - dr. zakon, 5/2015 - usklađeni din. izn., 112/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 7/2017 - usklađeni din. izn., 113/2017, 7/2018 - usklađeni din. izn., 95/2018, 4/2019 - usklađeni din. izn., 86/2019, 5/2020 - usklađeni din. izn., 153/2020, 6/2021 - usklađeni din. izn., 44/2021, 118/2021 i 10/2022 - usklađeni din. izn.), dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-doprinosima-za-obavezno-socijalno-osiguranje.html>

¹⁹² Ibid, član 16, stav 1, tačke 17. i 18.

ispunjavaju uslove propisane u Zakonu o porezu na dohodak građana¹⁹³. Zbirna stopa doprinosa je 36,05% za obje kategorije (25% za PIO, 10,3% za zdravstveno, i 0,75% za osiguranje za slučaj nezaposlenosti - 0,75%). **Po ugovoru o djelu** postoji razlika u plaćanju između osoba koje imaju zdravstveno osiguranje po nekom osnovu (zaposleni, penzioneri) i nezaposlenih osoba. Nezaposleni plaćaju pune stope doprinosa za penziono i zdravstveno osiguranje, dok prva grupa plaća samo punu stopu doprinosa za PIO¹⁹⁴. Doprinose je dužan da obračuna, obustavi i uplati isplatilac ugovorene naknade prilikom isplate ugovorene naknade, a u slučajevima kada isplatilac nije obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa (kao što je slučaj s prihodom iz inostranstva) obavezu obračuna i uplate poreza i doprinosa ima osoba koja ostvaruje ugovorenu naknadu¹⁹⁵.

Porez na dohodak: Rezidenti plaćaju porez na dohodak iz cijelog svijeta, a nerezidenti plaćaju porez na dohodak ostvaren u Srbiji i na prihod iz cijelog svijeta koji je u vezi s njihovim radom u Srbiji. Više je poreznih stopa čija primjena i porezna osnovica zavisi od tipa dohotka¹⁹⁶, a stopa od 10% se primjenjuje na prihod od rada nakon odbijanja 840€ (19.300 RSD) neoporezivog dijela dohotka – primjenjuje se samo na nesamostalan rad. Porezna osnovica je bruto plata, uključujući doprinose.¹⁹⁷

Porez na dobit: se plaća po stopi od 15%. Rezidenti plaćaju porez na prihod ostvaren u cijelom svijetu. Nerezidenti plaćaju porez samo na prihod ostvaren kroz stalno predstavništvo na teritoriji Srbije.¹⁹⁸

PDV: Standardna stopa je 20%. Primjenjuju se niže stope od 10% i 0%. Porezni obveznik je osoba koja nezavisno i kroz svoje poslovne aktivnosti pruža robe i usluge ili uvoz dobara. Poslovna aktivnost je svaka stalna aktivnost proizvođača, prodavača ili pružanja usluga s ciljem ostvarivanja prihoda. Poslovnica i druga poslovna jedinica može biti porezni obveznik. Porezni period je kalendarski mjesec (uključujući novosonovane biznise za prve dvije godine), ali za obveznike čiji godišnji prihod ne prelazi 2,15 miliona€ (50 miliona RSD), porezni period je kalendarski kvartal, a porez se prijavljuje najkasnije 15 dana od kraja poreznog period.¹⁹⁹

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sve samozaposlene osobe ostvaruju prava plaćanjem obaveznih socijalnih doprinosa. Penziono osiguranje se plaćanjem doprinosa ostvaruje odredbama Zakona o doprinosima i Zakona o PIO, u kojim stoji da su osiguranici samostalnih djelatnosti i osobe koja obavljaju poslove za ugovorenu naknadu i lica koja rade na teritoriji Republike Srbije za stranog poslodavca, koji nema registrovano predstavništvo u Republici Srbiji, kod koga za obavljen posao ostvaruju naknadu, a nisu osigurani po drugom osnovu²⁰⁰ i da se u staž osiguranja računa vrijeme za koje je osiguranik ostvario ugovorenu naknadu na koju je plaćen doprinos²⁰¹. U Srbiji, kao u Bosni i Hercegovini, ako je osoba zaposlena i istovremeno ispunjava uslove za PIO po plaćenim doprinosima iz samostalne djelatnosti, u osnov osiguranja neće ući doprinosi plaćeni po drugom osnovu. Zdravstveno osiguranje se ostvaruje plaćanjem doprinosa, uključujući „lica koja obavljaju privremene i povremene poslove po ugovoru“.²⁰²

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

U Srbiji se dodjeljuje finansijska podrška nezaposlenim osobama za samozapošljavanje (subvencija za pokretanje poslovanja - radi osnivanja radnje, zadruge ili drugog oblika preduzetništva, kao i osnivanja privrednog društva, ukoliko osnivač zasniva u

¹⁹³ Zakon o porezu na dohodak građana, Sl. glasnik RS, br. 24/2001, 80/2002, 80/2002 - dr. zakon, 135/2004, 62/2006, 65/2006 - ispr., 31/2009, 44/2009, 18/2010, 50/2011, 91/2011 - odluka US, 7/2012 - usklađeni din. izn., 93/2012, 114/2012 - odluka US, 8/2013 - usklađeni din. izn., 47/2013, 48/2013 - ispr., 108/2013, 6/2014 - usklađeni din. izn., 57/2014, 68/2014 - dr. zakon, 5/2015 - usklađeni din. izn., 112/2015, 5/2016 - usklađeni din. izn., 7/2017 - usklađeni din. izn., 113/2017, 7/2018 - usklađeni din. izn., 95/2018, 4/2019 - usklađeni din. izn., 86/2019, 5/2020 - usklađeni din. izn., 153/2020, 156/2020 - usklađeni din. izn., 6/2021 - usklađeni din. izn., 44/2021, 118/2021, 132/2021 - usklađeni din. izn. i 10/2022 - usklađeni din. izn.), član 40, dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-porezu-na-dohodak-gradjana.html>

¹⁹⁴ Copernaum, Kalkulator ugovora o djelu, dostupno na: <https://www.copernaum.rs/kalkulator-ugovora-o-delu/>

¹⁹⁵ Ibid 191, član 57.

¹⁹⁶ PWC – Svjetski porezni sažeci, Srbija, Individualni – Porez na dohodak, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/serbia/individual/taxes-on-personal-income>

¹⁹⁷ PWC – Svjetski porezni sažeci, Srbija, Individualni – Utvrđivanje dohotka, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/serbia/individual/taxes-on-personal-income>

¹⁹⁸ PWC – Svjetski porezni sažeci, Srbija, Korporativni - Porez na dobit, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/serbia/corporate/taxes-on-corporate-income>

¹⁹⁹ PWC – Svjetski porezni sažeci, Hrvatska, Korporativni - Ostali porezi, dostupno na:

<https://taxsummaries.pwc.com/croatia/corporate/other-taxes>

²⁰⁰ Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, Službeni list RCG, br. 54/2003, 39/2004, 61/2004 - odluka US, 79/2004, 81/2004 - ispr., 29/2005 - dr. zakon, 14/2007 - odluka US i 47/2007 i Službeni list CG, br. 12/2007 - drugi zakon, 13/2007 - drugi zakon, 79/2008, 14/2010, 78/2010, 34/2011, 40/2011 - drugi zakon, 66/2012, 39/2011 - drugi zakon, 36/2013 - drugi zakon, 38/2013, 61/2013, 6/2014 - ispravka, 60/2014, 10/2015, 44/2015 - odluka US, 42/2016, 55/2016 i 80/2020), član 11, stav 2), dostupno na: <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/zakon-o-penzijskom-i-invalidskom-osiguranju.html>

²⁰¹ Ibid, član 65

²⁰² Ibid 191, član 8, stav 1., tačka 3.

njemu radni odnos) u jednokratnom iznosu od 13.000€ (300.000 RSD), odnosno 14.300€ (330.000 RSD) za nezaposlene osobe sa invaliditetom, što je iznos sredstava dovoljan za plaćanje poreznih i obaveza po osnovu doprinosa na najnižu platu za oko dvije godine poslovanja²⁰³. Pravo na subvenciju se može se ostvariti i udruživanjem više nezaposlenih kako bi se osnovalo privredno društvo kada svaki od suosnivača pojedinačno ostvaruje pravo na subvenciju. Da bi se ostvarilo pravo na subvenciju, osim prijave na evidenciju nezaposlenih, obavezna je obuka za razvoj preduzetništva.

Švedska

Kako je definisan samozaposleni, a kako slobodni ugovarač (freelancer)?

Samozaposleni – Samozaposlena osoba je fizičko lice koje samostalno posluje. Svako ko ima samostalnu firmu obično se naziva samostalni trgovac ili samozaposlena osoba. Ovo se odnosi i na one koji imaju samostalnu firmu i na one koji imaju svoje društvo sa ograničenom odgovornošću. Samozapošljavanje je i obavljanje privremenih poslova za različite klijente bez pokretanja vlastitog posla - preko kompanije za samozapošljavanje koja posluje na sličan način kao i poslodavac baveći se administrativnim poslovima uz naknadu. Kompanije za samozapošljavanje poznate su kao platformske kompanije, kompanije za fakturisanje i kompanije za lično zapošljavanje. Samozaposlena osoba je odgovorna za pronalaženje klijenata i zadataka.

Kako samozaposleni slobodni ugovarači registruju poslovanje?

Samozaposlenimogu poslovati uz registraciju kao samostalni trgovci ili registrovati pravno lice (društvo sa ograničenom odgovornošću). Samozaposlena osoba može registrovati svoje poslovanje kao pojedinac bez početnog kapitala. Registracija preduzeća (Sw. Företagsregistrering) se vrši aplikacijom u Švedskoj poreznoj upravi (Skatteverket) podnošenjem zahtjeva za porez (F-tax), PDV registraciju (opciono – ukoliko se prodaju robe/usluge koje su u PDV sistemu), registraciju kao poslodavca (opciono – ukoliko su zaposlena i druga lica). Opciono je moguće izvršiti registraciju poslovnog imena u Uredu za registraciju Švedskih kompanija (Bolagsverket) radi zaštite imena preduzeća. Sve registracije je moguće izvršiti putem službenih web stranica.

Samozaposlena osoba može registrovati svoje poslovanje kao društvo sa ograničenom odgovornošću uz početni kapitan najmanje 25.000 SEK (2.340€). Registracija preduzeća se vrši aplikacijom u Švedskoj poreznoj upravi podnošenjem zahtjeva za porez (F-tax), PDV registraciju, registraciju kao poslodavca (čak i ako nema zaposlenih, već samo jedna samozaposlena osoba). Opciono je moguće izvršiti registraciju poslovnog imena u Uredu za registraciju Švedskih kompanija (Bolagsverket) radi zaštite imena preduzeća. Sve registracije je moguće izvršiti putem službenih web stranica. Švedska porezna uprava preduzeću dodjeljuje jedinstveni identifikacijski broj.

Samozaposlena lica putem kompanije za samozapošljavanje – Fizičko lice se može zaposliti i putem kompanije za zapošljavanje, sklapanjem ugovora sa kompanijom uz plaćanje provizije. Kompanije su jedini pravni ugovornik sa klijentom, odgovorne su za fakturisanje prema klijentu, obračun plaća i plaćanje poreza za lica koje obavlja zadatak. Samozaposlena osoba odgovorna je za pronalaženje klijenata i ispunjenje ugovorenih zadataka. Kompanija isplaćuje platu nakon odbitka provizije, izdataka za sve troškove, doprinosa poslodavca i preliminarnog poreza.²⁰⁴

Kakav je sistem oporezivanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

Samostalni trgovci dužni su plaćati F-porez – korporativne poreze i socijalne doprinose. Ukoliko je osoba zaposlena kroz kompaniju za samozapošljavanje, kompanija za zapošljavanje odgovorna je i plaća ove poreze i doprinose.

Doprinosi: Socijalni doprinosi iznose 28.97 %, ali se smanjaju za 7,5% ukoliko je prihod veći od 40.000 SEK, a uplaćeni su cjelokupni doprinosi. Ako uplatite cjelokupni doprinos za samostalnu djelatnost, dobit ćete smanjenje od 7,5 % ako od svog poslovanja ostvarite prihod veći od 40.000 SEK.

Porez na dohodak: Samostalni trgovci na kraju svake godine podnose prijavu poreza na dohodak. Pri registraciji poslovanja procjenjuju se profit – ukupni prihodi i rashodi, te Švedska porezna uprava izračunava mjesečnu poreznu obavezu i troškove socijalne zaštite na osnovu preliminarne dobiti. Nakon prijave poreza na dohodak, Švedska porezna uprava daje konačnu procjenu poreza koji iznose između 30% i 53% profita. Ovisno da li je uplaćeno manje ili više preliminarne poreza, potrebno je doplatiti porez ili se dobija porezna olakšica/povrat poreza.

Porez na dobit: Sva pravna lica plaćaju porez na dobit po stopi od 20,6%.

²⁰³ Izračun paravljen u odnosu na iznos najniže zarade - Radio Slobodna Evropa, Vlada Srbije usvojila visinu 'minimalca' za 2022. godinu, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-minimalac-plata-/31452532.html>

²⁰⁴ RemotePass, Sve što trebate znati o radu u Švedskoj kao slobodni ugovarač, dostupno:

<https://www.remotepass.com/blog/all-you-need-to-know-about-working-as-an-independent-contractor-in-sweden>

PDV²⁰⁵: Osnovna stopa iznosi 25%. Snižena stopa od 12% primjenjuje se na hotelski smještaj, namirnice, restorane, bezalkoholna i alkoholna pića. Niska stopa od 6% primjenjuje se za novine, časopise, knjige, e-knjige, prevoz putnika i slično. Određene finansijske usluge i usluge osiguranja su oslobođene PDV-a. PDV se prijavljuje i plaća ovisno o prometu ili mjesečno ili kvartalno. Mjesečno plaćanje vrše poslovni subjekti sa prometom višim od 40 miliona SEK (oko 3,7 miliona€), dok kod poslovnih subjekata sa prometom manjim od 1 milion SEK, PDV se iskazuje na godišnjoj osnovi u PDV prijavi, a ova preduzeća mogu izabrati da prijavljuju PDV mjesečno ili kvartalno.

Kako samozaposleni i slobodni ugovarači ostvaruju prava na socijalno, zdravstveno, penziono i osiguranje u slučaju nezaposlenosti, te ostala radnička prava?

Sve samozaposlene osobe dužne su plaćati doprinose, te ostvaraju prava po osnovu plaćenih doprinosa/visine zarade.

Koje su prakse poticanja samozaposlenih i slobodnih ugovarača?

²⁰⁵ PWC – Svjetski porezni sažeci, Švedska, Korporativni – ostali porezi, dostupna na: <https://taxsummaries.pwc.com/sweden/corporate/other-taxes>

Centar za politike i upravljanje
Centre for Policy and Governance

Decembar 2022

Podrška samozapošljavanju u Bosni i Hercegovini

Vidljivost i sigurnost nezavisnih radnika